

qui tum forte ex Burgundia et Lotharingia in Regis A Curia aderant, regiae auctoritatis neglectum pro certo exaggerantibus missus Comes sit; quo digresso supervenerint nuntii cum epistolis, falsi arguentes famam praedictam; ideoque, non expectato Comitibus reditu, missum mandatum ad Vercellensem Episcopum ut Ordinationi Pontificiae curaret interesse, quod hic sine mora faciens, advenerit Romam deci-

ma post Electionem hebdomade, citius forte quam Comes ad Regem potuit rediisse. Atque hoc modo, etiamsi Rex fuisset in intima Germania, potuerunt esse facta omnia quae utrimque narrantur. Unde autem Lambertus diem Purificationis acceperit, ignoro: errasse, certis documentis convici, quod satis est.

S. GREGORII VII

VITA

Auctore PAULO Bernriedensi, Canonico regulari.

CAPUT PRIMUM.

Nomen Hildebrandi, et huic conformia ignis miracula circa ipsum ostensa. Acta usque ad annum 1052.

Igitur Gregorius septimus, super quem vere primi Gregorii requievit spiritus, natione Teuscus, patrem habuit nomine Bonicum (1), et ipse Hildebrandi sortitus est in baptismo vocabulum, non sine grandi praesagio futurorum. Hildebrandus (2) enim, Teutonicae linguae vernacula nuncupatione, Perustionem significat cupiditatis terrenae, qualem Psalmista sibi divinitus impertiri precatur, dicens Psal. xxv: Proba me, Domine, et tenta me; ure renes meos et cor meum... Apte vero in baptismo datum est hoc nomen, dicente Joanne Baptista, Marci I: Ego quidem vos baptizo in aqua in poenitentiam; qui autem venturus est post me, fortior est me, cujus non sum dignus calceamenta portare: ipse baptizabit in Spiritu sancto et igne. De hoc igne ipse Salvator ait, Lucae 12: Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat? Quoniam ergo vir iste ignito eloquio Domini repulsus erat a domo Dei ignita jacula inimici, non incongrue praetulit incendium appellatione, quod exhibiturus erat ferventissima caritatis et veritatis attestazione.

2. Habemus adhuc firmiores in eo divini fervoris praemonstrationes, ex quibus eum quondam Eliae

B Prophetae assimilavimus, cum forte Isidorum de ortu et obitu Prophetarum legeremus. Ibi enim, si memoria non fallit, caput Eliae recens nati globo ignis traditur illustratum; ad praesignandum videlicet divinae aemulationis ardorem, quo tandem inflammandus erat contra praevercationes pessimorum Regum, atque seductiones pseudoprophetarum. Simili modo ex Gregorii sive Hildebrandi parvuli vestibibus scintillae ignis visae sunt emicuisse, ad praenotandum sine dubio sancti zeli fervorem quo et ipse igniendus erat contra gravissimas insolentias Henricianae vesaniae, et contra intolerabiles effraenationes Sacerdotalis incontinentiae. Hanc autem scintillarum visionem saepius ostensam, primitus in eo Cluniacensis monasterii Pater S. Majolus (3) fertur adnotasse, atque illud B. Joannis Baptistae adaptasse: Iste puer magnus erit coram Domino. Denique ut cunctas visiones ignis, quas de eo comperimus, sine intermissione commemoremus, visa est etiam de ipsius capite quodam tempore flamma procedere, ad expressiorem similitudinem Eliae, si aetatum fulciremur cooperatione. Verum, sicut illud propheticae increpationis prodigium contigit in infantia, ita istud Apostolicae examinationis ostentum accidit in aetate perfecta.

3. Fuit et in hoc aliqua similitudo Eliae, quod

(1) Ms. nostrum nomen patris rectius expressit, *Bonizonem* scribens, qui hic saltem *Bonizus* vel *Bonitus* non *Bonicus*, scribendus erat.

(2) Pro varia dialecto varie nomen hoc scribitur, *Hildebrunt*, *Hildebrand*, *Heldebrant*, et (suavioris pronuntiationis causa) etiam *Hellebrand*: quod postremum, quia varie accipi potest, inimicis Gregorii et maledicis occasionem dedit, ut infra num. 4 dicitur. *Infernalem titionem*: quamvis *Helle*, non solum substantive *infernum*, ab *Hellen* in declive vergere, sed adjective etiam *Clarum* significet. Noster auctor, ommissa prioris partis etymologia, in sosteriori a *Branden*, urere, ardere sumpta, hic petit, *Perustionem* reddens: est autem *Brand*, ardor, incendium, titio. *Hilt* vero vel *Held*, significat *Heroem*; atque adeo *Hildebrandus* est *Ardor heroum*

seu *heroicus*: vix autem in usu antiquo distinguitur a *Childebrando*, sicut nec *Childebertus* ab *Hildeberto*: est tamen notionis differentia, quatenus *Childe* antiquis Francis Saxonibusque, et hodie adhuc Anglis, significet *infantem*, *filium*, etc. Itali fere sine aspiratione *Ildebrandum* dicunt, quod recentior usus in *Aldobrandum* vertit. Porro quae, occasione ignei ardoris ipso nomine significati, mox dicuntur, de Elia, ex apocryphis sumpta, poterunt ad jus festum 20. Julii accuratius [referri].

(3) *Majoli* Vitam damus 11. Maii, ubi ostendimus obiisse illum anno 994: atqui anno 1048. Hildebrandus adhuc erat adolescens: itaque quod hic S. Majolo tribuitur, sub aliquo ejus discipulo vel successore S. Odilone dictum fuerit.

contemptus a quodam calumniatore, terribiliter vindicatus est cœlesti igne. Nam cum esset Archidiaconus antecessoris sui Alexandri; pauper quidam intolerabilem sustinens sibi hereditatis ablatae injuriam, ab iniquissimo et metuendae potentiae viro, flebilem querimoniam detulit Pontifici Romano. Verum hic, cum propterea sibi quoque damnum ab animo irreverenti et infrunito subeundum formidaret, et justa sententia misericordiam sublevare trepidaret; justus Hildebrandus, quasi leo confidens, cum primum Pontificem ad exerendum ultionem excitare et confortare tentasset, sed eum a pusillanimitate spiritus nequaquam liberare prevaluisset; sibi vicem illam misericordiae et veritatis committi postulavit. Qua protinus accepta, sententiam anathematis in praedonem dedit. At ille, vel non habens, vel erubescens habere videri timorem tanti judicii; cum exiinde tertia die solito (more) exultantis vel insultantis equestrem militiam inter commilitones ventilasset; subito fulminis ictu percussus, veluti durus Pharaos, in stagno ignis ardentis submersus est.

4. Interea vidit illud famosum somnium, Pontificalis excellentiae et efficaciae vaticinium, quod scilicet ex ore ejus ignis exiret, qui totum mundum igniret; haud dubium quin ille ignis, quem Dominus Jesus Christus misit in terram, et voluit vehementer accendi. Verum non sic impii interpretati sunt, neque sic malignantes experti sunt. Nam quia Spiritum sanctum blasphemaverunt, eumque in servo suo arguentem de peccato, Infernalementem titionem vocaverunt: justis Dei ultione, irremissibili delicto obligati, perpetuam miseriam malignae appellationis inciderunt, et mirum in modum, quod piis erat salutiferum, impiis factum est mortiferum. Hic succedit miraculum, non solum Eliæ, sed etiam justis Abel, et sapientissimi Salomonis, nec non et aliorum Patrum exemplis gloriosum, quorum videlicet libaminibus illapsa est per speciem ignis gratia sancti Spiritus. Domino namque auctore sublimatus in specula Apostolorum Petri et Pauli, cum in universam terram produceret sonum eorum, et in fines orbis terrae disseminaret verba eorum; moderni Neronis, scilicet quarti Henrici Regis, cujus flagitiis et facinoribus omnis praedicatio veritatis, veluti ignis urens, intolerabilis erat, gravissimam contra se persecutionem commovit: ideoque necessitate compulsus fugere de civitate in civitatem, Christianissimae Comitissae Mathildis tutelam ad tempus expetiit. Cumque apud eam in pace factus esset locus ejus, et habitatio ejus in Sion, hoc est in specula divinae contemplationis; recurrente temporum rota, forte imminabat dies maxime dedita Pontificalibus officiis, quae muncupari solet Coena Domini. Hanc ergo

(4) *Nonantula* in confiniis agri Mutinensis et Bononiensis fundata S. Anselmo primo Abbate, qui ditavit illam reliquis S. Silvestri, ut dictum est ad S. Anselmi Vitam die 8. Martii, ibidem etiam haberi corpus Hadriani Papae non I. sed III. ostendi in

A celebraturus, adiit Abbatiam, vocabulo Nonantulam (4), sanctorum praedecessorum ejus Silvestri et Adriani patrociniis gloriosam. Ibi nempe sacrosanctis insistens ministeriis, cum jam consummaret sanctificationem Chrismatis, subito caelitus inflammante benedictum liquorem clara specie ignis, conglorificatus est antiquis Patribus signo divinae acceptionis.

5. (5) Sed jam congruum videtur miracula de igne in mirabili extinctione ignis finire, quae in Chronicis venerabilium virorum hac occasione legitur accidisse. Cum praedictus Henricus Romanae civitatis mœnibus hostili manu assedisset, et ob hoc ignem quodam loco injecisset, ut, populo a tutandis propugnaculis ad avertenda combustionis pericula converso, sine prohibitione irrumperet; intelligens hanc versutiam fortissimus in fide Christi Gregorius, signum Crucis appinxit, et, velut Tiberis inundantiam effunderet, incendium protinus extinxit, plebemque ad propugnacula defensanda redire praecipit.

6. Nobis etiam redire placet ad commemorandam pueritiam ejus, in qua avunculo suo Abbati monasterii sanctae Dei Genetricis Mariae in Aventino monte, ad instructionem liberalis scientiae et compositionem morales disciplinae, a parentibus commendatus, in brevi ostendit spectabiles flores utriusque nutrimenti. Jam vero adolescentiam ingressus, profectus est in Franciam, domiturus inibi carnis petulantiam et molestia peregrinationis et instantia eruditionis. Inde post aliquot annos Roman rediturus, occulta Dei praeparatione, moram fecit aliquantum temporis in aula Henrici III, ut quia sublimandus erat in culmine Sacerdotii, profectus ejus manifestus fieret omnibus ex alta specula regni. Hinc ipse Imperator aiebat nunquam se audisse hominem cum tanta fiducia Verbum Dei praedicantem. Probatissimi quoque Episcoporum, reipublicae consulentium, admirabantur in verbis gratiae quae procedebant de ore ejus.

7. Post haec Romam reversus, cum studio perfectionis insisteret, et accepta divinitus talenta intellectus atque operationis duplicare satageret, torpentes domesticos sensit inimicos, et illud veritatis elogium probavit: Nemo propheta acceptus est in patria sua (Luc. 1v). Proinde parcere volens invidiae, et majorem caritatis fructum quaerere, ingredi statuit in partes Germaniae et Galliae. Cumque venisset ad Aquas pendentes (6), apparens ei in visione B. Petrus, qui jam ascensionem ejus in Cathedram suam disponebat, prodire eum ulterius prohibebat. Ipse autem, fallacem existimans imaginem, a proposito itinere non reflexit. Item secundae noctis similem visionem praeterivit. Tum vero tertia nocte

Chronologia Pontificia.

(5) Meminit sequentis historiae Bertholdus Constantiensis ad annum 1082.

(6) *Aqua-pendens* oppidum ditionis Pontificiae in territorio Urbevetano.

cum maximo terrore ingerens se facies Apostolica, A
graviter eum luiturum, si non reverteretur, intenta-
vit; sicque eum in Romanæ Ecclesiæ solatium re-
vocavit.

8. In diebus illis, mortuo Damaso (7) secundo,
successit nonus Leo (8); qui, laudabilis viri pruden-
tiam et sanctitatem ex corde veneratus et amplexa-
tus, ejus per omnia consilia suscepit; et hæc eorum
concordia plurimum in agro Dominico spinis erutis
fructificavit. Interea Subdiaconus ab eodem Papa
ordinatus, monasterio S. Pauli, miserabiliter deso-
lato, prælatus est, tali primitus visione confortatus.
Apparens ei B. Paulus in basilica sua stabat, ac pa-
lam manibus tenens stercora boum, de pavimento
levabat, ac foras jactabat. Cumque spectator otio-
sus assisteret, increpabat eum Apostolus, quare non
se adjuvaret: jussitque eum palam apprehendere,
et fimum sicut ipse faceret) ejicere. Latrunculis
enim Campaniæ diripientibus subsidia alimoniam, in
tantum languorem inciderat observantia sanctitatis
et regulæ, ut et armenta, licenter ingredientia do-
mum orationis fœderent; et mulieres, in refectorio
necessaria ministrantes, famam paucissimorum, qui
ramanserant, monachorum dehonestarent. Elimina-
ta igitur omni spurcitia, et recuperata victualium
sufficiencia, congregavit honestam multitudinem
Regularium monachorum: quorum religione et
disciplina venerabiliter usque hodie pollet locus iste.

9. Denique tam singularem cœpit habere fidu-
ciam super opitulationibus precum illorum, ut, si C
quando non liberaretur ab adversitatibus, certissi-
mum ei signum fieret, alicujus delicti impedimentum
esse inter eos: quo præsentis ipsius examinatione
correcto, solito cursu liberationem ejus acceleratam
ferebat oratio (Gal. vi). Beatus plane Pater, beati
filii, quos inter ignorantia et impunitas culpæ mo-
ram non potuit habere, sed, exemplo quidem Josue
prodita, in spiritu lenitatis, secundum Apostoli præ-
ceptum, castigata est! Si qui tamen, cujuslibet pro-
fessionis fuerint, majores culpas, et maxime ad im-
munditiam vel sacrilegium pertinentes, apud S. Pau-
lum committere præsumpserunt, mox in Apostoli-
cæ reverentiæ (honorem) ab exterminatore perie-
runt. Sicut enim, (9) primi Gregorii tempore, B.
Andreas Apostolus ultor exstitisse legitur sui sanctua-
rii; ita et in diebus Hildebrandi ejusdemque Grego-
rii VII. B. Paulus Apostolus vindex enituit sui sanctifi-
cii, utroque scilicet Apostolo cooperante suo opera-
rio.

(7) *Damasus II.* creatus est die 17. Julii anno
1048. et, cum sedisset dies 23. extinctus est, ut
creditur, veneno.

(8) Vitam S. *Leonis IX.* dedimus 19. Aprilis. An-
nus autem tunc erat 1084.

(9) Hæc habentur in *Vita S. Gregorii*, a nobis 12.
Martii illustrata, auctore Joanne Diacono lib. 4.
num. 96.

(10) Cum S. *Leoni IX.* successisset *Victor II.*
creatus 13. Aprilis anno 1056. missum se in Gallias
testatur ipse *Hildebrandus* apud *Desiderium Abba-*

CAPUT II.

Miracula et gesta ante Papatum.

10. Interea spiritualis agricola, sanctus videlicet
Leo IX. Papa (10), considerans et admirans multum
fructum palmitis hujus, eo quod ipse maneret in
Christo, et Christus in ipso; dilatavit in eo mansio-
nem Christi per impositionem Ordinis Levitici, et ut
fructum plus afferret, Romanæ Ecclesiæ Archidia-
conum instituit. Post hæc in partes Galliarum di-
rectus, ita creditum sibi Apostolicæ vicis exhibuit
officium, ut merito cum Apostolo dicere posset
« Deo gratias, qui semper triumphat nos in Chri-
sto Jesu, et odorem notitiæ suæ manifestat per
nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus
Deo, in iis qui salvi fiunt, et in iis qui pereunt; aliis
quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor
vitæ in vitam (II Cor. II:). »

11. Primam sane odoris hujus fragrantiam Lug-
dunum, quæ prima sedes est Galliarum, synodali
discussione suscepit. Nam, sicut Papa Kalistus nar-
rare consuevit, prima Concilii die, proclamatus est
quidam Pseudo-episcopus de Simoniaca Pontificalis
culminis ascensione; sed quia ad finem perducere non
potuit probatio, in sequentem diem prolata est. In-
terim quid faceret sibi male conscius? Quo se verte-
ret? Adamante durioris iudicis mentem nullo mu-
nere ausus est attentare, non dubitans se per hoc
ardentissimum veritatis amatorem magis exaspe-
rare quam placare. Data igitur pecunia, oppilavit
ora tam accusatorum quam testium, et cooperante
securitatis insolentia, tumidus crastinæ sessionis
cognitori insultavit, dicens: Ubi sunt, qui me accu-
sabant? nemo me condemnavit. Ad hæc zelotes Dei
alto gemitu suspirans, et frixorium cordis sui super
illis qui corrupti erant dedignativo gestu significans,
ait ad corruptorem: Credis, o episcopo, Spiritum
sanctum unius cum Patre et Filio esse substantiæ et
deitatis? Quo respondente, Credo; Dic, inquit, Glo-
ria Patri, et Filio, et Spiritui sancto. Cumque hunc
Versiculum, ad commendandam sanctæ Trinitatis
fidem à Nicænis Patribus hymnizando prolatum, et
B. Hieronymo pro succentu (11) singulorum Psal-
morum Damaso Papæ commendatum, fiducialiter
adorsus fuisset; Gloria Patri et Filio, dicebat, sed,
D Spiritum sanctum nominare minime valebat. Se-
cundo tentare admonitus, defecit in Filio. Tertio re-
petere permissus, obticuit in Patre. Tunc demum
pedibus Apocrisiarii provolutus, Simoniacum se
esse professus est. Qui mox ut ab Episcopatu depo-

tem Casinensem, dein Victorem II. Papam lib. 3.
Dialogorum, et apud Petrum Damianum Opusculo 19.
cap. 6. apud quos sequens narratur historia, sed
Subdiaconus appellatur. Verum infra apud Berthol-
dum num. 1 et apud Grutmundum Archiepiscopum
Aversanum lib. 3 de Veritate Corporis Christi in
Eucharistia, *Archidiaconus* dicitur.

(11) De hoc *succentu*, a S. Hieronymo commen-
dato, egimus, in Annotatis ad Epistolas prævias
utriusque adscriptas, ante Catalogos veteres antiquo-
rum Pontificum, editos ante tomum I. Aprilis p. IV.

situs est, Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto, clara voce personuit. Et his divinæ cognitionis indiciis feruntur nonnulli Pseudoepiscoporum compuncti, malas conscientias spontanea confessione prodidisse, et injuste acquisitas dignitates juste demisisse.

12. Idem venerabilis Archidiaconus Synodum tenuit, cui Hugo (12) Cluniacensis Abbas interfuit : in qua Episcopum quemdam ordine judiciario deposuit. Inde simul ambo profecti, ad flumen quoddam peruenientes transvadabant : Archidiaconus vero præcessit Abbatem. Transmisso igitur flumine, conversus retro respexit, et dixit : Cur talia de me cogitasti ? Abbas vero respondit : Tunc es Deus, qui cogitationes hominum te scire asseveras ? Deus, inquit, non sum : sed tamen, quæ in animoolvebas audivi. Dixisti enim in corde tuo, me magis Episcopum illum causa jactantiæ, quam zelo Dei deposuisse. Percussus Abbas conscientia : Rogo te, inquit, per caritatem Dei, ut edicas mihi quomodo hoc sentire potuisti ? Quia venientem te, inquit, per alveum fluminis respexi ; et, quasi filum tensum [foret] ab ore tuo usque ad aures meas, inde hoc perpendisse te sensi.

13. Altera item die, cum ambo, Archidiaconus videlicet et prædictus Abbas Cluniacensis, ecclesiam quamdam ingressi fuissent ; Camerarius Abbatis stans ad orationem, clam aliquos nummos e marsupio protulit, atque pro expensis tribuendos de manu in manum calculavit. Interrumpens autem orationem Archidiaconus vociferando : Exi, diabole ; ecclesiam eum relinquere coegit. Tum Abbas : Inhumane, inquit, agis, quod neque orationem nos complere permittis. Orationem, ait, monachi tui sciscitare, et cur id fecerim, poteris cognoscere. Requiritur igitur Abbas, invenit quod nummos computasset. Consequenter Archidiaconus intulit : Et ego teterrimum spiritum ante ipsum hoc idem simulare vidi.

14. Eodem itinere venerunt ad quamdam civitatem, multa mortalitate laborantem ; in qua vidit Angelum Dei erecto gladio paratum ad occisionem. Unde, cum irent ad oratorium secundum consuetudinem, rogabat Abbatem ut breviaret orationem et quantocius relinqueret civitatem, alioquin omnes perituri essent. Dicto parens Abbas velociter reversus est ad hospitium, et ecce reperit duos viæ socios repentina morte prostratos. Cumque festinantissime deseruissent locum pestilentiae, Abbas jam potitus sciscitandi libertate, percunctatus est venerabilem Levitam quid vidisset, quod tantam

properationem indixisset ; et, quod prædictum est, audivit.

15. Inter hæc, Romam proficiscens, cum audisset mortuo Stephano Papa (13) Benedictum quemdam ab iniquis et importunis hominibus contra Canones in Apostolica Sede substitutum, magis acceleravit iter suum : collectaque Synodo Episcoporum in Tuscia, Benedictum quidem sancti Spiritus judicio condemnavit, Gerhardum vero, Florentinæ civitatis venerabilem Episcopum, communi bonorum consensu electum Apostolicæ Sedi inthronizavit, atque Nicolaum II (14) nominavit. Hoc autem post biennium defuncto, successit Alexander II.

16. Hujus camerarius, nomine Joannes, narrare solebat factum in semetipso divinæ curationis miraculum, per venerabilem Hildebrandum adhuc Archidiaconum. Nam cum idem Joannes apud Tusculanum nimis acri febrium dolore fatigaretur, misso nuntio beatum virum rogavit obnixè ne pigritaretur venire usque ad se. Nec mora, quia boni nuntii hominem esse cognovit, venire non renuit. At ille nimio gaudio repletus in adventu ejus, traditis ei omnibus suis, commendavit etiam, humiliter implorans, ut communem Dominum pro se deprecari, ac religiosos homines in idipsum curaret adhortari. Tunc vir Dei, domestica pietate ab intimis visceribus commotus, ejectis omnibus, se diutissime in orationem cum lacrymis absque verborum strepitu dedit. Completa oratione, Comitissam, cum qua idem Joannes morabatur, vocavit ; eamque ut refectionem, pullum videlicet gallinæ, infirmo præpararet hortatur. Cui renitenti, eo quod longa debilitate stomachum adeo infirmatum esse non ignoravit, ut etiam ante aliquot hebdomadas cibum percipere fastidierit, vir Dei respondet : Sine modo. Scias enim quod tam festinanter non præparabitur quomodo ipse desiderabit. Hoc ita res probavit. Nam sufficienter refectus, obdormivit soporatus, ac de omni illa validissima invaletudine sine mora convaluit.

17. Iterum vir beatus ad Ecclesiarum directionem a Domino Papa destinatus, cum inter multa bona opera quæ operatus est, Antistitem quemdam, falsis criminibus impetum, a malignantium calumniis duce Spiritu veritatis eripuisse ; Romam reversus, Basilicam Petri Apostoli, causa orationis et gratiarum actionis, ingressus est. Erat ei familiare diverticulum, ut ad B. Mariæ Dei Genitricis iconem, consistentem intra eamdem Basilicam, ante eam orando procideret, et plorando cor suum effunderet.

(12) Acta varia S. Hugonis dedimus 29. Aprilis.

(13) Mortuo anno 1054. S. Leone IX. substitutus anno sequente Victor II. et huic anno 1057. vita functo successerat Stephanus IX. qui post octo circiter menses decessit e vivis. Hic, teste Leone Ostiensi lib. 2. Chronici Casinensis cap. 100 mandavit ut nullus a suo obitu eligeretur Papa, nisi

adesset Hildebrandus.

(14) Nicolaus II sedit a Januario anni 1059. fere usque ad Junium anni 1061. cui tunc successit Alexander II, a quo Hildebrandum Cancellis Apostolorum præfectum ait Malmesburiensis, lib. 3. de Gestis Regum Anglorum, pag. 107. ex editione Francofurtensi.

Igitur cum hac vice secundum hanc consuetudinem facturus accessisset; vidit, quod dictu mirabile est, ipsam imaginem lacrymas stillare, et quasi dolorem suum pro aliqua dilecti sui molestia significare. Ipse autem repletus stupore et ecstasi, postquam satis in admirationem defixus est, lacrymis lacrymas ubertim reddidit : et supplicatione completa, Lateranense Palatium, salutaturus Dominum Papam, revisit. Qui mox perlati ad eum falsi rumoris excipiens indicium; quod videlicet pro muneribus prænotatum justificasset Episcopum, patenter dedit intelligi quid in sacra imagine significasset similitudo condolendi. Verum cum sapientia, quæ lucebat in vultu ejus, rationem cœpisset reddere; erubescabant omnes, qui in præsentia erant, adversarii ejus : et juxta B. Hieronymum, falsus rumor cito opprimebatur, et mordax lingua cito confodiebatur : quippe vita ipsius voce et exemplo commendabatur. Inde cum prædicto more solito repeteret imaginem, converso miraculo, vidit eam arridere sibi tanquam triumphatori.

18. Ne autem hæc miracula, quamvis de sanctis, tamen de insensatis rebus, incredibilia videantur : ex probabilioribus orthodoxorum Patrum scriptis fidem dare volumus, quædam ex his mutuantes exempla quæ contra hujusmodi incredulitatem non putamus invalida. Sic enim legitur in Actionibus septimi universalis Concilii, auctoritate primi Adriani Papæ collecti (15) : Narravit nobis Dionysius presbyter Ecclesiæ Ascalonis, de abbate Joanne anachoreta, dicens : Quia hic magnus in præsentia generatione fuit homo, et ad statum suum Deo placentem hoc de eo miraculum asserebat : In specu, inquit, senex sedebat in partibus Sochus, possessionis ab Hierosolymis milliariis ix (16) ferme distantis. Imaginem autem habebat senex in specu sanctæ et intemeratæ Dominæ nostræ, Dei Genitricis et semper Virginis Mariæ, habentem in ulnis Christum Dominum nostrum. Quotiescumque igitur volebat quoquam pergere, aut ad eremos longinquas, aut Hierosolyman ad adorandam sanctam Crucem et sancta loca, vel etiam in Sina monte oraturus, aut ad martyres qui ab Hierosolymis multis spatiis aberant (erat enim amicus Martyrum oppido senex; nam, nunc quidem ad S. Joannem Ephesum, nunc vero ad S. Theodorum [17] Euchaitam, aut ad S. Theclam Seleuciam pergebat, vel ad S. Sergium Araphani [18]), præstruebat candelam et succendebat, sicuti habebat consuetudinem : et ad deprecationem stans, ut iter sibi dirigeretur, dicebat ad Dominam, in imaginem ejus atten-

A dens : Sancta Domina, Dei Genitrix, quoniam viam habeo longam ad ambulandum, multorum dierum spatium habentem, de candela tua curam habeto, et inextinguibilem eam secundum meum propositum custodi : ego enim adjutorium tuum comitem habens vadam. Et his ad imaginem dictis, abibat : et proposito itinere completo revertebatur, aliquando quidem mense uno, aliquando vero duobus vel tribus, nonnunquam quinque aut sex moratus : et sic inveniebat candelam ordinatam et ardentem, ut eam ad iter agendum egressurus sinebat numquam illam aliquando a semetipsa extinctam vidit, neque a somno surgens, neque ab eremo rediens in speluncam.

B 19. Item ex eisdem Actionibus ex Vita (19) S. Theodori Archimandritæ, cum esset annorum quasi XII, facta est mortalitas ex bubone in illa villa, ita ut et ipse infirmaretur pene ad mortem. Porro detulerunt eum in oratoriam domum S. Joannis Baptistæ, quæ erat juxta villam, et straverunt eum ad introitum altaris. Porro supra illum in receptaculo Crucis stabat imago Salvatoris Jesu Christi; cumque ex dolore bubonis cruciaretur, repente de imagine ceciderunt super eum roris guttæ; et statim, gratia Dei, a dolore convaluit, et sanus effectus est, et ivit domum suam. His exemplis, ad adstruendam fidem sufficere valentibus, ad nostræ narrationis ordinem redeamus.

C 20. Igitur venerabilis Hildebrandus vidit visionem, Apostolicæ pietatis in proximo suscipiendæ præsignationem. Apparuit ei Simon Magus, tripudians et exultans in navi : et ipse sibi videbatur illum insilire, et colluctando pedibus subactum insolubilibus nexibus vincire. Quod navis Ecclesiam significet, rarus est qui ignoret : in qua nimirum Simon Magus, ante beati viri hujus Apostolatam, longe lateque per suos sequaces sacrilega venalitate luserat, libere scilicet et impudenter emens ac vendens ecclesiasticas dignitates. Quomodo autem per hunc athletam Dei prostratus et alligatus sit, suo loco dicemus. Per idem tempus quidam Pisani pernoctabant in Basilica B. Petri gratia orandi : cum ecce vident ipsum Principem Apostolorum in eadem domo sua, cum hoc prædestinato herede suo deambulantem, eique præcipientem ut stercora diversorum jumentorum, quæ sparsim inibi jacere videbantur, in saccum, qui cominus haberi cernebatur, congregaret, et dorso imposita egereret. Et quidem per hæc stercora, luxurias et spurcitas diversorum hominum, maxime autem Nicolaitarum, et quarti Henrici

(15) Habentur hæc in Prato Spirituali seu lib. 10. de Vitis Patrum, auctore Joanne Moscho cap. 180.

(16) Ibidem *miltiaribus fere viginti*. Scriptura variis locis *Socho* nominat, resque inter ipsum et *Azecha* factas narrat, est autem ad Euronotum versus *Ægyptum*.

(17) Perperam impressum *Eucharetam*. Consule quæ de S. Theodoro diximus ad Vitam ejus die 7. Februarii § 2.

(18) Imo *Saraphas*, uti dicetur ad ejus et S. Bac-

chi Vitam 7. Octobris. Consule notas Baronii ad dictum diem.

(19) Ex actione 4. constat hunc esse S. Theodorum *Siceorum Abbatem*; cujus Acta valde illustra dedimus 22. Aprilis; sex ex sola versione Latina, curata per Lipomanum : in qua cum hoc miraculum desit, apparet nec ipsum Lipomanum, integrum Græcum textum habuisse, quem vel ideo magis optamus inveniri.

patroni eorum significari, in promptu est. Sed quomodo et portata et exportata sint, suo tempore, Deo aspirante, demonstrabimus.

CAPUT III.

Electio ad Papatum et hanc secuta visio columbæ : morbi divinitus Gregorio immissi et ablati, ægri sanati.

21. Nunc electionis ejus, post mortem Alexandri Papæ, legitimum ordinem, prout ipsi electores ejus conscripserunt, proponamus, regnante Domino nostro Jesu Christo, anno clementissimæ Incarnationis ejus 188, Indictione et Luna XI, decimo Kalend. Maii feria secunda, die sepulturæ Domini Alexandri bonæ memoriæ secundi Papæ. Ne sedes Apostolica diu lugeat proprio destituta Pastore, congregati in Basilica B. Petri ad Vincula, nos sanctæ Romanæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ Cardinales, Clerici, Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri; præsentibus venerabilibus Episcopis; Abbatibus, Clericis et Monachis consentientibus; plurimis turbis utriusque sexus diversique ordinis acclamantibus; elegimus nobis in Pastorem et Summum Pontificem, virum religiosum, geminæ scientiæ prudentia pollentem, æquitatis et justitiæ præstantissimum amatorem, in adversis fortem, in prosperis temperatum, et, juxta Apostoli dictum, bonis moribus ornatum, pudicum, modestum, sobrium, castum, hospitem, domum suam bene regentem, in gremio hujus Matris Ecclesiæ a pueritia satis nobiliter educatum et doctum, atque pro vitæ merito in Archidiaconatus honorem usque hodie sublimatum, Hildebrandum videlicet Archidiaconum, quem amodo usque in sempiternum et esse et dici Gregorium Papam et Apostolicum volumus et approbamus. Placet vobis? Placet. Vultis eum? Volumus. Laudatis eum? Laudamus. Acta Romæ x Kalend. Maii, Indictione XI.

22. Ipse quoque Gregorius de electione sua continuo has misit epistolas. Gregorius, in Romanum Pontificem electus, Desiderio Abbati Monasterii S. Benedicti montis Casini, salutem in Christo Jesu. Dominus Papa Alexander mortuus est : cujus mors super me cecidit, et omnia viscera mea concutiens, penitus conturbavit. Nam in morte quidem ejus Romanus populus contra morem ita quievit, et in manu nostra consilii frena dimisit, ut evidenter appareret ex Dei misericordia hoc provenisse. Unde accepto consilio hoc statuimus, ut post tri-duanum jejunium, post Litanias et multorum ora-

tionem, eleemosynis conditam, divino fulti auxilio statueremus quod melius de electione Romani Pontificis videretur. Sed subito, cum prædictus Dominus noster Papa in Ecclesia Salvatoris sepulturæ traderetur, ortus est magnus tumultus populi et fremitus, et in me quasi vesani insurrexerunt; ita ut cum Propheta possim dicere : Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me; Laboravi clamans, rauræ factæ sunt fauces meæ; et : Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ. Sed quia in lecto jacens valde fatigatus satis dictare nequeo, angustias meas enarrare supersedeo. Te igitur per omnipotentem Dominum rogo, ut suffraganeos Fratres et Filios, quos in Christo nutris, ad exorandum Deum pro me provocas, et ex vera caritate invites : quatenus oratio, quæ me liberare debuit, ne incurrerem periculum, saltem tueatur in periculo positum. Tu autem ipse quantocius ad nos venire non prætermittas, qui quantum Romana Ecclesia te indigeat, et in prudentia tua fiduciam habeat, non ignoras. Dominam Agnetem Imperatricem (20), et Rainaldum (21) venerabilem Cumanum episcopum ex nostra parte saluta : et quantum erga nos dilectionis habuerint, nunc ut ostendant, nostra vice fideliter obsecra. Data Romæ, ix Kal. Maii, Indictione undecima.

23. Gregorius, in Romanum Pontificem electus Gottifredo (22) Duci salutem in Domino Jesu Christo. Grata nobis est lætitia tua, quam in litteris tuis de promotione nostra te habere cognovimus ; non ut hoc aliqua causæ nostræ delectatio faciat, sed quod eam ex fonte sinceræ dilectionis et fideliter derivatam esse non dubitamus. Nostra enim promotio, quæ tibi ceterisque fidelibus piam de nobis existimationem et gaudium administrat, vobis interni doloris amaritudinem et nimiam anxietatis angustias generat. Videmus enim quanta nos sollicitudo circumstat : sentimus quam nos suscepti oneris sarcina gravat : sub quibus, dum nostræ infirmitatis conscientia tremit, anima nostra in Christo potius dissolutionis requiem, quem in tantis periculis vitam cupit. In tantum quippe commissi nobis officii consideratio nos sollicitat, ut, nisi in orationibus, spiritualium hominum, post Deum, aliqua fiducia nos sustentaret, curarum immensitate mens nostra succumberet. Peccatis enim facientibus, ita pene totus mundus in maligno est positus, ut omnes (et præcipue qui in Ecclesia Prælati sunt) eam potius conturbare, quam fideli devotione

(20) Henrici quarti mater *Agnes Imperatrix*, eo parvulo post viri mortem gubernacula regni pacifice est moderata : sed postea, Principum invidia videns filii animum a se aversum discessit in Italiam : et per medium fere anni spatium, ut loquitur Leo Ostiensis l. 3. Chronici Casinensis c. 32. *Casini commorata est, ac proinde eam tunc ibi existentem salutatur S. Gregorius.*

(21) Videtur *Rainaldus* tunc exul, Casini fuisse. Eum S. Gregorius consolatur epistola 20. libri primi, anno sequenti data, in qua meminit dictæ *Agnetis*

Imperatricis. Eidem epistolam libro 6 etiam scripsit Indictione 2. anno 1079.

(22) *Gottifredus* seu *Godefridus*, cognomento *Barbatus* seu *Senior*, *Lotharingiæ* et *Tusciæ Dux*, duas habuit uxores; primo *Dodam*, ex qua genuit *Godefridum Gibbosum*, et *B. Idam viduam*, Comitissam *Bolonæ*, cujus vitam dedimus 13. Aprilis. Dein duxit anno 1054. *Beatricem*, viduam *Bonifacii Tusciæ Marchionis*, quæ eidem Bonifacio ante genuerat *Mathildem Marchionissam*, seu *Comitissam*.

defendere vel celebrare contendant, et, dum suis aut lucris aut præsentis gloriæ desideriis inhiant, omnibus, quæ ad religionem et justitiam Dei pertinent, se velut hostes opponant. Quo magis nobis dolendum est, qui susceptum universalis Ecclesiæ regimen in tanta difficultate, nec rite administrare, nec tuto deserere possumus. Ceterum, quia fidei et constantiæ virtutem (donante Deo) in te sitam esse cognovimus; omnem, quam oportet in carissimo S. Petri filio, in te fiduciam habentes, animum tuum de nostra itidem constantissima dilectione, et erga honores tuos promptissima voluntate, nequaquam dubitare volumus. De rege vero mentem nostram et desiderium plene cognoscere potes; quod, quantum in Domino sapimus, neminem de ejus præsentis ac futura gloria aut sollicitiorem, aut copiosiori desiderio nobis præferri credimus. Est etiam hæc voluntas nostra, ut, primum oblata nobis opportunitate, per nuntios nostros, super his quæ ad profectum Ecclesiæ et honorem Regiæ dignitatis suæ pertinere arbitramur, paterna eum dilectione et admonitione conveniamus. Quod si nos audierit, non aliter de ejus quam de nostra salute gaudebimus; quam tunc certissime sibi lucrari poterit, si, in tenenda justitia, nostris monitis et consiliis acquieverit. Sin vero (quod non optamus) nobis odium pro dilectione; omnipotenti autem Deo, pro tanto honore sibi collato, dissimulando justitiam ejus, contemptum non ex æquo reddiderit; interminatio, qua dicitur: « Maledictus homo, qui prohibet gladium suum a sanguine, » super nos, Deo providente, non veniet. Neque enim liberum nobis est, alicujus personali gratia legem Dei postponere, aut a tramite rectitudinis pro humano favore recedere, dicente Apostolo: Si hominibus placere vellem, servus Dei non essem. Data Romæ II Non. Maii, Indictione XI.

24. Post hæc, Pontificali benedictione confirmatus, quam acceptus sibi fuerit, ad exemplum Evangelii Pater cœlestis ostendit, quoniam mysteria, quæ abscondit a sapientibus et prudentibus, revelavit parvulis. Nam duo rustici, non improbabili curiositate ducti, cum adventum novi Pontificis in Lateranam dicecesim comperissent, ad videndum eum mutuis cohortationibus iustigati, ad ecclesiam properant. Quo cum pervenissent, invenerunt eum juxta altare Missarum solemniam celebrantem. Quem curiose inspicientes, omnes motus corporis et gestus ejus diligenti animadversione notarunt. Sed alter eorum velut in ecstasin raptus, vidit columbam (23) de cœlo descendere, humeroque Gregorii dextero insidentem alis extensis caput ejus velare. Completo vero Canone, columba collum protendens, calici rostrum, ut sibi visum est, immisit: quo retracto,

(23) Aliquid simile eidem Gregorio postea Casini contigisse narrat Leo Ostiensis, l. 3. Chronici Casinensis c. 54.

(24) Anno scilicet sequenti 1074. ægrotavit, ac se a morbo convaluisse indicat Beatrici ejusque filia

unde venerat, illico reversa est. Stupefactus igitur novo miraculo rusticus, atque post paulum ad se reversus, ad propria remeavit.

25. Sequenti nocte tres viri, habitu decoro vultuque splendido, ei apparuerunt: quorum unus, vestitu succincto canicieque decenti, figuram Petri, (ut in picturis videre solebat) sibi expressit: alius vultu splendidus, statura procerus, in admirationem simul et timorem convertit inspectorem; tertium, cujus qualitatis esset, non adeo curiose quæsivit. Proinde affabilior horum trium, quis esset diu hæsitans, tandem canum illum sermone aggressus, quis ille major esset, vel quo censeretur nomine, sciscitatus est: a quo responsum, quod Sol vocaretur, accipiens, insuper ita increpatus est: Quare non annuntiasti Gregorio, quod heri vidisti? Ille vero perterritus, nihil se vidisse testatur. Oblitusne es, inquit, quod columbam heri inter Missarum solemniam requievisse super humerum ejus videris? totamque visionem ut viderat, sibi retexit. Deinde præcepit ei ut quanto citius ad Gregorium iret, quia eadem die inde erat transiturus, atque ex ordine ei visionem recitaret. Mane factus rusticus, quid ageret dubitans, atque visionem illusionem esse secum pertractans, quemdam ejusdem loci religiosum virum adit, et quid sibi visum fuisset intimavit. Id autem consilii accepit, quatenus Dominum obnixè deprecaretur ut, si ex illo hæc visio fuisset, secundo ac tertio ei revelare dignaretur: quod ita rusticus devote peregit. Secunda igitur nocte item commonitus, obnixius precibus institit. Tertia vero nocte, cum iidem viri terribilius solito se ingessissent: præcepit ei unus ut, si vitam aliquandiu vellet differre, ne dubitaret, quod jussus fuerat, Domino Apostolico denunciare; ac subintulit: Situ, cum prope fuerat, jussis nostris minime obtemperasti, necesse est te post eum longius eundo laborare. Sed ille, certius adhuc aliquid ab his elicere gestiens, dixit: Ego quidem rusticus sum et indoctus, quid mihi in signum dabitur, ut a tali persona credatur? Unus eorum, qui tantum solebat pro ceteris loqui, dicebat: Hæc dices Gregorio, quod etiam ipse verum esse cognoscit: quoniam accedens ad altare, quod eodem die cogitavit, apud omnipotentem Dominum impetrare meruit. Rusticus ad Gregorium perveniens, secretum ab eo petiit; et quæ itineris et laboris ejus causa extitisset, fideliter insinuavit. Ille vero benigne subridens, ac signum præcognoscens, rusticum, tantæ legationis nuntium, ad sua regredi cum Apostolica benedictione permisit.

26. Alio quoque tempore (24), cum maxima detineretur corporis infirmitate, quædam neptis sua ad eum visitandi gratia venerat, et qualiter se contineret, inquirebat. Tum ille ut nepti super ægitudine sua animum levigaret, monilia ejusdem manu tenens,

Mathildi, epistola 9. lib. 2 scripta 18. Kalendas Novembris: qua dolet se ex periculoso morbo emeruisse, ac servatum ad sollicitudinem pene naufragantis Ecclesiæ.

an nubere vellet, requisivit. Post, recepta sanitate, dum solitis rationibus incumberet, nec recordatione præteritorum malorum, nec spe futurorum bonorum, aut desiderio, et, ut breviter concludamus, nullo modo ad hoc, ut saltem unam lacrymulam exprimere valeret, pertingere potuit. Diu igitur mœsto animo revolvens quid egisset, quo delicto Deum offendisset, qua denique culpa datam sibi compunctionis gratiam perdidisset; tandem, temperato mœrore, id consilii accepit ut religiosos viros secum in jejuniis et orationibus supplicare Domino deposceret; quatenus ei revelare dignaretur pro qua noxa donum illi, quod pridem habuerit, sublatum sit. Quod congrua devotione peractum est. Completis itaque duarum hebdomadarum vigiliis, jejunio, et corporali disciplina, pius et velox auditor desiderium cordis tribuit ei. Nam cuidam innocenti et simplici viro Beata Dei Genitrix in visione apparuit, eique præcepit dicens: Vade, et dic Gregorio, quod cum ego illum in chorum (non dubium quin Virginum) elegerim, ipse e contrario aliter quam deberet egit. Novo autem permotus elogio Gregorius, magis hæsitare cœpit; intentiusque orare, ut apertius sibi Dei misericordia, quid esset, ostenderet. Iterum eidem, cui supra, sanctissima Virgo Maria mater Domini in somnis apparens, inquit: Hæc dices Gregorio; quoniam ipse contra gravitatem institutionis nostræ monilia tractavit neptis suæ: idcirco gratiam, quam habuit, amisit. Sed nunc, quia pœnitentiam de peccato suo peregit, donum lacrymarum recipiet. Hinc admonemur illius dicti: « Bonum est homini mulierem non tangere (I Cor. VII). »

27. Quadam ætate, quæ Romæ humanis corporibus valde contraria est, dum idem vir Dei maximis per integram hebdomadam æstualet febribus; apparuit ei B. Dei Genitrix semper Virgo Maria; atque, ut indignationem ostenderet, ventrem ejus manu versa percutiens, recessit. Deinde per alteram septimanam adeo debilitatus est, ut respirare eum, qui exitum ejus præstolabantur, vix sentire possent. Finita hebdomada illa, rursus ad eum Beata Dei Genitrix, hora diei quasi sexta, accessit; qualis se haberet, et si adhuc satis pœnarum luisse sibi videretur, ab eo sciscitatur. Cui ille respondit: Domina piissima, ut tibi videtur. Tum leni manu, quasi corpus ejus perungens, ab oculis ejus evanuit. Mox illo vestimenta sua, quasi ad ecclesiam processurus esset, requirente; hi, qui aderant, præ nimia infirmitate minus sanum sentire æstimabant. At ille, nil mali se habere affirmans, extorquet ut vestibus se induant, atque ad ecclesiam perducant. Quo facto, in tantum sanitate recepta convaluit, ut etiam sacra Missarum solemnia publice in ecclesia Salvatoris sequenti die celebraret.

(25) *Hermannus*, sive, *Arimannus*, aut *Armanu*, favore Comitissæ Mathildis electus est Episcopus Brixienis anno 1096.

(26) *Hubaldus* sive *Ubaldu*, creatus Episcopus Mantuanus an. 1082. sed ab Henrico Rege pulsus,

28. Inter hæc, quanta obedientia tanto viro exhibenda foret, Hermanno tunc temporis Cardinali, sed postmodum Brixienis Ecclesiæ præsuli (25), divinitus ostensum est. Nam cum ab eo ad mensam quadam die vocatus non venisset, nocte insequenti, terribilis ei quædam species apparuit, eumque vehementer increpavit, dicens: Ut quid, miser, imitatus es contumaciam Dathan et Abiron, supersedendo Gregorii ad convivium invitatione, sicut illi superbe respuerunt Moysi ad concilium vocationem? An excidit tibi, quanta millia millium in inferno demersa sint propter unius Protoplasti inobedientiam? Festina ergo ad satisfactionem, si evadere cupis debitam rebellibus damnationem. Itaque mox, ut opportunitas data est, provolutus est pedibus clementissimi Papæ: nec mora, veniam impetravit lacrymosa supplicatione.

29. Nunc libet duo miracula sanctitatis per B. Gregorium divinitus facta breviter assignare: ne forte ingressis nobis silvam densioris historiæ, excidant memoriæ. Quodam namque tempore, cum de more sacras manus ablueret, ipsa ablutionis aqua instar lactis facta, ægrum quemdam, cum fide recuperandæ sanitatis eam in usum sumentem, confestim ab ægritudine liberavit. Item, cum in comitatu gloriosæ Mathildis delitesceret, et rabiem persecutionis, de qua posthac plenius dicturi sumus, declinaret; quadam die venerabilis Hubaldus (26) Mantuanus Episcopus indicavit ei quod coquus ejus nimia infirmitate prægravatus, de lectulo surgere non valeret. At ille, necessarij commutationem non habens officij, cum fide grano sinapis comparanda, transtulit montem infirmitatis, et crevit in validum gratia sospitatis. Eadem quippe hora, qua jubentis vocem audivit, surrexit, ac necessaria preparavit.

CAPUT IV.

Gregorii Decretales Epistolæ contra Simoniacos et fornicarios.

30. Jam tempus exigit, aliquot Decretales beati Præsulis Epistolas, contra Simoniacos et Nicolaitas (27) in Galliam atque Germaniam transmissas ponere: et subinde, quid sibi velit saccus ille stercoreis refertus, quem supra Pisanis visum commemoravimus, aliquam, ut promisimus, conjecturam facere. Denuntiatio quippe regularis judicij, prædictorum hæreticorum eisque faventium concutiens et coercens ignominiam, non absurde videtur comparari sacco stercora continenti; quem videlicet vir sanctus quodammodo portavit, dum, Epistolas mittendo, conversionem eorum, quos notavit, diu patienter expectavit: exportavit autem, quando pertinaces in errore, synodali consensu ab Ecclesia separavit. Harum igitur Epistolarum prima nobis

etiam exul degebat cum S. Gregorio.

(27) Extat hæc epistola inserta Concilio primo, Romæ sub S. Gregorio habito anno 1074, in Apologetico, capitulo 1.

occurrit, ad Ottonem Constantiensem Episcopum A directa, quæ ita se habet.

31. « Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo fratri Ottoni, Constantiensi Episcopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Instantia nuntiorum tuorum, » etc. *Vide infra inter epistolas S. Gregorii.*

32. Qua vero contumacia prænominatus Episcopus decretis salutaribus resultaverit, vel potius insultaverit, sequens Epistola prodit. « Gregorius, servus servorum Dei, (28) Ottoni Constantiensi Episcopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Perlatum est ad Nos, » etc. *Vide inter epistolas.*

33. Hic Clero et populo mandat ne inobedienti Episcopo obediant. « Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Clericis et Laicis majoribus et minoribus in Constantiensi Episcopatu consistentibus, Christianam legem diligentibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Misimus Fratri nostro, Episcopo vestro, Ottoni, » etc. *Vide inter epistolas S. Gregorii.*

34. Ad Laicos, pro exequendis superioribus institutis. « Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Rodulfo Duci Sueviæ, atque Bertholdo Duci Carentano, salutem et Apostolicam benedictionem (29). Scimus quoniam prudentia vestra miserabilem Christianæ religionis desolationem perspicaci mente perpendit, » etc. *Vide inter epistolas.*

35. Item ad Laicos pro iisdem institutis. « Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo filio et nobilissimo Comiti Adelberto, et ejus uxori, salutem et Apostolicam benedictionem. Gratia Deo referimus, » etc. *Vide ubi supra.*

36. Ut nullus obediat Episcopis præfata statuta contemnentibus vel negligentibus. « Gregorius, servus servorum Dei, omnibus Clericis et Laicis in regno Teutonicorum constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem. Audivimus quod quidam Episcoporum apud vos commorantium, » etc. *Vide ubi supra.*

37. Has Epistolas prosecuta est, ipso præside generalis Synodus; in qua, sicut gesta ipsius continent, sententia anathematis data est in omnes Simoniacos et Nicolaitas hæreticos, qui in erroris sui secta indurati, synodalibus Sanctorum Patrum definitionibus et Decretalibus eorum statutis scienter inobedientes, apostatarumque pertinacia eis recalcitrantes, studio et voluntate refragantur. Ecce sacculus stercoribus plenus (*Ezech. 1, 9*), eatenus ar-

(28) *Partes Henrici Regis fovet Otto, quapropter excommunicatus, in exilium missus anno 1074, et post duos annos in excommunicatione mortuus, et Basileæ sepultus.* Ita Chronicon Constantiense a Pictorio editum.

(29) Est epistola 45 libri 2.

(30) *Hermanno Bambergensi* scripta est epistola 84 libri 1 qua monuit eum. Verum, quia iudicio Sedis Apostolicæ se subtraxit, et Simoniacæ ecclesiam invasit ejusque bona dilapidavit, cum Gregorius excommunicavit, et sacerdotali officio privavit, ut scribit, ad Bambergenses, Segefridum Archiepiscopum

guendo, obsecrando, increpando cum omni patientia et doctrina portatus; sed ex tunc justa ultione divini zeli exportatus, secundum ordinem quem suis ultoribus ipse Dominus per Ezechielem Prophetam ostendit, dicens: A sanctuario meo incipite. Clamor namque Sodomorum et Gomorrheorum usque ad ipsius Pontificatum multiplicatus fuerat nimis (*Isa. 1, 9*): in eo scilicet quod prædicti hæretici eorumque fautores, nimia peccandi libertate effrænati, peccatum suum sicut Sodoma prædicaverunt nec absconderunt: ideoque, nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen incorruptionis, quasi Sodoma fuisset, et quasi Gomorra similes essemus.

38. Hac fama justificationis instigati Babenbergenses Clerici (30), detulerunt ad aures ejus Simoniacum introitum Pseudo-episcopi sui, nomine Hermannii. At ille, contracta non minima pecunia pretiosi metalli et vestimenti copia, speravit Apostolicum rigorem muneribus emoliri posse: et approximans Romæ, exoravit venerabilem (31) Hermannum, Metensis Ecclesiæ Episcopum et Apostolicæ Sedis Legatum, qui tunc forte (in) societatem itineris inciderat, uti se ad Dominum Papam præiret, et intercederet. Quod cum attentasset, et humanæ placationis non parvam materiam affore designasset; vir justus, excutere manus suas ab omni munere solitus, ut erat in conclavi suo positus, Spiritu sancto se inflammante, respondit: Fac eum, si aliquam fidelium communionem velit obtinere, in partes suas redire, et monasticæ regulæ districtum jugum pœnitendo subire: quoniam, propitius sit mihi Deus si domum istam mihi implet auro et argento, nunquam, me consentiente, Episcopali fungetur officio. Hoc itaque modo et iste Simoniacus submotus est a Sacerdotio.

CAPUT V.

Conjuratio in vitam S. Gregorii. Comprehensio et liberatio.

39. Jam vero qualiter inimicorum fraudes, tentationes, pericula, detractiones, irrisiones, captiones custodias propter nomen Domini; postremo, qualiter, Domini juvamine et sustentatione Apostolorumque comitante suffragio, Reges, Tyrannos, Duces, Principes, animarumque hominum captivatores, voratores; insuper lupos, Antichristi videlicet ministros, Archiepiscopos, Episcopos, et reliquos Ecclesiasticos pervasores fortissimus athleta Dei superavit, nequaquam silentio præterire dignum ducimus: quatenus tam præsentibus quam subsecuturis sit in

Moguntinum, et Henricum Regem, et sunt Epistola prima, secunda, et tertia libri tertii. Fruschius ait quod tandem monasterium Swartzachianum in Francia Orientali, id est Franconia, intraverit.

(31) *Hermanno Episcopo Metensi* commiserat S. Gregorius vices suas in causa Episcopi Bambergensis, ut dicitur citata epist. 84 l. 1. Eidem scripsit epist. 35 l. 1, epist. 2 et 21, l. 2, epist. 5 l. 6, et epist. 21, l. 8, in quibus varia illi committit, et indicat auctoritatem Sedis Apostolicæ in excommunicando Henrico Rege.

exemplum, et populus sanctæ Ecclesiæ olim nostrum sæculum fuisse cognoscat sub tanto talique Pastore prolapsus. Indecens enim et inconueniens esse videtur tradere oblivioni Patris hujus laborem, cum etiam profanarum causarum memoria penes seculares pro fortitudinis exemplo fiat. Hujus quidem exemplum si tenaci memoriæ tradatur, fit sanctæ Ecclesiæ supplementum, Christi fidelium ornamentum; et in hæreseon profanarum veniet detrimentum. Hinc enim justorum (pugnæ) iterum prima sumpsere principia: hinc Ecclesiastica victoria et perpetuæ felicitatis quodammodo per filium hæreditas (propagatur).

40. Fuit itaque quidam vir in Urbe, perditionis filius, omnium hominum sceleratissimus et iniquissimus; cujus quidem memoria aerem ipsum commaculat? cui pro dulcedine perjuria, fallaciæ, luxuriæ, traditio, homicidia, machinationes, susurrationses, conspirationes, fraudes, deceptiones, conventicula fuerant; et quidquid virtuti esse potest inimicum, sibi per omnia (licere) credebat; pater furum et socius perjuratorum, clypeus fallacis et hasta mœchi, galea homicidarum et scutum traditionis, tegumentum machinationis, custos susurrationsis, anxietas conspirationis, coloratio fraudis, risusque deceptionis, et crypta malæ conventionis: ad cujus confugium omnis hæreticus omnisque scelestus properabant: cujus ala velabat scandala, sub cujus umbra Leviathan ipse tortuosus coluber dulciter et suaviter quiescebat. Qui ad augmentum tanti commercii turres quamplures in Urbe construxerat; et, posthabitis tam Dei quam hominis inimicitis, quidquid ante suæ perversæ mentis oculos inceptor malitiæ, diabolus videlicet, adduxerat, peragere satagebat. Levia quidem sibi et dulcia verba, sed in fine jacula et absynthium fuerant: qui ad sui destructionem quemdam suum compatrem occidit: in cujus domum re nondum plene cognita, perrupit, quam etiam destruxit: et peracto tanto scelere, in turrinam, quam, vivente patre suo Stephano Urbis Præfecto, construxerat, se recepit. (32) Ad cujus facinus vindicandum vir Dei accensus, una cum adhuc vivente Papa Alexandro, maledictionis et anathematis eum vinculis alligavit. Ille, ad augmentum suæ confusionis, cum quibusdam quos sibi asciverat, Nicolao videlicet et Berthramo, ad perditionis filium, scilicet Henricum Regem properavit; et, communicato magnæ impietatis consilio, Cadaloum Parmensem (33);

(32) In Gestis Mss. Pontificum usque ad Martinum Papam V. deductis, appellatur *Centius Stephani*; Bertholdo *Cincius*. Nomen hic videtur silentio tectum, propter familiam, et Cincium Præfectum Urbis virum sanctissimum, uti infra patebit.

(33) *Cadalous* Episcopus Parmensis, novo schismate formato Pseudopapa constitutus est, assumpto Honorii II, nomine, 28. Octobris anno 1061.

(34) In Gestis Romanorum Pontificum a Nicolao Aragonensi collectis apud Baronium an. 1064. num. 34. *Censius, Præfecti filius, vir nequam et pessimus, eidem Cadaloo astitit; eumque in castello S. Angeli recipiens, juramentum ipsi et defensionem præstitit.*

hæreticum, Romam conductum, (34) hospitio recepit; et prælia multa, illius ob adiutorium, in urbe commisit: cui solatium omnes hæretici Simoniaci pro posse impendebant, et per ipsum sanctam Ecclesiam confundere disponebant. Sed, hæresiarcha tandem illo mortuo (35), confusus iste pactum se cum Domino Papa facere, et fidelitatem jurare spondit. Quod et fecit: sed quæ fides ei esse potuit, cui veritas nunquam adhæsit? Stabat quidem, propter summi Sacerdotis potentiam, ut prædo ligatus: sed quas poterat fraudes animo tenus perpetrare non desinebat tartareus hæres. Si quando eum venerabilis Pater Gregorius ut a talibus pedem retraheret hortabatur, in pejus quotidie suum verberabat pectus: sicque factum est ut in ipsa turri, quam miræ magnitudinis supra pontem S. Petri construxerat, viros sicarios poneret; qui, ab omnibus introeuntibus et exeuntibus, ex rebus quæ ferebantur prædam caperent.

40*. Qua de causa Præfectus Urhis, Cincius (36) nomine, vir utique prudens, carus Deo et hominibus (qui non ut laicus, sed veluti fidelis monachus Deo serviens justitiam excolebat in omnibus), quadam die eum cepit, et in carceris squaloribus tantum latronem, ut dignum fuerat, tradidit. Tandem interventu quorundam Nobilium Romanorum, permittente hoc clementia Domini Papæ, peractis supra sancti Petri corpus sacramentis suæ meliorationis, datisque obsidibus et reddita turri de qua confidebat, dimissus est. Tunc allatis arietibus, et machinis, ferreisque malleis, funditus est eversa, et sic Urbs aliquantisper quievit, et iniquorum factio, timore magno concussa, conticuit. Sed quid miser faceret? Quousque potuit, iniquos, licet longe positos, tam per se quam per suos nuntios adiit. Ipse lustravit Apuliam, Lucaniam, Ducem Guiscardum (37) et ceteros excommunicatos visitans; statuitque cum ipsis tempus opportunum, quomodo Dominum Papam caperet et occideret: filium vero suum ad Guibertum hæreticum Ravennatem (38) direxit, idem pactum compositurum: sicque ac Regem etiam suæ fallaciæ destinavit litteras, promittens eundem Patrem regio conspectui repræsentandum. Compositis itaque hujusmodi molitionibus, ad tempus quievit; expectans nimirum opportunitatem ut eum caperet, et iniquorum populo ad necandum traderet. Sed Dominus omnipotens, qui captione sua mundum liberans diabolum captivavit, Patris istius

(35) Ibidem num. 39. idem Nicolaus Aragonensis: *Idem quoque Cadalous post paucos dies ex divino iudicio pessimam mortem incurrit.*

(36) *Cinthus* D. Petro Damiano, qui lib. 8 epist. 1. et 2. eum laudat.

(37) *Robertus Guiscardus Northmannorum Dux*, excommunicatus fuit a S. Gregorio anno 1074, sed Ecclesiæ obediens anno 1080. absolutus: uti plurius deducit Baronius, ad dictos annos.

(38) *Guibertus Archiepiscopus Ravennanensis*, postea Antipapa, S. Gregorio semper iufestus, adversarios fovit, et excommunicatus fuit.

captione et sanguine, Ecclesie statum in melius pro-
 vexit; et filium iniquitatis non solum puero suo no-
 cere prohibuit, sed etiam propriis rebus privavit.

41. Prolapso itaque fere anno, ministri diaboli
 tempus advenit. Nam, instante festivitate Dominicæ
 Nativitatis, conspiratores suos, cum quibus conju-
 raverat, hortari cœpit ut ad tantum flagitium mente
 prompti concurrerent, animumque aptarent; pro-
 mittens eis ineffabilia, libertatem futuram, quæstum
 sine mensura, imitator per omnia fratris et magistri
 sui diaboli; qui solius morte Domini mundum sibi
 totum possidendum promittebat. Sed, sicut scri-
 ptum est, dum capit, capitur; dum prædari incipit,
 præda fit; et dum ambit illicita quæ nondum pos-
 sederat, perdidit acquisita quæ retinebat. Sic etiam
 iste, minister utique illius, si corde deprehendisset
 se tantis rebus expoliandum, fortasse quoquo pacto
 a tanti sceleris perpetracione, amore suarum rerum
 magis quam Dei, manum retraheret. Sed quoniam
 obcæcavit eum malitia sua, qua suffarcinatus ince-
 debat, rem ad effectum perducere conatus est; non
 timens, imo postponens animæ suæ periculum; al-
 ter Judas, manus in Dominum suum et Christum
 Domini injecit. Præsente itaque tantæ festivitatis
 die ad peragendum Vigiliarum obsequia Pontifex,
 ut mos est, ad B. Mariæ ecclesiam, quæ, ob tanta-
 rum devotionum merita, Major vocata est, cum
 parvo Clericorum et Laicorum numero properavit.
 Nam mos Urbis fuerat semper, in tantæ solemnita-
 tis excellentia, omnes ad eandem ecclesiam conflue-
 re, totamque noctem illam hymnis et laudibus in-
 tentos pervigilem ducere. Sed, Domino disponente,
 ad evitandam tantam ecclesiam tanti Pastoris san-
 guine perfundi, ut ministri diaboli animus, inhians
 sui ad destructionem, quæ male voluerat perficere
 possit, populus tunc convenire prohibitus est. Diei
 namque ipso Vigiliarum tantam æther aquarum
 inundationem profuderat, ut ipsum primi temporis
 immiuere diluvium omnibus videretur. Vix enim
 aliquis domus suæ limen linquere, vicinique sibi
 juncti casam, si necessitas aliqua exigeret, intrare,
 ne dum ecclesiam tam longe sitam penetrare va-
 lebat. Loquebantur enim quodammodo mundi ele-
 menta futurum scelus, et inauditum facinus præsa-
 giebant.

42. Sed quid plura? Adest nox, in qua tenebra-
 rum filius lucis aggreditur ministrum. Missis itaque
 exploratoribus ad alios exquisitores venerunt: nam
 quamdam societatem, juxta eandem ecclesiam, ex
 ipsius vici habitatoribus sibi asciverant: et, notantes
 omnia, ad notitiam scelesti illius miserant quæ
 scrutati fuerant. Tunc ille legionem suam, loricis
 indutam, cum festinatione conduxit; ponens ita,
 ut post peractam sive de nece victoriam, seu de
 vivo portato triumphum, quemcumque equum quis
 habere posset, ascenderet: ne quis contra ipsos
 meditaretur insurgere. Ventum tandem ad ecclesiam
 est: Papa vero gloriosus in Præsepi positus Missam
 noctis primam, sicut docet religio, decantabat; cor-

pusque Dominicum tam ipse quam Clerus ejus su-
 sceperat; reliqui vero qui aderant, eadem adhuc
 Sacramenta percipiebant; cum magnus subito cla-
 mor, magnus et ululatus ex improvise intonuit, et
 ecclesiam ipsam implevit. Tunc undique lustrantes
 ecclesiam, evaginatis mucronibus percutientes quos
 poterant, ad locum Præsepii, quo Papa eximius re-
 sidebat, convenerunt: percussisque ibidem aliquan-
 tis, ruptisque ostiolis illis, angulum brevem Præ-
 sepii æterni Regis et Matris truculentis manibus
 intraverunt. Tunc injecerunt in eum manus, et te-
 nuerunt. Quorum unus educto gladio caput ejus
 abscindere voluit, sed tamen Domino volente non
 potuit. Percussum tamen in frontem, graviterque
 vulneratum, de Missa nondum finita violentis ma-
 nibus abstraxerunt, cædentes et percutientes. Ille
 vero, ut agnus innocens et mansuetus, ad cælum
 oculos erigens, nullum eis dedit responsnm, non
 reclamavit, non reluctatus est, neque ut sibi in ali-
 quo miserentur rogavit. Tandem, exutum Pallio et
 Casula seu Dalmatica et Tunica cum Camisia, reli-
 ctis ei tantum amictu et stola, ut furem tractum,
 post dorsum cujusdam sacrilegi posuerunt. Ille vero,
 qui frontem gladio percusserat, arreptus a dæmonio,
 ante ejusdem ecclesie atrium diu volutatus est spu-
 mans, equusque ejus fugiens nequaquam ulterius
 inventus est.

43. Tanti fama mali totam cito percudit Urbem.
 Quis unquam tanta silentium tantaque funebria nar-
 rare lamenta poterit? Sicut enim de Domini nostri
 Nativitate Urbs ceteris civitatibus altius congratu-
 lari solita fuerat; sic modo commota, tristitiam sibi
 non modicam advenisse proclamabat. Expavit pariter
 hoc factum cælum et terra, et ad tantum facinus
 vindicandum corda præparantur omnium. Tunc
 impletum est quod dictum est per Prophetam:
 « Dies festi vestri convertentur in lamentationem et
 luctum, et gaudium vestrum in planctum » (*Tob. 11.*)
 Et illud: « Plorans ploravit in nocte, et lacrymæ ejus
 in maxillis ejus: non est qui consoletur eam ex
 omnibus caris ejus » (*Thren. 1.*) Tunc sancta Eccle-
 sia Dei dicebat: « Quis dabit capiti meo aquam, et
 oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo die ac
 nocte? » (*Hier. 1x.*) Et illud: Audite, obsecro, uni-
 versi populi, et videte dolorem meum. Tunc, omnis
 maritus sumpsit lamentum; et quæ sedebant in
 toro maritali, lugebant. Omnis itaque Clerus, Pa-
 store percusso, huc illucque discurrebat, et cuncta
 pene altaria exeuntes denudabant. Nihil alicubi,
 præter quod ante dictum fuerat, in ecclesiis divini
 Officii illo die factum fuit. Elementa tamen, ad tem-
 pus usque illud turbata, ne populum zelantem Do-
 mini zelum præpedirent pacata monstrabantur.
 Terra vero aquam pene cunctam, quam nimia in-
 undatione sustinuerat, absorbens, iterum quodam-
 modo siccum ad hoc omnibus ulciscendum ostendit.
 Tota itaque nocte signis tubisque sonantibus, mili-
 tibusque omnes aditus lustrantibus, ne aliquo por-
 taretur extra Urbem ingenio, nullum usquam vesti-

gium patuit: sane re dubia omnibusque ignorantibus utrum vivus an mortuus esset, populo congregato in Capitolio, referentibus quibusdam innotuit quod in quadam turri captus teneretur. Tunc omnes gentes tulere voces ad sidera.

44. Verum, ubi primum dies terris est reddita, omnes inter se hortantes populi innumerabiles ad domum Antichristi venerunt. Incepta itaque pugna est: sed primo congressu pars hostilis fugam arripuit, omnisque factio in eadem se turri conclusit. Tunc omni parte vallatæ ignis appositus est, allatisque machinis et arietibus, rumpitur murus, cunctaque inibi conclusa fit Domini populo præda. Nemo suum periculum vitabat, sed sui oblitus pro posse pugnabat. Porro quidam vir, cum quadam nobili matrona, Patrem Gregorium secutus est, qui ei solatium aliquantisper fuerunt. Vir namque ille, tædio detractionis, et algore hibernalis noctis afflictum, allatis calefecit pellibus, pedesque ejus in sinu suo composuit. Matrona vero ipsa, fomento medicaminis sui, Patris nostri plagam, nimio sanguinis rosei profluvio tabidam, deplorando mulcebat; omnesque illos Dei inimicos, homicidas sacrilegos acclamabat, altera nimirum Maria effecta. Nam quemadmodum illa, flens sua delicta, Domini vestigia lacrymando perfuderat: sic ista, omnium crimina perferens, lacrymis suis tantum Pastorem prolebat. Osculabatur illa pedes Domini Salvatoris, quo deinde lota caput ad usque perveniret: hæc autem Dei et Domini famuli primo baptismate munda, postremo pectoris ardore adusta, caput pectusque deosculans lacrymis rigabat. O memorabile pectus! O devotissimæ feminæ laudabile jecur! quantus tibi tunc caritatis ardor inhæserat? cum ante oculos tuos æterni Regis ministrum, iniquorum manibus male tractatum vulneratumque prospiceres; nec satanæ ministris ex ore pudico, sanctisque osculis quæ pedibus manibusque et capiti tanti Patris feceras jam purgato, convicia digna et maledictionis jacula subtrahebas. Vere credibile est, animam tuam te pro Patris vita ponere velle, et tormenta potius inexistentia percurre, quam Dominum captum et tam male tractatum videre. Pugnabat manibus omnium generosa virago, et immodicæ mercedis omnium particeps, quantum sibi accumulabat.

45. Verum, quanto istius animosa fides, tanto alterius mulieris linguosa perfidia. Nam sicut olim, Dominicæ Passionis tempore, ancilla ostiaria Petrum terruerat; sit ista Vicarium ejus mordacibus opprobriis conturbabat: quæ quidem illius traditoris soror fuerat, et idcirco tanto Patri maledicere non formidabat. Alter vero, ejusdem traditoris minister et sequipeda, evaginatum gladium retinens, tanti viri caput ipso die se abscissurum, blasphemando asserbat. Cujus impietatis vindictam velocissimum Domini judicium non distulit. Nam lancea, a foris vibrata, guttur ejus diræ vocis venam obtruncans,

A ad terram morientem palpitantemque prostravit, sicque ad tartarum misit.

46. Traditor autem, jam jamque videns capiendam esse turrim, et sibi periculum mortis imminere, coactus procidit ad pedes beatissimi Papæ, dicens: Semper misericordiam, Pater, docuisti, docens perfecisti; errantesque convertens, conversos in fide solidasti, suscipe errantem, et ab iniquitatibus se convertentem; conversum solida, ne me desperationis profunditas absorbeat. Peccavi, erravi, tradidi, interfeci, sacrilegium perpetravi. Matris Regis enim thalamum corrupti, violentisque manibus (39) tugurium et parvum secretarium Dei Filii violavi. Te Patrem, et meum Dominum, ut parricida, perjuriis, sacrilegiis, manibus pollutis ex illius gremio attraxi. Suscipe, libera, tuere, misericordiam fer; da remedium, consilium, suffragium: injunge pœnam, pone pœnitentiam carceris, exilium, patriæ diffugium; et Dei judicio in me justissime commotum, ex more, placa populum. Tuis me pollutum sanctis suscipe manibus: et hujus diei mihi pœnitenti concede spatium. Furcas mihi jure paratas corde conspicio, dignam pœnam intueor; et idcirco corpore prostrato, corde demisso me potentiæ tuæ trado. Tunc Papa clementissimus, pio ut erat pectore, tanta supplicentem adorsus est: Video te felle amaritudinis obligatum, et tuæ mentis oculos tenebroso squalore contectos; qui lumen veræ lucis, nobis tanto tempore laborantibus, cognoscere nequiverunt. Tu ipse nosti quantis religiosis viris te commonuerim, quantisque per memetipsum patientissimis admōtionibus sollicitaverim, quibus non solum non acquievisti, verum etiam in deteriora prorupisti: sed tamen adhuc janua tibi vitæ patet, tantum ut convertaris corde. Qui mox ad terram corruens, verum se reum miserumque confessus est, promittens omnia sibi injuncta incunctanter perficere. Tandem vir mitissimus, solita sibi pietate commotus, respondit: Quid mihi ex ipsa injuria irrogasti, paterne indulgeo. Quod autem in Deum et Matrem ejus, Apostolosque seu omnem Ecclesiam contraxisti, luendum fore pronuntio: ita ut primo Hierosolymam tendas; et postmodum, si vivus inde reversus fueris, nostris te manibus et consilio repræsentes, ut sic saltem modo aliquo gratiam tibi conciliare omnipotentis Dei valeas. Et quemadmodum cunctis filiis Ecclesiæ, subversionis hactenus exemplar fuisti, ita de cetero conversionis fias. Hæc itaque cuncta, prout jussum est, ut videbatur, explere libentissime spondit: et sic, diei illius liberationem promeruit.

47. Tandem Papa pius ad fenestram erectus, turbæ furenti expansis manibus, ut componeretur, et aliquanti majorum turrim accenderent, innuit. Nonnulli vero, putantes quod eos ad opus quod inceperant, hortaretur, fortissimo impetu turrim scandunt. Et sic foras adductus est,

(39) *Præsepe Domini*, a quo S. Gregorius abstractus fuerat, intelligitur.

turbis omnibus flentibus præ gaudio, et præ pietate clamantibus; cernebatur enim totus cruoris magnitudine respersus; et ideo nimio horrore percussi voces ad sidera proferebant. Facta igitur victoria omnes una cum papa Gregorio ad Dei Genitricis ecclesiam, de qua nocte ipsa abstractus fuerat, gaudio non modico repleti conveniunt. Tunc Pater communis Missam, quam nocte, ministris diaboli præpedientibus, finire non potuerat, hora ipsa complevit; et cum tanta victoria revertentibus benedictionis Dominicæ gratiam dedit.

48. Deinde, cibus summo tenus degustatis, rursum conveniunt, adhuc plenius perscrutari omnes, qui inimico Dei se conjunxerant. Inventis autem illis, omnia bona ipsorum perdunt et exterminio tradunt, nihil omnino linquentes præter personas, quæ fugæ præsidium ceperant. Verum dum apud præfatam ecclesiam populus pro Pastoris liberatione grates Deo redderet, iniquus ille Judas fugam cum uxore, filiis et fratribus arripuit, et, sic dimissis rebus suis, nudus evasit. Quidquid vero sui juris olim esse poterat, populus postea adveniens distraxit; turribus ac domibus subversis, prædiis vero fisci titulo sociatis. Perditiōis vero filius et Antichristi minister, ante mundi constitutionem damnatus, post suam evasionem, quidquid promiserat non solum minime persolvit; sed etiam quibusdam sui similibus profanis associatus, consilia malignitatis contra liberatorem suum dare, quoad vixit, non abhorruit.

CAPUT VI.

Henrici IV identidem ad vomitum redeuntis perveritas contra jura Ecclesiæ.

49. His itaque præmissis, ad ea quæ cum Rege Henrico peracta sunt, veniamus; et innocentiam Gregorii Papæ ostendendo, mala, quæ pro bonis receperat, tam præsentibus quam etiam subsequituris, prout possumus, indicemus. Nonnullos enim fore credimus qui, partim rei gestæ, partim auctoritatum SS. Patrum ac Decretalium ignorantia, contra

sue salutis periculum, Patrem communem reprehendere, infamare, et, quod omnino inspectante Deo malum est inexistentabile, maledictiones ingeminare nequaquam timeant. Qui si forte, divina inspiratione commoti, magis amore cognoscendæ veritatis quam superbæ procacitatis instinctu hoc agerent; veridicis et approbatis religiosisque viris interrogatis crederent. Habent enim religione pollentes Episcopos infinitos, et, ut e multis paucos enuntiemus Geraldum Ostiensem (40), qui, ob vitæ meritum ab Apostolica Sede Gallicanis ex partibus assumptus, septimum inter Cardinales Episcopos thronum promeruit, qui ad ejusdem Regis causam investigandam ab Apostolica Sede est transmissus, et ad confirmandum suo prolato ore testimonium, plurimos est labores, pericula, vincula, carceresque ipsa pro veritate expertus. Habent Prænestinum (41), qui ad eundem sufferendum laborem ab Urbe Roma missus est. Habetur insuper et Petrus Albanensis (42), qui ad confirmandum contra Simoniacos veritatis testimonium; immanem rogum pertransiens nudis plantis, sicut in Registro Domini Alexandri II. Papæ scriptum reperitur, illæsus exivit. Habentur etiam complures ex ultramontanis partibus, Udo Trevirensis (43), et Hermannus Metensis, Altmanus Pataviensis vel Lauriacensis, Adelbero Wirzeburgensis (44), Hugo Diensis (45), in cujus electione tantum lumen fertur cœlitus descendisse, ut diem vinceret, et corda omnium qui aderant, advenisse Spiritum sanctum, non dubitarent. Ad satisfaciendum etiam incredulis ceterorum ordinum viri conveniantur; abbas videlicet Cluniacensis (46), ejusdem Regis Pater in baptisate; et Berinhardus Massiliensis (47), qui, ob instantissimum fidei calorem, bis confessor factus, propter Dominum exilia comedesque est perpressus, Rapoto (48), qui nimirum, propter sanguinis nobilitatem et morum honestatem, in regem a populo expetitus asseritur: Adelbertus et Odalscalchus (49); quibus tam a Rege quam etiam a papa, res commissa fuerat.

(40) *Geraldus*, seu *Gerardus*, Ratisponensis, ex majori Priore Cluniacensi Episcopus Ostiensis factus an. 1072 Ciaconio dicitur octavo loco Cardinalis creatus. Hic anno 1074 ad Henricum IV Legatus est missus. Extant ad eum S. Gregorii epistola 6. et 16. libri primi.

(41) *Hubertus*, infra *Humbertus*, Episcopus Prænestinus, cum dicto Geraldo creatus Cardinalis, et ad Henricum IV missus.

(42) *B. Petrus Igneus*, Monachus Vallumbrosanus, S. Joannis Gualberti alumnus, a S. Gregorio anno 1074. Cardinalis Albanensis creatus, sancte obiit die 8. Januarii: quod autem hic dicitur contigit tempore Alexandri II. in causa Petri Simoniaci Episcopi Florentini, et legitur etiam in vita S. Joannis Gualberti.

(43) De *Udone* infra agitur: De *Hermanno* supra actum. S. *Altmani* Vita dauda est 8. Augusti. Ad hunc vero est epistola 10. libri 9.

(44) *Adelbero* cum S. *Altmano* constantissime schismaticis restitit, et sæpius est in exilium pulsus, atque anno 1090. mortuus in Lambacensi cœnobio, a parentibus condito.

(45) *Hugonis*, *Diensis* in Delphinatu Episcopus, Acta et legationes per Gallias, a S. Gregorio illi commissas, describit per 8. paginas Joannes Columbus in Episcopis Diensibus. Ad eundem extant epistolæ S. Gregorii septem.

(46) Is est S. *Hugo Abbas*, cujus Acta dedimus 29. Aprilis: et supra de eo agitur num. 12, 13 et 14. Extant quinque S. Gregorii ad illum epistolæ.

(47) *Bernhardus Abbas S. Victoris Massiliæ*, creatus an. 1066. defunctus an. 1080. a S. Gregorio cum Bernardo Patavino legatus ad Principes Imperii, et in Hispaniam propter dissidium Berengarii Comitis Barcinonensis. Extant epistolæ illius ad istum, et ad monachos Massilienses de eo in quarum altera lib. 6. epist. 15. illos hortatur ut absentiam sui Abbatis æquo ferant animo; in altera lib. 7. ep. 8. dolet de obitu ejusdem Abbatis.

(48) *Rapoto* videtur esse *Comes Palatinus*, cujus obitum refert Urspergensis ad an. 1099.

(49) *Adelbertus* sive *Albertus Comes*, ad quem ejusque uxorem extat epistola 11. lib. 2. et huic similis *Comes Imperii* videtur fuisse *Odalscalchus*. De his tribus agit epistola 10. lib. 8. sub finem.

50. Et, ut nullus sexus pertranseat, veniamus etiam ad honestas, et tam religione quam etiam secularium rerum potentatibus locupletes mulieres, Reginam videlicet Agnetem, ejusdem iniquissimi Regis matrem, et vere Reginam; quæ, regali diademate dimisso, seculum istud deserens, Dei ejusque Matris Apostolorumque ejus Petri et Pauli vestigiis inremissibiliter adhæsit; Beatricem insuper, ejusque nobilissimam prolem Mathildem; quæ, licet mundana cura Ducum officium, Italiam gubernando, gesserunt (ut Debhora nimirum effectæ, quæ judicans Israël, Jabin cum suis omnibus in torrentem Cison dispersit) iniquos multoties confusibiles contriverunt: quæ quidem inter Dominum Papam et Regem mediatrices fuerunt, et regni statum componere et confirmare desideranti desiderio cupiebant. Horum omnium aliorumque probabiliū totius conditionis testimoniis non acquiescere, nihil est aliud quam Dei iram promereri, perpetuæque damnationis subire sententiam. His itaque ad tanti Patris innocentiam ostendendam commemoratis, illius Regis fraudes, machinationes, et interdum etiam in S. Petrum contumelias, nostræ schedulæ conjungentes, ne in erroris tenebrosi ignorantia scire volentes jacere permittamus, pro viribus cœpta sequamur.

51. Tertio igitur Henrico mortuo (50), quartus ille Henricus Rex, permittente Romano Pontifice Victore, qui tunc morienti præsens erat, hereditario jure, nimirum puer, successit. Sed (Salomone attestante, et dicente: Væ tibi terra, cujus Rex puer est, et cujus principes mane comedunt!) ad destructionem sui et totius regni, quidquid usquam sceleris esse potest patravit. Cæco corde petulans Patrem non timuit, sed reddentibus cunctis testimonium pueritiæ imperfectæque ætati, lasciviam ejus Romani Pontifices supportarunt; existimantes illum virile scandere tempus, quo corrigi posset per se; non attendentes quod scriptum est: Qui parcit virgæ, odit filium suum. Nutritur namque vitium: et dum ramus tener non mundatur aut evellitur, in maturitatem veniens, manu vix aut ferro præciditur. Sic nimirum ille, majorum ascendens currum, omnem Ecclesiam superbienti calcaneo supponere, calcandamque præbere, vilem ut ancillam, pro viribus conabatur. Quod scelus Romana Ecclesia non ferens, quæ caput totius Religionis et magistra est; et cui cunctos seculi potentes præ ceteris corrigere, vacillantesque consolidare proprium est, ipso Domino præcipiente Apostolo Petro: Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos; litteris eum convenire, et commonefacere et prædicare cœpit. Cujus collum Christi jugum ferre nescium, libertatis suæ arbitrio induratum, hac illacque avertendo diffugit; novo pectore nova versans consilia, tempus opportu-

num exspectavit, quo Romanam Ecclesiam, ut ceteras, sibi subjicere posset: ad quod postea, ut reipsa patuit, annisu quo valuit erectus est. Nam mortuo Nicolao II Papa, subintroductoque sanctæ memoriæ Alexandro, vesania suæ mentis arreptus, hæreticum Cadaloum, Parmensem male nominatum Episcopum, data per manum suam investitura, in Papam erigere non formidavit. Verum, cedentibus omnibus, controversus Deo, quod deliberaverat, nequaquam ad effectum perducere potuit. Quo tempore quantis sit paternis litteris commonitus, ejusdem Patris Alexandri libri (51) testantur.

52. Cui Pater Gregorius, postquam Domini voluntate, fugiens et renitens, succedere coactus est, ut decebat, paterna illum visitavit commonitione; orans et postulans ut pro amore omnium Regis, etiam pro sui status salute, pro animæ suæ remedio, ab actis, quibus oportebat tantum sanctæ Ecclesiæ filium et membrum abstinere, pedem retraheret; agnosceretque Regem Regum super se inspectorem, qui, cordium consilia et tenebrarum abscondita cognoscens, unicuique secundum opera sua reddit; rogans etiam ut consiliarios pessimos, qui magis sua quam eum diligebant, dimitteret: quoniam talium consiliis consentire, nihil aliud esse quam mortem acquirere, regnumque subvertere, et in fabulam cunctis gentibus fieri velle, significabat. Ad hoc Rex ipse parumper commotus litteras supplices (52), et magis (ut postea claruit) subdolas, emendationem promittentes, misit. Allatis itaque litteris, tota Ecclesia lætata est; sperans Sacerdotium et Regnum, Dei gratia coadunandum, ad purgandum, omne quod in ipsa sparsim incumbibat sordidum. Tunc communi consilio definitum est ut pro tanta causa, tamque Deo digna ratione, Agnes mater ejus Augusta, una cum venerabilibus Episcopis, Ostiensi videlicet et Prænestino, a latere Domini Papæ missis, (53) Regem cum Apostolicis litteris adiret, ut, tanta promissione percognita, certum finem malæ rei hactenus commissæ imponere vellet. Quam Rex ipse cum memoratis Apostolicis nuntiis honorifice suscepit: reversusque ad cor, ut justum fuit, in omnibus Deo et S. Petro satisfecit. Quidquid etiam Legati sibi superposuerunt, humillima mente portare promisit in manibus eorum, de cetero se custodire, omnesque Simoniacos malosque consiliarios et excommunicatos a se procul repellere, et Dei Ecclesiam, secundum Canonicam institutionem, per consilium Papæ ordinandam componendamque dimittere. His aliisque causis determinatis, ad Apostolicum reversi sunt.

53. Rex quoque reversus est ad eadem volutabra quibus involvi consuevit; credens nimirum magis suæ blandienti voluntati malisque consiliariis, quam sanæ religioni. Ad quod corrigendum mater ejus

(50) Die 5. Octobris anno 1056. Borfeldiæ prope Herciniam silvam.

(51) Potissimum lib. 2. ep. 30, et 31; lib. 3. ep. 3, 7 et 10.

(52) Extant hæ litteræ apud Baronium an. 1073. num. 49.

(53) Lambertus Scafburg. asserit Regem, celebrata in Bambergâ Paschali solemnitate Nuremberg

Augusta iterum a Sede Romana missa est : cum quo tempore aliquo conversata, sanctæ Matris Ecclesiæ erga illum affectum omnem aperuit. Ille vero jactum verbi semen cordis agro recepit; sed, secundum Evangelicam parabolam, dum mater serit, aliud cecidit secus viam, quod tam humanis gressibus conculcatum, quam a volucris est raptum; aliud vero inter spinas, et ab exortis suffocatum, fructum ferre non valuit; aliud vero super lapidei cordis duritiam jactum, adustum solis ardore, radices habere non potuit. Per humanos quidem gressus, malorum hominum, quibus utebatur, consilia; per volucres vero, immundorum spirituum suggestiones; per spinas vero, divitias regiasque voluptates, per petram vero, duritiam cordis significari, intelligere quilibet sensatus poterit. Moram autem faciente Regina, suas iterum litteras Papa misit, ut instaret verbo et liberationi filii; ipsumque rogavit ut, quemadmodum in litteris sibi olim missis (54) continebatur, Legatorumque in manibus promissio et fides data ostenderat, sic se custodiret; et maxime a Simoniaca hæresi, qua insudabat, spiritum suum cohiberet; excommunicatos consiliarios, quos pro salute sua regni statu Apostolica Sedes et Synodus juste damnaverat, procul abjiceret, ne in eandem maledictionem incideret. Regina Romam revertens, filium ad Dei justitiam et honorem inclinatum fore asseruit: cui non multo post vacillanti blandientes et idoneæ litteræ bis missæ sunt (55).

54. Illo quidem tempore Saxones, quoniam videbant ab eo se nimium crudeliter tractari, unanimiter conspiraverunt ut pro Rege illum amplius non haberent. Tunc coactus supplices ad Apostolicum litteras direxit, orans ut suis orationibus commendatum susciperet quatenus eum de tam horrendo pavendoque judicio jam imminente, suis meritis excelsi Regis dextræ eriperet; iterum iterumque promittens nil unquam amplius de ecclesiis Dei facere quod sancti Canones reprehendere possent. Cujus precibus motus Papa eisdem Saxonibus litteras et nuntios misit: et circa ejusdem Regis radices fodiens, prædicationis suæ cophinos misit, exspectans scilicet ut grossos ex ficu colligere posset. Sed, unde sumere humoris boni plenitudinem debuit, inde post marcidus aruit: et exspectata vitis ad pingues botros ferendum, labruscas viles et exiles portavit; et seges foliis pulchrioribus ornata, messis tempore nil aliud

perrexisset obviam Legatis Apostolicæ Sedis, et duobus hic indicatis adduntur Episcopus Curiensis et Episcopus Cumensis.

(54) Est ea epistola 85. lib. 1.

(55) Sunt eæ 30. et 31. lib. 1.

(56) Monachus Herfeldensis, in Chronico historico Germaniæ, late hoc bellum describit, a pag. 774. tomo I. Scriptorum illustrium Germaniæ excuso Basileæ anno 1574. Item Bruno monachus de Bello Saxonico, tomo I. Scriptorum Germanicarum Rerum per Freherum edito.

(57) S. Gregorius, epistola 15 lib. 1. ad omnes Christi fideles in Lombardia, nuntiat se excommunicasse *Gotefredum*, quod Simoniace Ecclesiam Me-

diolanensem occupaverit. Monuit equidem Regem, interim se ab armis suspenderet, donec e Saxonum partibus nuntios haberet: Rex vero, non acquiescens litteris et commonitionibus Patris, terras Saxoniarum intravit; ubi ex utraque parte, hominum peccatis exigentibus, multus humanus sanguis effusus est. Regis tamen in manibus, justo Dei judicio, victoria data (56), pro qua, sub manibus Domini humiliari debuit, tanquam ignitus et spiritu elationis inflatus, contra ipsum intumuit. Nam cuncta quæ pridem per Matrem, per Episcopos, per Clericos, per communes nuntios et privatos antea promiserat: postmodum, quia securus, in irritum duxit. Siquidem Ecclesias, quas in manibus Domini Papæ corrigendas sub juramento posuerat, non solum non dimisit; verum etiam, contra decretales Patrum institutiones, quibusdam adulteris et Simoniacis sub investitura contradidit. Inter quos etiam *Gotefridum* (57), propter Ecclesiæ Mediolanensis invasionem excommunicatum, ejusdem invasionis adulterio investivit; *Altono* (58) cum Papa morante, quem archiepiscopum melior pars cleri, et populi suum Dominum elegerant. Dedit etiam *Firmanam*, et *Spoletanam* (59)....

CAPUT VII.

Synodus Romæ a Gregorio celebrata contra Henricianum conventiculum Moguntiarum actum.

55. His autem ad Apostolicam Sedem perlatis, Papa Gregorius non modicum conturbatus est. Cœpit interea agitari multis sollicitudinibus: quoniam cuncta quæ ad pacem provenire speraverat, verti in contraria perspiciebat. Tandem causas aliquas, sibi per quosdam Legatos secreta missas quibusdam personis honestisque viris patefecit; ut perpendere quid super his statuendum foret. Tantis itaque promissionibus, imo simulationibus inspectis, omnes mirari cœperunt. Verum, ne Romana Sedes videretur aliquid injuste seu præcipitanter agere, definitum est ut eidem Regi acriores litteræ scriberentur, in quibus plene cognosceret nullo timore amoreve justitiam dimittere posse Romanum Pastorem. Scripsit autem ad *Beatricem* ejusque filiam *Mathildem*, quæ tunc temporis Italiam totam præ cæteris gubernabant, ad eundem regem, ad invasorem Mediolanensem, ad Suffraganeos omnes.

56. Tunc Rex, gravi mœrore et timore correptus,

diolanensem occupaverit.

(58) *Altonus*, *Ughello Atho*, Clericus Ambresiani Collegii, electus 1076, de quo et perturbatione Ecclesiæ Mediolanensis legi potest *Ughellus* in *Archiepisc. Mediolan.* col. 156.

(59) S. Gregorius epist. 15. lib. 3. ad *Henricum Regem*: *Contra statuta*, inquit, *Apostolicæ Sedis tradidisti Firmanam et Spoletanam Ecclesiam... quibusdam personis nobis etiam ignotis.* *Firmanam* Sedem accepit *Grifforanus*, *Spoletanam* quidam *natione Teutonius*, quos ambos S. Gregorius excommunicavit et de Sede deposuit. Consule *Ughellum* in dictis *Episcopis*, tomo I. et II. *Italiæ sacræ.*

hac illacque mente furibunda transcurrens, omnes suos nequam consiliarios advocavit : deductis in medium nonnullis seductoribus ante perversæ mentis oculos, qui plura, quibus humana mens falli solet, proposuerunt; regni honorem a Patre dimissum, liberum arbitrium, opes infinitas, militum abundantiam et fortitudinem, Episcopos, Duces, Tyrannos, et sub fidelitate Principes constrictos, superbiorum etiam colla suo jugo contrita, quæstum insuper Ecclesiarum suis manibus traditarum, et multa alia quæ, ut diximus, secularium mentes illiciunt : inter quos (60) Moguntinus fuit Archiepiscopus, et reliqui qui sub ipso debebant Suffraganei. Facta vero tali conventionem, statuerunt ut Imperialis constitutio cunctos in suo regno manentes Episcopos, cursoribus ubique missis, ante suam præsentiam juberet assistere (61); et, coadunatis omnibus anathemati quod Moguntinus hæreticus contra B. Petri Vicarium, imo in Dominum et Apostolum ejus componeret, subscriberent. Quod si forte motus aliqua reverentia quis eorum se subtrahere vellet, rebus omnibus et dignitate privatus, ut Regalis majestatis obnoxius, capitalem subiret sententiam. Interea, Legatis undique missis (62), ab Urbe quidam Hugo, olim Cardinalis, tunc autem inter Episcopos hæreticos præcipuum caput (qui jam tertio ab Apostolica Sede damnatus fuerat, quia quosdam Simoniacos reconciliare præsumperat), fictitiis suis litteris Archiepiscoporum et Episcoporum personas representans, advenit; laudans omnia quæ super Dominum Papam composuerant; projectis in medium aliis epistolis sub omnium Cardinalium Senatusque ac populi nomine titulatis, quibus significabantur quædam proclamationes ad præsentiam regiam delatæ; ubi etiam continebantur postulatio novi Pontificis, et abjectio legitimi Pastoris, subintulit etiam multas inimicitias, quas patiebatur a Nortmannis a circumjacentibus Comitibus ab ipsis etiam traditoribus in Urbe manentibus. Quibus visis Rex non modice lætatus, ad opus componendum fomentum desideratum accepit. Adductis itaque in medium diabolicis Pontificibus, anathema super Dominum Papam, imo super seipsos protulerunt. (63) Missis etiam in Longobardiam et Marchiam a latere Regis tam nuntiis quam apicibus, visum

A est ut facto anathemati subscriberent. Congregatis ergo omnibus Papiæ ex præcepto Regis, et magis ex propria malevolentia et odio, ut res patuit, anathemati subscripserunt. Nam ad ostendendum malæ voluntatis cumulum, positus sacrosanctis Evangeliiis, juramento firmaverunt nullo modo se deinceps Gregorium pro Papa habituros, vel obedientiam exhibituros, missisque nuntiis, idem ut alii facerent effecerunt.

57. Scripsit autem idem Rex Romam litteras, omni injuria inhonestas, falsitateque repletas, præcipiens Domino Papæ ut de Sede surgeret Ecclesiamque dimitteret : vocans eum perjurum, invasorem, et Regiæ dignitatis diminutorem, maxime Simoniacis Longobardiæ elaborantibus. Statuerunt etiam ut non ante litteræ darentur et verba, quam Synodus quæ congregata in Romana fuerat Ecclesia plenius hoc audire posset, quod etiam factum est. Nam et Papa Synodum faciente, quidam Parmensis Clericus, Domini Apostolici ad injuriam, cum eisdem litteris præsentare se non abhorruit; et easdem blasphemias in facie totius Ecclesiæ et conventus proferre non formidavit. Per idem tempus prodigium, ad illius iniquitatis indicium et confirmationem futuræ rei, in Urbe juxta B. Petri Ecclesiam ortum est, quod omnium corda nimium in stuporem converterat : nemo enim aliquam significationem super ipsum dare et proferre digne convenienterque poterat. Siquidem gallina ovum mirifico cœlatum opere peperit (64), in quo duo mira iusignita fuerant : serpentis scilicet et scuti similitudo, nimio horrore tenebrosa. Serpens vero qui in triplicem ex eodem ovi cortice se sinuationem erexerat, vertice se sursum erigere velle ad summitatem ovi conabatur : caudam vero in partem tenebrarum illius extenderat. Sed dum ad ovi dignitatem tenderet, quodam ictu percussus, ventre tenuis caput reflexerat. Scupea vero ejus (65) non depicta, sed extra corticis ordinem posita, manu deprehendi, et tractari, velut alia materialis res, poterat. Considerantibus autem omnibus et mirantibus Episcopis ceterisque qui in Synodo consederant, nuntius ille Antichristi advenit.

58. Postquam vero, finito Hymno, facturus sermones exhortationis omnibus, Papa consederat; ille præcursor Antichristi, non tribuens honorem

(60) *Ut feria secunda secundæ hebdomadæ in Quadragesima ad Synodum Romæ occurreret, de criminibus quæ objicerentur causam dicturus, alioquin sciret, absque omni procrastinatione, eodem die de corpore Ecclesiæ sanctæ Apostolico anathemate abscondendum esse.* Ita Lambertus ad an. 1076, econtra Pseudo-synodus Wormatiensis, de qua mox, indicta fuit in Dominicam Septuagesimæ.

(61) *Hic est Sigefridus, qui præfuit Ecclesiæ Moguntinæ ab anno 1059. ad 1084. Ejus res gestas latissime deducit Serarius lib. 5. Rerum Moguntiacarum, a pag. 742 ad pag. 788. Infra nomen exprimitur, quando transivit ad partes Rudolphi Regis.*

(62) *Hugo cognomento Blancus, inquit Lambertus, qui similia habet : et Domnizo in Vita Mathildis lib. 1, sic canit :*

Huc Hugo tunc falsus venit, qui dicitur Albæ ;

*Offert hic multis Romanæ Presbyter Urbis .
Ter damnatus erat, pretio quia restituebat
Emptores Christi templorum, junctus et ipsis
Adversus Papam, fingens mala, lætificabat
Corda malignorum, Regis simul et sociorum.*

(63) *Idem Domnizo ita prosequitur :*

*Audax Antistes Moguntinus nimis ille,
Non Christum timuit, Papam quando maledixit,
Cuncti subscribunt : magis ipsi se maledicunt.*

(64) *Idem Domnizo insinuat ovum quasi sculptum fuisse. Dum hæc imprimuntur, audimus ejus figuram exstare, quam si acceperimus, Lector inveniet post tomum VII, in Appendicibus. Ita ego, etc. Vide pag. 1144, col. 1.*

(65) *Per Scupeos intelligit Gretserus pellem squamosam : Germanis enim Schuppen squammæ dicuntur. 3.*

Deo, magisque diligens terrenum quam cœleste imperium, sic eundem Papam alloquitur : « Dominus meus Rex, et Episcopi omnes Ultramontani et Italici, præcipiendo mandant ut invasam Sedem B. Petri et Romanam Ecclesiam amodo dimittas. Non est enim dignum sine præcepto illorum et Imperiali dono tantum honorem scandere. » Et conversus, Clero Romano dixit : « Vobis dicitur, Fratres, ut ad futuram Pentecostes solemnitatem Regio conspectui vos repræsentetis, suscepturi de manibus Regis Papam et Patrem : quia hic non Papa, sed lupo esse dignoscitur rapax. » Ad cujus verba mox (66) Joannes Portuensis Episcopus, morum honestate et religione vir præclarus, facto impetu surgens, immensa voce clamavit : « Capiatur. » Tunc Præfectus, facto impetu cum iudicibus, militibus, et Romanis nobilibus, tantum impostorem, evaginatis in ipsa Ecclesia Salvatoris gladiis, ante Domini Papæ præsentiam interimere voluit : et fecisset, nisi pius Pater toto corpore se super eum projecisset, omnibus de ejus morte clamantibus.

59. Tandem, vix impetrato silentio, Dominus Papa dixit : « Nolite, filii, Ecclesiæ sanctæ Domini Dei nostri quietem in seditionem aliquam commovere. Oportet enim instare tempora, secundum divinarum Scripturarum seriem (*II Tim. III*), periculosa : in quibus homines se ipsos amantes, cupidos, superbos, elatos, parentibus inobedientes, esse necesse est : ut, patientia filiorum Dei, exhibitio fidei nostræ multo pretiosior sit auro quod per ignem probatur. Clamat nobis divinus sermo dicens : « Necesse est, ut veniant scandala : « vae autem homini illi, per quem scandalum venit » (*Matth. XVIII*). » Et iterum, ad ostendendum nostræ qualitatis modum, qualiter ad inimicos nostros conversari debeamus, subjunctum est : « Ecce, ego mitto « vos sicut agnos inter lupos. Estote ergo prudentes « sicut serpentes, et simplices sicut columbæ (*Luc. « et Matth. X*). » Nunc vero, licet Antichristi præcursor in Ecclesiam surrexit, nos tamen, multis a temporibus tam a Domino quam a sanctis Patribus edocti, sic geminæ scientiæ munere gressus incedamus per pristinos, ut, quemadmodum pii Patres, serpentis, prudentiam simplicitati columbæ jungentes, hæreticos serpentina utentes astutia fugaverunt (67); ita et nos mansuetudinem felle carentis alitis teneamus, et prudentiam serpentis non relinquamus. Utamque enim mente gestare non est vitium, sed dignæ discretionis arcanum. Non enim aliquem odio prosequi debemus, sed, imprudentia fatuit ateve legem Domini volentes infringere, subportare. Ecce enim acceptabile tempus adest; ecce iterum Dominus spiritualiter inter homines ambulat, clamans, et di-

(66) Joannes alteri Joanni successit circa annum 1066, et S. Gregorio fidelissime adhæsit, ut nec Imperatoris minæ potentiaque illum avertere potuerint. Laudatur a Petro Ostiensi lib. 4. Chronici Casinensis cap. 2. et aliis.

(67) Hunc locum de serpentina prudentia co-

lumbina simplicitate, mutilum in mss. et, etiam cum editoris Bollandiani supplemento, intricatissimum, nos hac illius conjectura innixi, textum autem ad Matthæi (x, 16) verba fidelius affingentes, ita restituimus (EDIT. PATROL.)

« cens. « Qui vult venire post me, abneget semetipsum, (*Matth. XVI*) et reliqua. »
60 « Ad viam ergo vitæ nos Dominum vocantem sequi oportet, si hæreditatis æternæ fructum desideramus carpere. » Per multas tribulationes, » ut Doctor noster docuit, « oportet nos intrare in regnum Dei (*Act. XIV*). » Satis est quod huc usque in pace viximus Ecclesiæ : nunc vero diu aridam messem in Sanctorum iterum sanguine convenit irrorari, ut fructus illius, longo tempore tabidus senio, recenti rore perfusus, in pristinum redeat decoris aspectum. Videmus pugnam diaboli in apertum prosilire campum, hactenus fuscis squalloribus adopertam : ideo nunc tirones Christi, doctas manus ad prælia gestantes, convenit obviare : quatenus Christi fides, quæ, eodem inficiente diabolo, toto pene terrarum orbe dispersa relictaque cernitur, cuncta, Domino Deo per nos pugnante, instauretur. Ad detrimentum nempe nostræ salutis sæculares quotidie propugnare conspicimus, qui nihil aliud quam gehennam acquirunt : sic nos, quibus vivere Christus esse debet, et ejus etiam amore mori lucrum; quibus in retributione, post istam miseram et imaginariam vitam, felicitas præparatur æterna; a Dei legibus et fide nostra orthodoxa, pedem, hosti cedendo, non retrahamus. Commoveat nos saltem vox Dominica, quæ dicit : « Qui me erubuerit et sermones meos, hunc « Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate « sua, et Patris, et sanctorum Angelorum (*Luc. IX*). »
C Terribile nobis videri debet, si tempore illo, a tanto tribunali sententiam nostris negligentis diræ verecundiæ capiamus; quorum laboribus Judex omnium alios remunerare vult (*Num. VIII*). Ideo enim domus suæ speculatores nos æterna Sapientia esse voluit, ut ipse postmodum venturus inhabitator mundam domum nostro studio habere possit. Ad quod scilicet opus egregium instare Domini Sacerdotes hortantur, cum in maturo tempore legibus Domini, senescentes post quinquagesimum annum, custodes vasorum Domini præcipiuntur fieri. Vasa quippe, ut B. Gregorius ait, nostra sunt corda, quibus ferimus cuncta quæ cogitamus. Corda etiam Dei vivi templum esse, sacra testantur eloquia (*I Cor. III*) : quæ quidem tanto mundari convenit diligentius et ornari, quanto illorum inhabitatorem cæteris mundiorum esse dignoscimus. Scriptum quippe est : « Mundus « habitator mundam quærit domum (*I Cor. XV*). » Et iterum : « Evigilate justi, et nolite peccare. (*Ibid.*) » Et iterum : « Ecce sto ad ostium, et pulso. Si quis « audierit vocem meam, et aperuerit mihi, intrabo ad « illum, et cenabo cum illo, et ipse mecum (*Apoc. III*). » Videmus jam, Fratres, si corda nostra exigere conemur intente, Auctorem nostrum pulsare, nosque

lumbina simplicitate, mutilum in mss. et, etiam cum editoris Bollandiani supplemento, intricatissimum, nos hac illius conjectura innixi, textum autem ad Matthæi (x, 16) verba fidelius affingentes, ita restituimus (EDIT. PATROL.)

commonefacere, ut aperiamus illi, et claudamus ostium diabolo; et ejus satellitibus et complicitibus pro viribus resistamus, in promptu habentes ulcisci, secundum Apostolum (*II Cor. x*), omnem inobedientiam. Neque timendum est, etiamsi prævalere possint adversum nos: quoniam ideo illis potestas a justo traditur Judice, ut fiant nostræ probationis caminus, cito in cinerem et favillas consumendus, nosque vasa explorata perpetuo in Domini ministerium assumenda. Speramus sane, nec dubitamus, quod nulla tribulatio, persecutio, gladiusve, vincula, carceres, exsilia, instantia, futura, poterunt nos separare a caritate, quæ est in Christo Jesu, et sanctis ejus legibus. Melius est enim mori pro legibus Domini, quam eorundem persuasoribus et destructoribus terga vertendo Ecclesiæ (jura prodere): quoniam non obviare talibus, Christi planissime est fidem negare.

61. Videmus præ oculis et manibus signum antiqui serpentis; quod omnipotens Deus ideo vobis ostendit, ut cautos sollicitos que redderet, et quid super filium superbiæ, extollentem se adversus hanc sanctam Ecclesiam Catholicam facere debeamus insinuaret. Sancta quippe Scriptura, Fidem, sanctæque Ecclesiæ figuram ovi nomine designat; in qua quidem malos cum bonis permixtos esse usque ad mundi terminum nullus fidelium dubitat. Sed licet fraudibus deceptionibusque aliquandiu se occultare studeant, non semper latere, Domino revelante, possunt; ut, cum in apertum venientes emicariot, cunctis appareat fraus quæ latebat, et in cognitos sancta Dei Ecclesia ultionis gladium exerat. Rex iste, cujus figuram Deus mihi demonstrari et cognosci per serpentis similitudinem voluit, hactenus timens, suis subdolis verbis et nuntiis, velut in tenebræ noctis caligine latuit: qui modo foras saliens, quod corde gestabat, ostendit sufficienter ad condemnationem quam passim per Dei Ecclesias commiserat. Nunc vero, ut cernitis, caput ad fidei nostræ fundamentum erigere cœperat, sicut scriptum est: Posuerunt in cœlum os suum, et lingua eorum transivit in terra. De quo Joannes Apostolus dicit: « Et datum est ei os loquens magna, et blasphemias (*Apoc. XIII*). » Et illud: « Et cauda ejus (draconis) tertiam partem stellarum traxit (*Apoc. D 18*). » Non attendit miser quid Veritas ipsa dixit Magistro nostro et Principi Ecclesiæ. « Super hanc, inquit, petram ædificabo Ecclesiam meam: et portæ inferi non prævalebunt adversus eam (*Math. XVI, XVIII*). » Nunc igitur, Fratres, convenit gladium ultionis exerere, et inimicum Dei et Ecclesiæ alligando percutere, ut percussum caput, quod ad Fidei fundamentum et omnium Ecclesiarum erectum esse dignoscitur, corruat: ut, quemadmodum in primo superbiæ suæ tempore ei dictum est, pectore et ventre repat. « Nolite timere, ut ait Dominus, pusillus grex; quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum (*Luc. XI, 32*). » Satis est, quod hucusque sustinistis, bene convenienterque illum

A commonuistis, nunc vero cauteriatam conscientiam se habuisse cognoscat.

62. His atque aliis nonnullis peroratis, sancta et magna Synodus dixit: Tua, sanctissime Pater, censura, quem ad regendum nostri temporis sæculum divina peperit clementia contra blasphemum, invasorem, tyrannum, desertorem, talem sententiam proferat, quæ hunc conterat, et futuris sæculis transgressionis cautelam conferat. Dignum quippe est jussis tuis obedire et obsecundare, ut possumus neque facere cupimus animas nostras pretiosiores nobis. Libenter enim, si necesse est, mortem amplectemur, ut Patrum nostrorum vestigia relinquere non videamur. Cur enim non demus pro Dei nostri sanctis legibus illud, quod a nolentibus nobis auferatur? Gladium exerce, judicium exerce: ut lætetur quilibet justus, cum viderit vindictam, manus suas lavet in sanguine peccatoris. Tandem omnibus acclamantibus definitum est, ut honore regio privaretur, et anathematis vinculis, tam prænominatus rex quam omnes assentanei sui colligarentur.

CAPUT VIII.

Rex Henricus excommunicatur. Litteræ S. Gregorii ea de re, et ultionis mox secutæ exempla.

63. Accepta itaque fiducia, dominus Papa, ex totius Synodi consensu et judicio protulit anathema in hunc modum. Beate Petre Apostolorum Princeps, inclina, quæsumus, pias aures tuas nobis, et audi me servum tuum; quem ab infantia nutristi, et usque ad hunc diem de manu iniquorum liberasti, qui me pro tua fidelitate oderunt et odiunt. Tu mihi testis es, et Domina mea mater Dei, et Beatus Paulus Frater tuus inter omnes Sanctos, quod tua sancta Romana Ecclesia me invitum ad sua gubernacula traxit, et ego non rapinam arbitratus sum ad Sedem tuam ascendere; potiusque volui vitam meam in peregrinatione finire, quam locum tuum pro gloria mundi, sæculari ingenio arripere. Et ideo ex tua gratia non ex meis operibus credo, quod tibi placuit et placet, ut populus Christianus, tibi specialiter commissus, mihi obediat specialiter, pro vice tua mihi commissa: et mihi tua gratia est potestas data a Deo ligandi atque solvendi, in cœlo et in terra. Hac itaque fiducia fretus, pro Ecclesiæ tuæ honore et defensione, ex parte omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, per tuam potestatem et auctoritatem, Henrico Regi, filio Henrici Imperatoris, qui contra tuam Ecclesiam inaudita superbia insurrexit, totius Regni Teutonicorum et Italiæ gubernacula contradico, et omnes Christianos a vinculo juramenti, quod sibi fecere vel facient, absolvo; et, ut nullus ei sicut Regi serviat, interdico. Dignum est enim, ut qui studet honorem Ecclesiæ tuæ imminuere, ipse honorem amittat quem videtur habere. Et quia sicut Christianus contempsit obedire, nec ad Dominum rediit, quem dimisit, participando excommunicatis, et multas iniquitates faciendo, meaque monita, quæ pro sua salute sibi misit, te teste, spernendo; seque ab Ecclesia tua, tentans

eam scindere, separando: vinculo eum anathematis vice tua alligo: et sic eum ex fiducia tua alligo, ut sciant gentes et comprobent quia tu es Petrus, et super tuam petram Filius Dei vivi ædificavit Ecclesiam suam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam (*Matth.* XVI).

64. Post hæc misit ad diversos Epistolas, idem anathema et causas ejus manifestantes, ex quibus has duas interponere præsentis opusculo curavimus. « Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, omnibus quæ cupiunt annumerari inter oves quas Christus B. Petro commisit, salutem et Apostolicam benedictionem. Audistis, Frates carissimi, novam et inauditam præsumptionem, audistis sceleratam schismaticorum, et nomen Domini in B. Petro blasphemantium, garrulitatem et audaciam: audistis superbiam, ad injuriam et contumeliam sanctæ Apostolicæ Sedi illatam, qualem vestri Patres nec viderunt, nec audierunt umquam, nec scripturarum series aliquando a paganis vel hæreticis docet emergere: cujus mali, et si aliquod umquam, post fundatam et propagatam fidem Christi, præcessisset exemplum, omnibus tamen fidelibus, pro tanto contemptu et conculcatione Apostolicæ, imo divinæ auctoritatis, dolendum foret et gemendum. Quapropter, si B. Petro claves regni cælorum a Domino Deo nostro Jesu Christo traditas esse creditis, et vobis per manus ipsius ad æternæ vitæ gaudia introitum patere cupitis; cogitandum vobis est, quantum nunc irrogata sibi injuria dolere debeatis. Nisi enim hic, ubi per discrimina tentationum vestra fides et corda probantur, socii passionum efficiamini, proculdubio non estis digni, ut participes futuræ consolationis, et filii regni, cælestem coronam et gloriam sortiamini (*II Cor.* I). Rogamus igitur caritatem vestram, ut instanter divinam misericordiam implorare studeatis; quatenus aut corda impiorum ad pœnitentiam vertat, aut reprimendo eorum nefanda consilia, quam insipientes et stulti sint, qui petram a Christo fundatam evertere et divina privilegia violare conantur, ostendat. Qualiter autem, aut pro quibus causis B. Petrus anathematis vinculo Regem alligaverit, in (68) chartula, quæ huic inclusa est, plene potestis cognoscere. »

65-68. « Gregorius Episcopus servus servorum Dei, omnibus Episcopis, Ducibus, Comitibus cæterisque fidelibus in Regno Teutonicorum Christianam fidem defendentibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Audimus quosdam inter vos de excommuni-

atione quam in Regem fecimus, dubitare, etc. Vide inter epistolas S. Gregorii.

69. Igitur post excommunicationem et depositionem Regis, Domini præeunte gratia, multi nobiles et mediocres, ad Deum toto corde conversi, præfatum Regem reliquerunt. Ipsi etiam, qui prius partim regalibus blanditiis, partim terroribus et minis contra Apostolicam Sedem conjuraverant, conversi postmodum, digno in Regem anathemati conscripserunt, mittentes supplices ad Apostolicam Sedem nuntios, epithemium (69) pœnitentiæ postulantes. Quibus misericordiæ discipulus, non quærens saturari pœnis reorum gremium sanctæ Ecclesiæ aperuit; et ut in fide Domini solidarentur, consolatorias eis litteras misit. Nonnulli vero Episcoporum, gementes tantum facinus, ad Apostolicam Sedem discalceatis pedibus venerunt, tam diu inibi perdurantes quo usque Dominus Papa misericordiæ manum et pietatis viscera, eis compatiens, aperiret.

70. Interea Dominus magnum miraculum in Regis et omnium oculis fecit: quo cognito, multi eum reliquerunt. Nam post excommunicationis diem (70), Paschalis diei solemnitate, cum regio apparatu et comitatu pompaticæ multitudinis, ad Ecclesiam, divinitus sibi clausam, venire nequaquam abhorruit. Jussu itaque Regis quidam (71) Episcopus si fas est, imo hæreticus et Simoniacus, ad Missæ se præparavit officium. Tandem perlecto Evangelio ex more facturus popularem sermonem Pontifex idem, pulpitum conscendit. Parum autem de tractatu locutus Evangelico, statim se ad blasphemiam Papæ Gregorii cæco corde menteque vesana prorupit, quæ pro nimio sui horrore silentio præterire complacuit. Difficile est enim ut bene sibi conscientium probitatem, obtrectantium lingua non mordeat, et iniquorum evadat opprobria, cui est amica justitia. Verumtamen eadem blasphemia qualis in oculis Domini fuerit, continuo sequens ultio, si perpendatur, innotescit. Nam Paschalis diei gaudio nondum finito, subito cælum fragore intonuit, in quo ignis descendere cœlitus visus est; qui omnem illam ecclesiam, omnesque domos regali receptui præparatas, repente consumpsit, et lætitiâ profanorum in mœrorem commutavit: Episcopum vero illum blasphemum, subito (72) percussum, divina ultio interemit. Sed antequam vitam penitus exhalaret, ministros suo exitio præparatos, quales essent, compulsus est dicere: Video me, inquit, igneis loris astrictum, tetrâ trahentibus imaginibus ex hac vita

(68) Hanc Chartulam fuisse credo, vel ipsam excommunicationis sententiam supra positam. vel eorum quæ in sequenti Epistola leguntur exemplar.

(69) Epithemium, Græce ἐπιθήμιον, multa, pœna, castigatio: sed fortassis Epithemium a τῆρημι, pono, impositionem hic significat.

(70) Pascha anno 1076 celebratum fuit 27 Martii, et quidem ab Henrico Rege Ultrajecti, quem, exactis Paschalibus feriis inde discessisse, tradit Bruno in Chronico pag. 795.

(71) Wilhelmus Ultrajectinus, causam Regis contra bonum et æquum obstinate tuebatur, et studio

partium Regis multa in injuriam Romani Pontificis, omnibus pene diebus solennibus, inter Missarum solennia, rabido ore declamabat, perjurum eum, adulterum, et pseudo-Apostolum appellans, etc. Ita Lambertus Scafnaburgensis, et ante citatus Bruno A. Langius in Chronico Citicensi. Cum Rex, inquit esset Trajecti, et excommunicatio Regis, a Romano Pontifice facta, præsentata fuisset.... Episcopus inter Missas sermonem faciens ad populum, derisorie, quod Rex excommunicatus esset, indicavit.

(72) Hæc dicti Lambertus et Monachus Havelensis ita referunt. Repente gravissimâ ægritudine

convelli : sed tamen ite, et dicite (73) Regi ut flagitium, quod in Deum, et B. Petrum, ejusque Vicarium commisit, emendet ; ne me præeuntem ad inferi loca sequatur ; et hæc dicens, exspiravit. Hoc exemplo commoniti, hortamur et obsecramus omnem hominem qui hæc scripta legerit, ut declinet detrahentium linguis, si mavult consortium habere cum Gregorio in resurrectione vitæ, quam cum detrahentibus supplicium subire. Nunc hic ad memoriam redit non minus terribilis damnatio Spirensis (74) Episcopi, qui eadem die, id est VI Kalendas Martii, imo eadem hora, subito quasi quodam invisibili telo percussus, apud Spiram infirmari cœpit, qua hora et causam ejus in Romana Synodo noster Gregorius Papa ventilare incepit. Idem quoque tertio die, id est IV Kalendas Martii, miserabiliter exspiravit, non imparem expertus efficaciam illius sententiæ qua Petrus Apostolus Ananiam et Sapphiram damnavit.

CAPUT IX.

Henrici simulata pœnitentia. Principum conventus Ulmæ. Gregorii ad eos Legatio.

71. Cum igitur prædicti Regis conversionem jam diu et frustra Principes exspectarent, et statum Regni periculosius in dies disturbandum, imo sine capite jam penitus destituendum viderent ; tandem zelo Dei armati, cum Legatis Apostolicæ Sedis (75) convenerunt, et eundem, ut eorum consilio acquiesceret et resipisceret, satis fideliter rogaverunt : alioquin, se non ulterius communicare vel obedire, protestati sunt. Hac ille necessitate, simulate quidem, ut postmodum apparuit, se per omnia, et consiliis Principum et præceptis Apostolici Domini, obediturum promisit. Erat autem eorum consilium, ut Dominus Apostolicus ad generale colloquium Augustam in Purificatione S. Mariæ tunc proxima veniret : quatenus ibidem causa ejus in audientia totius Regni legitime determinari posset. Ipsi quoque Principes, missa legatione, Dominum Papam ad prædictum diem venire suppliciter rogaverunt ; ad quod iter agendum, illum promptissimum, ut subscriptæ ejus litteræ testantur, invenerunt. Rex autem, contra promissionem suam, contra consilium Principum, hoc ab Apostolico per Legatos suos voluit extorquere, ne Augustam veniret, sed ut eum

corruptus..... miserabili ejulatu coram omnibus, qui aderant, vociferabatur : Justo Dei judicio se et præsentem vitam amisisse et æternam, quod Regi ad omnia, quæ perperam intendisset, operam suam summo annisu tribuisset ; atque in spem gratiæ ejus Romano Pontifici, sanctissimo et Apostolicarum virtutum viro, graves contumelias, sciens et prudens, innocenti irrogasset. In hanc vocem, ut asserunt, sine communionem, sine ulla satisfactione, exspiravit.

(73) Langius ita exponit : Hoc mitto Regi mandatum : quod ipse, et ego, et omnes iniquitati ejus faventes, sumus damnati in perpetuum..... Ecce demones lectum meum circumstant, quatenus moræ, ut expiravero, capiant. Itaque cum fuero e corpore eductus, rogo vos et omnes fideles, ne se fatigent pro me faciendo supplicationes. Hic igitur in desperatione defunctus, diu jacebat insepultus ; donec Romam mittitur, et inde quaesito consilio, ne populus fœtore

A ad se Romam venire permetteret ; ea utique intentione, ut tanto facilius Papam fallere posset, quanto pauciores Regni Principes, jam sæpius astutias ejus perpessi, discutiendæ ejus causæ interessent. Unde et Papa votis ejus non annuit, sed ut Principes roga- verant, ad condictum diem venire disposuit ; et subsequentes Epistolas Principibus Regni, pro disponendo itinere suo, transmisit.

72. « Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Comitibus, nec non majoribus atque minoribus in Regno Teutonico constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem. Nos, indigni et inutiles Principis Apostolorum servi, » etc. *Vide infra inter epistolas.*

73. « Gregorius, servus servorum Dei, omnibus Archiepiscopis, et Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Marchionibus, omnibusque Christianam et B. Petri fidem et doctrinam defendentibus et observantibus, salutem et Beatorum Apostolorum Petri et Pauli benedictionem : omniumque peccatorum absolutionem. Ego, qualiscunque Sacerdos, Apostolorum Principis servus, » etc. *Vide infra inter epistolas.*

74. Interea Rex, propriæ causæ diffidens, et idcirco audientiam istius Regni subterfugiens, furtive Italiam cum excommunicatis, contra præceptum Papæ et consilia Principum, intravit ; et Apostolico ad prædictum diem Augustam tendenti, ante Purificationem S. Mariæ apud Canusium obviavit ; ibique ante portam castris per triduum, deposito omni regio cultu, miserabiliter, utpote discalceatus et laneis vestibus indutus, persistens, non prius cum multo fletu Apostolicæ miserationis auxilium et consolationem implorare destitit, quam omnes qui aderant, et ad quos ille rumor pervenit, ad tantam pietatem et compassionis misericordiam movit, ut pro eo multis precibus et lacrymis intercedentes, omnes quidem insolitam domini Papæ duritiam mirarentur ; nonnulli vero in eo, non Apostolicæ serenitatis gravitatem, sed quasi tyrannicæ severitatis crudelitatem esse clamarent : denique instantia compunctionis ejus, et tanta omnium qui ibi aderant supplicatione Papa devictus, tandem eum, relaxato anathematis vinculo, in communionis gratiam et sinum sanctæ Matris Ecclesiæ recepit : acceptis ab

D corrumperetur, Apostolico jussu sine commendationibus sepelitur. Hæc Langius ex Chronicis Magdeburgensis Ecclesiæ.

(74) Henricus Episcopus Spirensis, a puero cum Henrico Rege educatus, ab illo ad Sedem illam promotus, cum Thesuros Ecclesiæ puerili levitate dilapidasset, et prædia militibus in beneficium erogasset..... sensit repente parvulam sibi pustulam in collo excrescere ; qua intumescente ante mediam noctem defunctus est. Ita Lambertus, et priora Bruschius.

(75) Convenerunt Oppenheimii, urbe tunc Imperiali, postea Palatino Rheni oppignorata, inter Moguntiam et Wormatiam, anno 1077, vel, ut alii volunt, convenerunt Triburiæ, e regione Oppenheimii, urbe olim celebri : nunc vilis est vicus sed adhuc nomen retinens.

eo securitatibus, quarum etiam confirmationem per manus Abbatis Cluniacensis, et nobilium Comitissarum Mathildis et Adalaidæ (75 bis), et aliorum Principum, Episcoporum et Laicorum, qui sibi ad hæc utiles visi sunt, in hunc modum suscepit.

75. « Ego Henricus Rex, de murmuratione et dissensione, quam nunc habent contra me Archiepiscopi, Episcopi, Duces et Comites, ceterique Principes Regni Teutonicorum et alii, qui eos in eadem dissensionis causa sequuntur, infra terminum quem dominus Papa constituerit, aut justitiam secundum iudicium ejus, aut concordiam secundum consilium ejus faciam, nisi certum impedimentum mihi vel sibi obstiterit : quo transacto, ad idem peragendum paratus ero. Item, si idem dominus Papa Gregorius ultra montes vel alias partes terrarum ire voluerit, securus erit ex mea parte, et eorum quos constringere potero, ab omni læsione vitæ et membrorum ejus seu captione, tam ipse quam qui in ejus conductu sive comitatu fuerint, in eundo, sive ibi morando, seu inde redeundo ; neque aliud aliquod impedimentum habebit ex meo consensu, quod contra honorem suum sit ; et si quis ei fecerit, cum bona fide, secundum posse meum, illum adjuvabo. »

76. Rex, postquam communionem recepta ; sed quæstione Regni dilatata, solutus ab Apostolico discessit ; parum attendens quod ei in reconciliatione sua juramento promiserit, ad solitam nequitiam redire, et Simoniacorum suorum consiliis contra Papam assentire non expavit. Omnes enim Simoniaci eorumque socii, quorum tyrannidi ipse sanctam Matrem Ecclesiam subjugaverat, quorum etiam factione jam pridem Apostolicam Sedem deauctorizare tentaverat ; ipsi, inquam, omnes ad eum reconciliatum recurrentes, non terrorem sed audaciam ab eo, pro perpetrata iniquitate, acceperunt ; quin etiam in damnatione Apostolici apud eum conjurandi locum invenerunt. Ipse vero ejusque complices, communionem utcunque idcirco festinaverant recipere : quia, juxta legem Teutonicorum, se prædiis et beneficiis privandos esse non dubitabant, si sub excommunicatione integrum annum permanerent : cujus adhuc unus mensis superfuit, dum ad reconciliationem redirent. Communionem itaque, non ut se corrigerent, repetebant ; sed, ut plurimos jam dudum ab illis anathemate separatos sibi resociarent ; sicque tanto audacius, tanto crudelius, quanto cum pluribus, solita tyrannide sanctam Ecclesiam opprimere possent. Nam statim post reconciliationem, ut prædictum est, ad pristinum volutabrum redire, sed et Simoniacis, utpote sui similibus, contra Apostolicam Sedem assentire non dubitarunt.

(75 bis) Adalaidia sive Adelasia aut Adalais, Orlici Magnifredi Marchionis Secusiarum filia, nupta anno 1014, Humberto Saxoni, in Marchioni Secusiarum et Comiti Sabaudiarum Maurianarumque, ob plurima Sedi Apostolicæ beneficia prestita, filia S. Petri dicta, e vita excessit anno 1080 ; uti indicat Pignoni in

77. Non multo post tamen Rex ab Apostolico jam Regni concessionem callide, ut communionem, elicere volebat. Missa enim legatione, humiliter ei supplicabat, ut vel eum semel apud S. Joannem in (76) Moytia, per Episcopos Papiensem et Mediolanensem, more priorum Regum, coronari permetteret : vel, si hoc nollet fieri per hujusmodi Episcopos, utpote excommunicatos, saltem hoc privilegium Apostolica auctoritate cuilibet Episcopo concederet exsequendum ; ob hoc maxime appetens coronari, ut communionem etiam Regnum a Romano Pontifice videretur recepisse. Sed Papa, calliditatem ejus jam satis expertus, nullo modo votis ejus voluit acquiescere : diligenter secum ipse reputans se quidem eum pro multis criminibus, et maxime pro inobedientia et contumacia Apostolicæ Sedis irrogata, a Regno deposuisse, omnesque ei juratos ab ejus domino liberos reddidisse : et ob hoc, nullatenus eum, sicut nec alium, in Regem Principibus, utpote liberis hominibus, superponi debere, absque eorum electione. Nam et a toto Regno de tot ac tantis injuriis ac perfidiis erat inculpatus, ut de his eum necesse esset primitus expurgari (si tamen hoc aliquatenus posset fieri) et sic demum cum consensu totius Regni legitime coronari. Rex igitur ea vice quoque simulata obedientia apud (77) Moytiam Regalia insignia non usurpavit : quæ tamen non multo post contra bannum domini Papæ resumere, et interdicta Regni gubernacula usurpare non timuit.

78. Interim transibat terminus, quem rex coram Legatis Apostolicæ Sedis cum Principibus Regni ad Augustam in Purificatione S. Mariæ condixerat, ad quem jam Papa venire conceperat : et jam illuc pervenisset, si non idem Rex, contra commune decretum omnium ingressus Italiam, conducturos Apostolicum a conductu deterruisset : terminus, inquam, ubi coram Apostolico in audientia totius Regni canonice de criminibus illatis expurgari, si inculpabilis esset, expurgatus legitime in Regnum, cum consensu omnium, restitui posset : ad quem ipse venire contempsit, imo suæ causæ diffusus, non præsumpsit ; et Papam, ne vel illuc veniret, fraudulenter in Langobardia præoccupavit.

79. Cum igitur principes Regni terminum generali decreto statutum Regem subterfugisse, et se etiam hac vice, solita ejus perfidia, delusos esse animadvertissent ; cumque ejus versutiam nec in ipsa reconciliatione vel postea cessasse, certissima relatione didicissent ; mox in Suevia apud Ulmam, conventu facto, deliberaverunt ; ne se deinceps ab illo ludificari, vel potius pristina ejus calliditate pericilitari permetterent ; sed suæ saluti, in legitimi Principis electione, providerent. In eodem autem

Augusta Taurinorum.

(76) Additur in nostro Ms. Actum 5. Kal. Februarii, indictione 15.

(77) Modytia, 10 miliaribus Mediolano distat ; ubi etiam Imperatores solebant Coronam ferream accipere.

Conventu apud Ulmam, generalius Colloquium ad (78) Foreheim 4 Idus Martii, ad novi Regis electionem condixerunt: ad quod etiam Domini Apostolici consilium et auxilium sibi venire, missa legatione, postulaverunt. Quo audito, Papa ad id colloquium Legatos direxit, qui Principes rogarent, ut dispositionem Regni usque in adventum ejus differrent, si hoc sine periculo fieri posse sperarent. Noluit sane eis hoc ex definito præcipere, ne sibi jure imputari posset, si quod periculum status Regni ex illa dilatione incurrisset. Altera autem die post dimissionem legatorum, Manegoldus Comes, magnus amator veritatis, advenit; cujus relatione Papa de novo Rege constituendo certior factus, alium Legatum, Gregorium scilicet Romanæ Ecclesiæ Diaconum, ad Principes Regni destinavit: qui, eos Apostolica auctoritate adventum ejus præstolari compelleret: eo tamen primitus explorato, si Rex, qui adhuc in Longobardia morabatur, ab eodem Legato conventus, securitatem facere vellet, ut domino Papæ transitum ad Teutonicas partes, pro ipsius causa determinanda, concederet. Quod si Rex nollet concedere, præcepit Papa ut Legatus ad se rediret, nec Principes cum aliqua dilatione a providenda Regni necessitate suspenderet. Item eidem Legato præfatam legationem imponens Papa, dixit inter alia: se quasi pro indicio hujusmodi securitatem exegisse, cujus, inquam, securitatis exhibitio illum in Regnum restitui posse præ sagiret: sicuti, ejusdem securitatis denegatio, hoc eum non posse, ex divino indicio denotaret.

80. Inter hæc verba Papæ tres digiti ejus dextræ, usque ad medium, repente sanguinei apparuere; quos sanguine ex naribus profluente maculatos existimans, detergere cœpit: sed eos sanguineis notis nullatenus emaculare potuit. Hinc ipse et reliqui sapientes, qui hoc miraculum conspexerunt; aliquid magni per hæc signa portendi non dubitarunt. Erant autem ibi tunc præsentibus prænominatus Comes Manegoldus, et venerabilis Presbyter Erkinbertus, cum aliis quam pluribus in oppido Canusii in capite Jejunii, quod eo anno contigit (79) in Kal. Martii. Percepta igitur legatione, statim Legatus ad Regem properavit, cum prædicto Comite: sed Rex securitatem, quam Papa postulabat, facere contempsit: D unde et ille Legatus ad Apostolicum redire non tardavit. At Comes ad proximum Foreheimense Colloquium venire acceleravit; quo et priores Legati jam pervenerant, qui una tantum die, priusquam præfatus (discederet) Comes, ab Apostolico missi fuerant. Hi autem erant Legati: Bernhardus, sanctæ

A Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Diaconus; item alter Bernhardus (80), Abbas religiosus de Massilia, fere sexcentorum monachorum Pater, qui etiam secum duxit egregium Doctorem quemdam, nomine (81) Christianum, postmodum Aversanæ civitatis Episcopum. Cujus opus extat eximium contra Turonensem Berengarium.

81. Non indignum videtur hoc in loco paulisper orationis cursum retentare, et quam fidelem Apostolicæ institutionis sectatorem et propagatorem in Comite Manegoldo non semel commemorato Gregorius noster habuerit, declarare. Hic enim ex generosa et religiosa (82) B. Udalrici Augustensis Episcopi genealogia procreatus, et a sapientissimo fratre suo, Herimanno videlicet Contracto, in omni observantia Christianæ religionis ad unguem informatus, virgo virginem sortitus est uxorem; duosque filios ex ea generatos in tanta disciplina usque ad juvenilem ætatem educavit, ut alterum eorum ad similem monogamiam perducens heredem sui relinqueret; alterum, in cœlibatu occisum, imo ipsius occisionis ejus (diem) longo locorum intervallo remotus, per spiritum mirabiliter agnoscens, fieret et gauderet; flevit enim propter acerbitatem inopinatæ mortis, et gavisus est propter impunitatem incontaminatæ juventutis. Hoc autem maxime castificabat liberos, quod verax pater comminabatur eis exhereditationem, si quam, præter legitimam copulam, cum mulieribus perpetrasse detegerentur coinquinationem. C Vir igitur Christianissimus, cum B. Gregorium Papam nimio affectu propter justificationes ejus diligeret, eumque sæpius propter alternas morum similitudines inviseret; quadam vice, in tantam Romæ positus infirmitatem inadit, ut qui præsentibus erant, vitam ejus desperarent. Cumque tristis nuntius Domino Papæ venisset, valde condolens, festinus ad eum venit; et paucillum panis in scyphum confringens, meroque perfundens, ægro pro benedictione porrexit. At ille, protinus ut gustavit, recepit non solum delectationem comedendi, sed et virtutem cum incolumitate de lecto surgendi. Qui, cum ad propria remearet, et Apostolica statuta, maxime de vitandis Officiis incontinentium Sacerdotum, non segniter ubique divulgaret, et in Clericis atque Ecclesiis ad se specialiter pertinentibus hujusmodi abominationes minime toleraret; uxor cujusdam Presbyteri sub ejus ditione positi, malignans propter separationem mariti, hoc familiaribus suis audientibus se minabatur effecturam, ut qualem molestiam ipsa sustineret in separatione conjugis sui, talem et Comes sustineret in disjunctione conjugis suæ.

(78) *Forcheim*, munitissimum oppidum Episcopi Bambergensis, inter Bambergam et Norimbergam.

(79) Ita fuisse confirmat Pascha, dein celebratum 16 Aprilis, cyclo Lunæ 14, Solis 22, littera Dominicali A.

(80) De utroque *Bernardo* supra actum cap. 6. In nostro Ms. dicitur *Udo Trevirensis una missus*.

(81) Imo nomine *Guismundum* seu *Guitmundum*, qui etiam Gallus, et monachus Lofredi in Normannia fuerat. Ejus opera exstant in Bibliotheca Patrum. Consule Bellarminum de Scriptoribus Ecclesiasticis.

(82) *S. Udalricus* colitur 4 Julii, quando hæc poterunt discuti. Interim inspiciatur genealogia, quam ad calcem Vitæ adjecit *Velferus*, in editione Augustana anni 1595.

Dixit, et eheu! permittente Deo, tam pessimum faci- A nus in domiuam peregit. Nam delectabiles cibos veneno infectos obtulit, eamque nihil mali suspicantem simulata benignitate decepit. Igitur Comes religiosus, adhuc in robusta ætate viduatus, nullis suorum adhortationibus ad secundam copulam permoveri potuit; dicens, sibi pudendum et horrendum videri, si cum duabus uxoribus processurus esset ante tribunal Christi in die iudicii. In tantum autem profecit per devotam obedientiam Papæ nostri Gregorii, ut ante finem suum, quem senex et plenus dierum attingit, quibusdam virtutum signis effulserit, et prophetiæ, quemadmodum in occisione filii patuit, (dono) venerabiliter claruerit (83).

82. Huic beatæ recordationis Comiti non incongrue adjungitur memoria pretiosæ mortis B. Cincii, B Urbis Romæ Præfecti, cujus et superius virtutes breviter descripsimus. Huic etenim, propter fidem sæpe dicto et sæpe dicendo Papæ Gregorio exhibitam, Dominus noster Jesus Christus martyrio coronavit, ejusque sepulchrum continuo viginti miraculis, in Synodo numeratis et probatis, illustravit (84). Nam cum zelum Domini haberet, et exhiberet fidem secundum sanctam Apostolicæ institutionis formam, occisus est ab apparitoribus Henricianæ persecutionis.

CAPUT X.

Conventus Forchemiensis, Rudolphi Regis electio, seditio a Simoniacis et Concubinariis excitata.

83. Facto igitur conventu apud Foreheim, præfati Legati litteras Apostolicas in medium protulerunt: Quam parum dominus Papa de promissione Regis lætatus fuerit, cum adversarii Ecclesiæ plus audaciæ, quam terroris ex præsentia Regis acciperent. Ad hoc, aiebant, eum petere ut novi Regis electionem de qua audierat, in adventum ejus differrent, si hoc sine periculo fieri posse perpendere. Peracta igitur legatione, Archiepiscopi, Episcopi, Duces, Marchiones, Comites majores atque minores, debitam reverentiam Legatis impendentes, per consessum singuli surrexerunt; et, quot contumeliis et quot periculis jam ab Henrico Rege affecti essent; vel se afficiendos fore non dubitarent, Legatis lamentari cœperunt; seque toties insidias ejus inter ipsa pacis oscula vix evasisse, ut nec juramento ejus deinceps aliquam fidem exhibere possent. Hoc quoque addentes, se tamdiu eum post depositionem tolerasse, non utique ut correctionem ejus, utpote penitus desperatam, exspectarent; sed ut quibusdam occasionem calumniandi auferrent, qui fortasse ei, si non tamdiu expectaretur, correctionem interclusam fore conquirentur; totaque illa die cum hujusmodi querimoniis transacta, nec medietatem injuriarum sibi illatarum enumerare potuerunt.

(83) Mirum est hunc nusquam inter Augustanos Sanctos nominatum inveniri, ac neque de loco sepulturæ vel die mortis quidquam legi.

(84) Utinam miracula illa exstarent cum beatif-

84. In crastinum vero iterum ad hospitia Legatorum convenientes, pro sua necessitate sublevanda, eos consuluerunt; suggerentes eis periculosissimum et irrevocabile schisma in toto Regno futurum, nisi in eodem Conventu, ut deliberaverant, in alicujus novi capitis sublevatione confœderati, illud anticipare festinaret. Legati autem legationis suæ non immemores, satis compendiose ad hæc responderunt, sibi quidem optimum videri, si Regis constitutione, juxta eorum legationem, in adventum Domini Papæ sine periculo differre possent: ceterum provisione Regni non tam in eorum consilio, quam in Principum arbitrio sitam esse dixerunt, qui rem publicam in manibus tenerent; ac totius Regni damnum siue proficuum optime prænoscent. Itaque Principes Regni, de adventu Papæ incerti, sed de maxima dissensione eventura et periculo, si differrent, certissimi; accepta licentia a Legatis, apud Magontinum Archiepiscopum convenerunt, et quid eis agendum esset singulari diligentia invicem tractaverunt: considerantes quidem se ad nullam dilationem ab Apostolico coactos, sed hoc in eorum arbitrio positum esse; nec alicui nisi sibiipsis deinceps imputandum fore, si dilatio noceret. Insuper se nullius subjectionis exhibendæ Henrico Regi obnoxios, imo per Apostolici banni transgressionem damnandos, si aliquam subjectionem Regi deinceps exhiberent. Nam Papa, priusquam eum anathematizaret, ex parte omnipotentis Dei et S. Petri et sua, illi Regnum interdixit; et omnes C Christianos juramento, quod sibi fecissent vel facturi essent, absolvit; et, ut nullus ei, ut Regi serviret, interdixit: qui postea ab eo Communionem tantum, non Regnum, falsa correctionis promissione recuperavit.

85. Hoc igitur Principes Regni diligentissime perscrutati, se quidem a Regis Henrici potestate penitus, ut prædictum est, emancipatos, nec se illi plus, quam illum illis alicujus fidelitatis vel subjectionis (juramento) obnoxios; ut liberi homines, Rudolphum Ducem Suevorum, frustra multum renitentem, frustraque vel unius horæ inducias ad consulendum petentem, Regia dignitate sublimaverunt: virum sane in humilitate præcipuum, regio honori ætate et moribus idoneum; eique se debito fidelitatis sacramento subdiderunt. Qui utique Regnum, non ut proprium, sed pro dispositione sibi creditum reputans, omne hereditarium jus in eo repudiavit, et vel filio suo se hoc adoptaturum fore penitus abnegavit: justissime in arbitrio Principum esse decernens, ut post mortem ejus libere non magis filium ejus quam alium eligerent, nisi quem ad id culminis ætate et morum gravitate dignum invenissent. Hunc igitur Rudolphum, legitime electum, Archiepiscopi Mogontinus et Mag-

cationis decreto, itaque dies sui cultus viro restitui posset, tam digno inter Martyres honorari; aut saltem sciretur ubi sepultus sit.

deburgensis, cum eorum suffraganeis, Legatis Sedis Apostolicæ presentibus et Regni Principibus, regali inunctione consecrarunt. Electus est autem ab Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Comitibus majoribus atque minoribus, in Conventu apud Forcheim, anno Dominicæ incarnationis 1077, anno 4 venerabilis Papæ Gregorii in hoc nomine septimi, indictione 15, Idibus Martii. Postea die duodecimo apud Mogontiam consecratus est, id est 7 Kal. Aprilis, ubi tunc medium Quadragesimæ occurrit. Die autem prædictæ electionis nix ac gelu resolvi cœperunt, quæ eo anno a festivitate omnium Sanctorum usque in illum diem terram Teutonicorum et Longobardiæ occupaverat; quod quidam sapientum ita interpretati sunt. Deum in legitimi Principis electione suam adstipulationem mundo denotasse, per insoliti frigoris depulsionem et per clementioris aeris reparationem: præcipue, cum nullis hujusmodi promotio displicuerit, nisi illis tantum qui se, sub legitimo Principe, Simoniacæ hæresi aliisque criminibus abrenuntiuros fore non dubitabant: qui superiori Rege, non dico permittente, sed cooperante, sanctam Ecclesiam frædare non cesaverant. Nulli sane Clerico, monacho, sive laico hujus Principis promotio displicuit, nisi qui seipsum sub ejus auctoritate corrigendum fore timuit; nisi qui sanctam Ecclesiam juxta Canonicas sanctiones instituendam fore contabuit; nisi qui, intercluso Simoniacæ heresis mercimonio, divitias suas attenuari non dubitavit.

86. Nullus autem Rudolpho Regi ejusque Principibus perjurium poterit jure objicere, licet jam dudum deposito Regi juramentum fidelitatis fecissent. Illud enim juramentum tam diu observandum erat, quamdiu ipse Regno præerat. Postquam vero omnes Christiani eo sacramento a Papâ soluti sunt, eo quidem deposito et anathematizato, non magis illi aliqua subjectio pro hujusmodi juramento debeatur, quam cuilibet Episcopo a subditis suis obeditur, postquam ille, etiam retenta communione, deponitur. Nemo autem Romanum Pontificem Reges a Regno deponere posse denegabit, quicumque decreta sanctissimi papæ Gregorii non proscribenda judicabit. Ipse enim vir Apostolicus, cui Spiritus sanctus in aurem decernenda dictavit, in Apostolica Sede constitutus, irrefragabiliter decrevit Reges a suis dignitatibus cadere, et participatione Dominici corporis et sanguinis carere, si præsumerent Sedis Apostolicæ jussa contemnere. Si enim cœlestia et spiritualia Sedes B. Petri solvit et judicat, quanto magis terrena et sæcularia, juxta illud Apostoli: Nescitis, inquit, quoniam et Angelos judicabimus, quanto magis sæcularia? Sic utique auctoritate Stephani Papæ Hildericus Rex Francorum pro ignavia sua deponitur: eique deposito insuper et detonso, et in monasterium misso, Pipinus in Regnum surrogatur. Præterea, liberi homines Henricum eo pacto sibi proposuerunt in Regem, ut electores suos juste judicare, et regali providentia gubernare sat-

ageret. Quod pactum ille postea prævaricari et contemnere non cessavit; videlicet, quoslibet innoxios tyrannica crudelitate opprimendo, et omnes quos potuit Christianæ religioni repugnare constringendo. Ergo et absque Sedis Apostolicæ judicio, Principes eum pro Rege merito refutare possent, cum pactum adimplere contempserit quod eis pro electione sua promiserat: quo non adimpleto, nec Rex esse poterat. Nam Rex nullatenus esse potest, qui subditos suos non regere, sed in errorem mittere studuerit. Quid plura? Nonne quilibet miles Domino suo fidelitatis juramento subjicitur eo pacto, ut et ille sibi non deneget, quod Dominus militi debebat? Si ergo Dominus militi debitum reddere contemnit, numquid non libere miles eum pro Domino deinceps recusat habere? Liberrime, inquam. Nec hujusmodi militem infidelitatis vel perjurii merito quis accusabit, cum totum adimpleverit quod promisit; Domino suo, inquam, tam diu militando, quam diu ille fecit sibi quod Dominus militi debebat.

87. Igitur Rudolphus Rex, ubi in Regem sublevatus est, statim Apostolico, missa legatione, de sua promotione innotuit, eique debitum obsequium in Ecclesiasticis administrationibus promisit: multoque se promptiorem ad obediendum Sedi Apostolicæ quam antecessor ejus exhibuit. Ipsa enim suæ consecrationis die, obediens banno Domini Papæ, officium cujusdam Diaconi Simoniaci recipere noluit, qui ea die ad legendum in Missa ante Regem jam sacris vestibus indutus processit: unde Sigefridus Mogontius Archiepiscopus, amoto eo ab altaris ministerio, alium in ejus locum surrogavit. Hoc autem maximam invidiam Simoniacorum et incontinentium altaris ministrorum Regi conflavit; qui in ipsa sui promotione banno Apostolico obediens, se officia talium respuere per præfati Subdiaconi repulsam monstravit. Nullatenus enim dubitabant, se, sub tam legitimo Principe, aut officium deposituros, aut concubinis et Ecclesiis Simoniace acquisitis abrenuntiuros. Quapropter illius civitatis Clerici, eadem ipsa regis consecrationis die, post prandium concives suos, vino et insania furentes in Episcopum suum, et Regem, et reliquos Principes concitaverunt. Quidam enim puer ex civitate, nescimus si propria voluntate ductus, an ab aliquo persuasus, cuidam militi Archiepiscopi partem pretiosæ vestis furtive voluit detruncare: qui statim captus est a milite. Quo audito, Procurator civitatis eundem per manus exceptum, liberum abire fecit, nulla tamen seditione commota. Clerici autem, audito hujusmodi rumore, captum fuisse puerum quem tamen jam dimissum scirent, campanas compulsare, cives nutibus et probrosis adhortationibus ad seditionem excitare, vel potius compellere non timuerunt. Sed Rex jam finito prandio ad ecclesiam de palatio descendit, et Vesperas audire cœpit. Interim plebs furens, sanguinem Regis et reliquorum sitiens, ipsam ecclesiam et palatium irrumpere nititur: sed a Militibus Regis compescitur, licet inermibus: nam

in diebus Quadragesimæ consuetudo erat sine armis A procedere; sed et ipsa, si quæ habebant per civitatem in hospitibus dimissa, præ seditione civium acquirere non poterant. Finitis autem Vesperis, Rex cum Archiepiscopo et reliquis Principibus, in palatium de ecclesia regressus, cum populum furentem ab incepto nolle desistere, sed eos ipsam Quadragesimam diem Dominicam, cœmeterium ecclesiæ, imo ipsam eorum matricem ecclesiam furibunda seditione profanare, sicque cum multiplici sacrilegio in mortem suam, Episcoporum, suorumque omnium, nihil ab ipsis injuriatos, conspirasse vidisset, gladio accinctus, eorum insaniam compescere deliberavit. Sed Principes ejus, eum contra regium morem procedere non permiserunt. Ipsi autem ex præcepto ejus, mutuatis undecumque poterant armis, primum quidem ad supplicandum Deo ecclesiam ingressi, deinde Kyrie eleison in altum concinentes, per portam, quæ magis impugnabatur, exsiliunt de ecclesia. Qui statim, licet paucissimi, maximam multitudinem hostium adeo in fugam verterunt, ut quidam eorum etiam se in Rhenum morituri præcipitent; licet regii Milites parum eos ultra cœmeterium ecclesiæ insequerentur.

CAPUT XI.

Gregorius Legatos, ad schisma imperii ex compromisso tollendum, in Germaniam dirigit.

88. Anno ab Incarnatione Domini 1078. Indictione prima, cum uterque Rex, Henricus videlicet et Rudolphus, ab Apostolica Sede adiutorium requireret; Gregorius Papa septimus, generali Synodo præsidens, decrevit: « Quoniam iis et perturbatio Regni, in maximum sanctæ Ecclesiæ periculum et detrimentum quotidie redundare cernitur, placet nobis elaborare pro viribus, quatenus idonei tam religione quam etiam scientia pollentes Nuntii, et latere Sedis Apostolicæ ad partes illas mittantur, qui omnes religiosos et justitiæ amatores, in Teutonici Regni partibus commorantes, Clericalis et Laicalis ordinis viros, et ad hoc opus idoneos, convocent; cum quibus (Domini gratia præeunte) aut finem et pacem juste componant; aut veritate percognita, cui parti justitia magis faveat, ad plenum addiscere valeant; quatenus pars injusta desistat, et Apostolica auctoritate munita justitia, vigoris et auctoritatis robor obtineat. Verum quoniam nonnullos, diabolico instinctu collectos, tyrannidis suæ facibus accensos, turpis lucri avaritiæ mancipatos, discordiam potius quam pacem fieri et videre desiderantes, fore non ignoramus; statuimus ut nulla unquam persona alicujus potentiae, sive Rex aut Archiepiscopus, Epi-

scopus, Dux, Marchio, Comes, sive Miles, aliqua præsumptione temerariove ausu, fraude dolove, seu aliqua perturbatione, Legatis nostris obsistere et contraire, ne justitiam et finem componant, pertentet. Quicumque autem temerario ausu (quod non optamus (hujus nostræ constitutionis violator extiterit, Legatisque nostris prænominatis, ad hanc pacem componendam euntibus, fraudem opponere tentaverit, vinculo eum anathematis alligamus, et non solum in spiritu, verum etiam et in corpore, et omni prosperitate hujus vitæ, Apostolica potestate innodamus, et victoriam ejus in armis auferimus: ut sic saltem confundatur, et duplici confusione et contritione conteratur. Actum Romæ in Ecclesia Domini Salvatoris, 5 Nonas Martii, Indictione prima. »

89. (85) « Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, Archiepiscopis, Episcopis, Clericis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, omnibusque majoribus atque minoribus in Teutonico Regno constitutis, exceptis his qui Canonica excommunicatione tenentur, salutem et Apostolicam benedictionem. Notum vobis fieri volumus, Fratres carissimi, quod in ea Synodo, quam nuper Romæ celebravimus; » etc. *Vide inter epistolas S. Gregorii, infra.*

90. (86) « Gregorius, Episcopus, servus servorum Dei; Udoni (87), Trevirensi Archiepiscopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Quanta nobis sollicitudo quantaque tristitia sit de perturbatione, imo de dissidio regni vestri, olim clarissimi et potentissimi, » etc. *Vide ubi supra.*

91. Anno ab Incarnatione Domini 1078, Pontificatus vero Domini Gregorii septimi Papæ sexto, decimo tertio Kalendas Decembris, Indictione secunda, congregata est Synodus Romæ in ecclesia, S. Salvatoris, in qua juraverunt legati Henrici et Rudolphi, quisque pro Domino suo, quod nullis dolis colloquium Legatorum Sedis Apostolicæ, in Teutonico Regno habendum, impediant.

92. Anno ab Incarnatione Domini 1079. Mense Febuario, Indictione 2, Pontificatus vero Domini Gregorii septimi Papæ VII, Legati Regis Rudolphi super Henricum proclamaverunt, quod nulli loco nullique personæ parcens, regionem transalpinam contereret et conculcaret, neminem debitus honor vel reverentia tueretur, et ceu vilia mancipia non modo Sacerdotes, sed etiam Episcopi et Archiepiscopi caperentur, vinculisque manciparentur, partimque jam trucidarentur. Decreverunt ergo quam plures Concilii, in illum tyrannidem gladium Apostolicum debere evaginari: sed distulit Apostolica mansuetudo, simul et illud attendens, quod (88) Pe-

(85) Est hæc Epistola 15 libri 5.

(86) Udo Trevirensi Ecclesiæ præfuit ab an. 1068 usque ad annum 1077. Ejus res gestas refert Broverus lib. XII Annalium Trevirensium, ubi docet ipsum a Schismate Henrici IV defecisse, et alios Schismaticos Episcopos ad saniora consilia retraxisse.

(87) Est hæc Epistola 16 lib. v. Ad eundem quoque sunt Epistola 81 libri primi, et Epistola 10 libri 2, tum 12, libri III. ad Udonem simul et Theodoricum Viridunensem, et Hermannum Metensem, demum alia 7. libri 5. ad ipsum et Suffraganeos.

(88) De B. Petro Igneo et S. Altmanno supra fuit actum.

tro Albanensi et Altmanno Battaviensi Episcopis de eodem negotio scribens, inter cetera dicit : Sic vos utrique parti communes, et ab omni suspicionis nævo, quantum in vobis est, cum divinæ gratiæ adjutorio exhibete immunes, ut justitiæ semper, et nullo modo partibus faveatis, sicut habetis formam nostram : qui videlicet, postquam judicium tanti hujus negotii in manu B. Petri commissum est, nihil aliud testibus vobis intendimus, nisi ut per justitiæ semitam incedamus. Ad nullam partem sinceritatem Apostolicæ discretionis infleximus, nullis promissionibus aut terroribus cessimus, nec aliud umquam, Deo protegente, acturos nos esse confidimus.

93. Porro legati Henrici Regis, qui prædictæ querelæ super eundem prolatae præsto fuerunt, secundum hunc tenorem juraverunt : « Legati Domini mei Henrici Regis ad vos venient infra terminum Ascensionis Domini, exceptis legitimis (89) sonnis, id est morte vel gravi infirmitate, vel captione absquedolo, qui legatos Romanæ Sedis secure ducent et reducent ; et Dominus Rex obediens illis erit in omnibus secundum justitiam et judicium illorum : et hæc omnia servabit absque dolo, nisi quantum ex vestra jussione remanserit. Et hoc juramus ex præcepto Domini nostri Regis Henrici. Itidem legati Rudolphi Regis juraverunt, quod sequitur : Si colloquium ex præcepto vestro constitutum fuerit in partibus Teutonicis, loco et tempore a vobis definito, ante præsentiam vestram vel Legatorum vestrorum, Dominus noster Rex Rudolphus vel ipse veniet, vel Episcopus et fideles suos mittet ; paratusque erit judicium, quod sancta Romana Ecclesia decreverit, de causa Regni subire ; nulloque malo ingenio Conventum, a vobis sive a vestris Legatis constitutum impediret : et postquam certum inde vestrum Nuntium videbit, de pace statuenda in Regno confirmanda studebit, ut legatio vestra pervenire ad Regni pacem et concordiam possit. Hæc omnia observabuntur, in quantum ex vestra licentia remanserit, vel ex impedimento legitimo, scilicet morte vel gravi infirmitate vel captione, sine dolo. »

94. Posthæc rursus exiit edictum Apostolicæ benignitatis, quod idcirco ex abundanti ponimus, ut clarescat et sapientibus et insipientibus, principem fuisse Gregorium nostrum in illa beatitudine, de qua Dominus dicit : Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur (*Matth.* v, 9) (90). « Gregorius Episcopus, servus servorum Dei, omnibus Archiepiscopis et Episcopis, iu Teutonico atque in Saxonico Regno commanentibus, cunctis etiam majoribus atque mi-

noribus, qui non sunt excommunicati et obedire voluerunt, salutem et Apostolicam benedictionem. Quoniam ex lite et dissensione, quæ tamdiu inter vos est, » etc. *Vide inter epistolas, infra.*

CAPUT XII.

Promulgata depositione Henrici et electione Rudolphi, pie moritur Gregorius.

95. Anno ab Incarnatione Domini 1080, Pontificatus vero Domini Gregorii Papæ septimi anno 7. Indictione tertia, celebravit ipse Papa Synodum Romæ, ubi interfuerunt Archiepiscopi et Episcopi diversarum Urbium, nec non Abbatum, ac diversorum Ordinum Clericorum et Laicorum innumerabilis multitudo. Supervenerunt autem et Legati Rudolphi Regis et Principum Regni Teutonici, et hujusmodi querimoniam protulerunt super tyrannidem Henrici : « Nos, ex legatione Domini nostri Regis Rudolphi et Principum ejus, conquerimur Deo et S. Petro, vestræque Paternitati et cuncto huic sanctissimo Concilio, quod ille Henricus, quem vos Apostolica auctoritate deposuistis a Regno, id ipsum Regnum contra vestrum interdictum tyrannice invasit, omnia circumquaque ferro, præda, incendio devastavit : Archiepiscopos, Episcopos de Episcopatibus suis impia crudelitate expulit, et eorum Episcopatus suis fautoribus in beneficia distribuit. Per cujus etiam tyrannidem piæ memoriæ (91) Weinharius Magdeburgensis Archiepiscopus occisus est : Adalbertus Wormatiensis Episcopus adhuc ab eo contra Sedis Apostolicæ præceptum in captione cruciatur (92) : multa hominum millia ejus factione sunt occisa ; quam plures ecclesiæ, ablatis Reliquiis, incensæ ac penitus destructæ. Innumerabilia quidem facinora sunt, quæ idem Henricus in Principes nostros perpetravit : eo quod sibi contra Sedis Apostolicæ decretum ut Regi obedire noluerunt : et colloquium, quod vos pro inquirenda justitia et pace componenda fieri decrevistis, ex culpa Henrici et fautorum ejus remansit. Quapropter vestram humiliter imploramus clementiam, ut nobis, imo sanctæ Dei Ecclesiæ decretam sacrilegio pervasori Ecclesiarum justitiam faciatis. » His et talibus excitatus viri Dei spiritus, sentiens et imminere diem quem sibi in visione Beata Dei Genitrix, ad proferendam damnationis sententiam in eundem adversarium Ecclesiæ designaverat, et, ne ultra differret, præcipiendo interminaverat, gravi cum dolore et gemitu parturivit, et auscultante atque aspirante Concilio, tandem in hæc verba prorupit.

96. (93) « B. Petre Princeps Apostolorum, et tu B.

prope fluvium Unstrow, dum partes Romani Pontificis tueretur. Ita Strenesdorffius in Primate Magdeburgensi, *juxta Annales Mss.* Ast in nostris in Annalibus Mss. Anonymi Saxonis dicitur, *in fuga a vulgaribus hominibus occisus.*

(92) *Adalbertus*, post longum exilium restitutus, obiit anno 1108, die 6 Julii. Ita Bruschius. De restitutione sub sequenti Papa facta infra agitur.

(93) Hæc habentur in Actis Concilii Romani.

(89) In nostro Ms. *excepta matrice vi.* Est autem *Sonna, Sunnis, Sunnia* apud Cangium in Glossario, *Causa*, quam quis præterdit, quo minus juri audiendo se sistat : de cujus vocis ambigua etymologia, multa vir ille eruditissimus, quæ apud eum legi possunt.

(90) Extat etiam apud Brunonem de Bello Saxonico tomo I Collectionis Freherianæ pag. 147.

(91) *Werinarius*, sive *Wernerus* ; aut *Wecel*, cæsus anno 1078. die 7. Augusti ab Henrico IV.

Paule Doctor gentium, dignamini quæso aures vestras ad me inclinare, meque clementer exaudire; quia veritatis estis discipuli et amatores; adjuvare, ut veritatem vobis dicam, omni remota falsitate, quam omnino detestamini; ut Fratres mei melius mihi acquiescant, et sciant et intelligant, quia ex vestra fiducia, post Dominum et matrem ejus semper Virginem Mariam, pravis et iniquis resisto, vestris autem fidelibus auxilium præsto. Vos autem scitis, quia non libenter ad sacrum Ordinem accessi, et invitus ultra montes cum domino Papa (94) Gregorio abii: sed magis invitus cum domino meo Papa Leone ad vestram specialem Ecclesiam redii, in qua utcumque vobis deservivi: deinde, valde invitus, cum magno dolore et gemitu et planctu, in throno vestro valde indignus sum collocatus. Hæc ideo dico, quia ego non vos elegi, sed vos me eligistis, et gravissimum pondus vestræ Ecclesiæ super me posuistis. Et quia super montem excelsum me jussistis ascendere, et clamare, et annuntiare populo Dei scelera eorum, et filiis Ecclesiæ peccata eorum; membra diaboli cœperunt contra me insurgere, et usque ad sanguinem præsumpserunt in me manus suas injicere. Astiterunt Reges terræ, et Principes convenerunt; sæculares et ecclesiastici, aulici et vulgares convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus vos Christos ejus, dicentes: Dirumpamus vincula eorum; et projiciamus a nobis jugum ipsorum; et, ut me omnino morte vel exilio confunderent, multis modis conati sunt in me insurgere.

97. « Inter quos specialiter Henricus, quem dicunt Regem, Henrici Imperatoris filius, contra vestram calcaneum erexit Ecclesiam, facta cum multis Ultramontanis et Italicis conspiratione, anitens, me dejiciendo, eam sibi subjugare. Cujus superbix vestra resistit auctoritas, eamque vestra destruxit potestas: qui confusus et humiliatus, ad me in Longobardiam veniens, absolutionem ab excommunicatione quæsivit. Quem ego videns humiliatum, multis ab eo promissionibus acceptis de vitæ suæ emendatione, solam ei communionem reddidi; non tamen in Regno, a quo eum in Romana Synodo deposueram, instauravi; nec fidelitatem hominum, qui sibi juraverant vel erant juraturi, a qua omne absolvi in eadem Synodo, ut sibi servaretur, præcepi. Et hæc ideo detinui, ut inter eum et Episcopos vel Principes ultramontanos, qui ei causa ussionis vestræ Ecclesiæ restiterant, justitiam facerem, vel pacem componerem, sicut ipse Henricus juramento per duos Episcopos mihi promisit. Prædicti autem Episcopi et Principes Ultramontani, audientes illum non servare quod mihi promiserat, quasi desperati ab eo, sine meo consilio, vobis testibus, elegerunt sibi Rudolphum Ducem in Regem:

(94) Iste est Gregorius VI. Cujus iter refert Baronius ad an. 1047.

(95) Theodoricus Viridunensis præfuit ab an. 1047 ad an. 1090.

A qui Rex Rudolphus, festinanter ad me misso nuntio, indicavit se coactum Regni gubernacula suscepisse, tamen se paratum mihi omnibus modis obedire. Et ut hoc verius credatur, semper ex eo tempore eundem sermonem mihi misit: adjiciens etiam, filio meo obside et fidelis sui Bertholdi filio, quod promittebat firmare. Interea Henricus cœpit me præcari, ut illum contra prædictum Rudolphum adjuvarem. Cui respondi me libenter facere, audita utriusque partis ratione, ut scirem cui justitia magis faveret. Ille autem putans suis viribus eum posse devincere, meam contempsit responsionem. Postquam autem persensit se non posse, sicut speravit, agere, duo Episcopi (95), Viridunensis videlicet et (96) Ofenburgensis, de consentaneis suis Romam venerunt; et in Synodo ex parte Henrici, me ut ei justitiam facerem, rogaverunt; quod et nuntii Rudolphi fieri laudaverunt. Tandem aspirante Deo, sicut credo, statui in eadem Synodo, in partibus Ultramontanis fieri colloquium, ut illis aut pax statueretur, aut cui plus justitia faveret, cognosceretur. Ego enim, sicut vos mihi testes estis, Patres et Domini mei, usque hodie nullam partem disposui adjuvare, nisi eam, cui plus justitia faveret. Et quia putabam quia injustior pars colloquium nollet fieri, ubi justitia suum locum servaret, excommunicavi, et anathemati alligavi omnes personas, sive Regis sive Ducis aut Episcopi aut alicujus hominis, qui colloquium aliquo ingenio impediret ut non fieret.

C 98. « Prædictus autem Henricus cum suis fautoribus, non timens periculum inobedientiæ, quod est scelus idololatriæ, colloquium impediendo excommunicationem incurrit, et seipsum anathematis vinculo alligavit, magnamque multitudinem Christianorum morti tradidit, et ecclesias fecit dissipari, et totum pene Teutonicorum Regnum desolationi dedit. Quapropter confidens de judicio et misericordia Dei, ejusque piissimæ Matris semper Virginis Mariæ, fultus vestra auctoritate, prædictum Henricum, quem dicunt Regem, omnesque fautores ejus excommunicationi subicio et anathematis vinculo alligo, et iterum Regnum Teutonicorum et Italiæ, ex parte omnipotentis Dei et vestra, interdicens ei, omnem dignitatem et potestatem regiam illi tollo; et ut nullus ei Christianus sicut Regi obediat, interdico, omnesque qui ei juraverunt vel jurabunt de Regni dominatione, a juramenti promissione absolvo: ipse autem Henricus cum suis fautoribus in omni congressione belli nullas vires nullamque in vita sua victoriam obtineat. Ut autem Rudolphus Regnum Teutonicorum regat et defendat, quem Teutonici elegerunt sibi in Regem, ad vestram fidelitatem ex vestra parte dono, largior et concedo, omnibusque sibi fideliter adhærentibus absolutionem omnium peccatorum, veram benedictionem in hac vita et in

(96) Bernardus Osnabrugensis Ecclesiæ præfuit ab an. 1068 ad an. 1086. a Cratepolio plurimum laudatus.

futura, vestra fretus fiducia, largior. Sicut enim Henricus, pro sua superbia et inobedientia et falsitate, a Regni dignitate juste abjicitur; ita Rudolpho pro sua humilitate, obedientia, veritate, potestas et dignitas Regni conceditur.

99. « Agite nunc, quæso, Patres et Principes sanctissimi, ut omnis mundus intelligat et cognoscat quia, si potestis in cælo ligare et solvere, potestis in terra imperia, regna, ducatus, principatus, marchias, comitatus, et omnium hominum possessiones pro meritis tollere unicuique et concedere. Vos enim Patriarchatus, Primatus, Archiepiscopatus, Episcopatus frequenter tulistis pravis et indignis, et religiosis viris dedistis. Si enim spiritualia judicatis, quid de sæcularibus vos posse credendum est? Addiscant nunc Reges et omnes sæculi Principes quanti vos estis, quid potestis, et timeant parvipendere jussionem Ecclesiæ vestræ; et in prædicto Henrico tam cito iudicium vestrum exercete, ut omnes sciant quia non fortuito, sed vestra potestate cadet et confundetur, utinam ad pœnitentiam, ut spiritus sit salvus in die Domini. Acta Romæ, Nonis Martii, Indictione 3. »

100. Igitur Satanæ traditus infelix Henricus rabi- doque dæmonum furori, magis ac magis ad summum iniquitatis conscendit; et legitimum Papam destituere cupiens, auream statuam Simoniacis et Nicolaitis in Romana civitate, quam Babylonem Petrus et Joannes appellant, novus Nabuchodonosor, erexit (97); Guibertum scilicet Ravennatem Episcopum, jam pridem a Gregorio nostro, propter incestum et alia flagitia sua, Synodali sententia damnatum. Proinde gravissima persecutione contra virum Dei commota, Salernum recessit: ibique supernæ medicationis absynthio per corporales ægritudines efficacissime purgatus, divinæ consolationis dulci responso meruit exhilarari, videlicet purgationes istas ei in perpetuum proficere et sufficere; nec ullam castigationem oportere post obitum timere: denique, in signum sempiternæ sospitatis, temporalem incolumitatem recepit, et, quod valde gloriosum videri potest, circa Kalendas Januarii prænosse cœpit dissolutionem corporis sui futuram circa Kalendas Junii. Quibus cum appropinquasset, et ultimi doloris luctam inchoasset, astan- tibus ei Episcopis et Cardinalibus, eumque pro laboribus sanctæ conversationis et doctrinæ beatificandis, respondit: Ego, Fratres mei dilectissimi, nullos labores meos alicujus momenti facio; in hoc uno solummodo confidens, quod semper dilexi justitiam, et odio habui iniquitatem. Item, cum anxietatem suam de statu suo post discessum ejus de-

(97) *Guibertus*, ab Henrico Rege creatus Archiepiscopus anno 1072 fuit excommunicatus anno 1078, in Concilio Romano VI, centum fere Episcoporum et aliis, et iterum anno 1080, in Concilio Romano VII.

(98) Fuerat *Constantiæ* summa perturbatio per annos sex, quod Henricus Rex suos Sacellanos Rupertum, dein Bertholdum ad gubernandum Episco-

plorarent; elevatis pius Pater in cœlum oculis, et eodem porrectis instar ascensionis palmis: Illuc, inquit, ascendam, et obnixis precibus, Deo propitio vos committam.

101. Præterea rogatus ut in tanta fidelium perturbatione, sibi successorem et Ecclesiæ contra prænominatum adulterum designaret ultorem, trium dedit optionem: videlicet Desiderii, Cardinalis et Abbatissæ cœnobii Cassinensis; atque reverendissimorum Episcoporum, Ottonis Ostiensis, et Hugonis Lugdunensis. Verum quia Otto nondum a Germaniæ et Galliæ partibus redierat, ubi Apostolica legatione functus, venerabilem Gebehardum (98) Constantiensibus Ecclesiæ Præsulem se præsentem et favente consecraverat, et alia nonnulla ad stabilimentum Ecclesiæ pertinentia prudenter (99) ordinaverat (100); Hugo quoque sua lustrans gubernacula procul aberat; interim suasit eligi vicinum Desiderium, licet brevissime victurum, non tamen absque typo victorem esse appellandum. Nam in diebus ejus, qui quatuor aptati sunt mensibus, famosam victoriam dedit Dominus Apostolicæ Sedis propugnatoribus de adversariis ipsius; per quam etiam Cathedram suam diu ab invasoribus detentam recepit Wirzburgensis Episcopus nomine Adalbero, vir spectabilis natu, honorabilis vultu, et actu, reduces habens venerandos Cœpiscopos prædictum Gebehardum Constantiensem, et Hermannum Metensem, qui et ipsi pro fidelitate Gregorii nostri Sedes suas amiserant. Prædixerat eidem Desiderio Pater sanctus quod non interfuturus esset migrationi ipsius, quamvis ob hoc infirmitatem invisisset, et cum eo usque in finem perseveraret, et sanctas exequias cum ceteris fidelibus celebraret, multumque eum attonitum tristemque reddiderat. Cumque hæreret in admiratione, quidnam impedimenti futurum esset, subito nuntiatur ei a Normannis facta circumvallatio cujusdam castelli suo monasterio subjecti: et compulsus necessitate succurrendi suis, abeundi licentiam accepit: sicque, licet invitus, expleudæ Prophetiæ locum dedit.

102. Interea Pontifex beatus Gregorius super his, quos excommunicarat, requisitus, si quam dispensationem facere vellet, respondit: Præterea Henricum Regem dictum, et Guibertum Apostolicæ Sedis invasorem, et omnes illas principales personas quæ aut consilio aut auxilio favent nequitiae vel impietati illorum, omnes absolvo et benedico, quicumque me hanc habere specialem potestatem in vice Apostolorum Petri et Pauli credunt indubitanter: præter hæc admonens eos de multis, et hoc dedit illis præceptum: Ex parte Dei omnipotentis, atque auctoritatis miserat: sed iis a Clero non acceptis, Gebehardus assumptus fuit.

(99) *Otto* postea creatus est Papa anno 1088, et *Urbanus II* appellatus.

(100) Hic est supra memoratus *Hugo* celebris Episcopus *Diensis*, et Legatus Gregorii VII per Gallias: qui ut majorem haberet auctoritatem, factus est, anno 1080, Archiepiscopus Lugdunensis.

tate Beatorum Petri et Pauli Apostolorum, præcipio vobis, ut neminem habeatis Romanum Pontificem, nisi canonicè electum, et sanctorum Patrum auctoritate electum et ordinatum. Ubi vero in extremo positus erat, ultima verba ejus hæc fuerunt : Dilexi justitiam, et odivi iniquitatem, propterea morior in exsilio. Quo contra quidam venerabilis Episcopus respondisse narratur : Non potes, Domine, mori in exsilio, qui in vice Christi et Apostolorum ejus divinitus accepisti gentes hæreditatem, et possessionem terminos terræ. Itaque septiformi gratia plenus septimi Gregorii spiritus, qui mundum et principes ejus arguerat de peccato et de justitia et de judicio, in fortitudine cœlestis cibi nuper accepti cœlestem viam arripiens, meritoque divini zeli, velut igneo curru, instar Eliæ subvectus, (101) Urbani prædecessoris sui, cujus ea die festivitas exstitit, omniumque beatorum lætitiâ in cœlesti gloria cum Christo gaudentium excellenter ampliavit; in terris vero peregrinantem Ecclesiam discessu suo non parvo mœrore consternavit. Corpus ejus sepulturæ traditum est apud beatum Matthæum Evangelistam, de cujus nova inventione lætabundus scripserat ante paucos annos Epistolam (102).

CAPUT XIII.

Exempla eorum qui Gregorii decretis obedientes vel inobedientes fuere, divinitus probata vel improbata.

103. Consequenter hic introducendus videtur præcipuus virtutum ejus sectator et heres, beatus (103) Anselmus, Ecclesiæ Lucensis Antistes, qui ante omnia id studii semper habuit, ut imitaretur eum in omnibus, adeo, ut discrepare ab illo prorsus nollet in aliquo : deinde, quid in ipso fuit, illius semper meritis attribuit. Gregorius namque, veluti fons erat; Anselmus quasi rivus fluebat, et arida irrigabat : ille, quasi caput totum corpus gubernabat : iste, ceu manus studiosa, quod injunctum operabatur : ille, sicut sol illuminavit omnia ; iste, velut splendor, declaravit singula. Olim Elias, ex mortali cohabitatione transiturus, dimisit Elisæo pallium suum, Prophetici muneris instrumentum : similiter et Gregorius, ex hac mortali vita migraturus, transmisit Anselmo Pontificalis insigne potestatis, videlicet mitram capitis sui ; hoc nimirum Deo cooperante, ut, sicut ille Prophetiæ per pallium hæreditavit prærogativam, ita et iste Sacerdotalem per mitram obtineret eminentiam. Nempe eo, usque processit similitudo, ut, sicut Elisæus per pallium Eliæ per virtutum signa demonstraverat, ita et Anselmus per mitram Gregorii quædam magnalia exhibuerit. Nam, ut ne pluribus unum magis divulgatum proferamus, reverendus Mantuanæ Præsul Ecclesiæ Ubaldus (104), multis jam annis gravissime spleneticus, et toto corpore ulceratus præsertim in

cruribus, sic ut vix quomodolibet stare posset, vix etiam jacere vel sedere : qui et multa in medicos erogaverat, nihilque profecerat; apposita eadem mitra ubi major ingruerat dolor, pristinae redditus est sanitati. Liber ejusdem Anselmi de Psalmorum tractatibus paucas sententias excipere ; et quam piæ affectum erga sanctitatem magistri sui Gregorii habuerit, evidentius ostendere. Sic ergo loquitur in tractatu secundi Psalmi : « Astiterunt Reges terræ, et Principes convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum ejus. » Reges terræ, membra videlicet ejus qui regna super omnes filios superbiæ, non solum venerunt, sed et astiterunt, et exercitu suo Romanam Ecclesiam obsederunt ; et principes Sacerdotum conspirantem convenerunt in unum, contra sanctum Petrum, et contra Vicarium ejus Gregorium, imo ipsum qui dixit : « Qui vos tangit me tangit ; qui vos spernit, me spernit (Luc. x) ; crucifigunt iterum Filium Dei. » Constat etenim, quia caput nostrum in membris suis patitur, in membris infirmatur ; sicut ipse Beato Petro dixit : « Vado iterum Romam crucifigi. » Nonne tibi videntur Principes Sacerdotum in domo Pilati colligere concilium ut Christum morti tradant, cum tot falsos testes contra summum Pontificem Henricus adornavit, cum omnes clamant : Reus est mortis? Nonne iterum Barrabas eligitur, et Christus sub Pilato morti addicitur, cum Ravennas Guibertus eligitur et Papa Gregorius reprobatur? Sic vivere latronem petunt, qui lege damnatur, et justum damnant, per quem omnes salvantur. Nonne tibi videtur iterum Pilatus manus suas lavisse, et dixisse : Mundus ego sum a sanguine hujus, nullam in eo causam invenio ; quando simulata pœnitentia Henricus adoravit summum Pontificem, deinde falsis Episcopis suis dixit : Secundum legem vestram judicate eum? Amplius : Dirumpamus vincula eorum, etc. Opprimamus, inquiunt, virum justum, quoniam contrarius est operibus nostris. Si enim dimiserimus eum sic, venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem. Item : Si papa Gregorius vixerit, mittet contra nos prædicatores veritatis, qui discutientes vitam et actus nostros, eripient oves Christi de manibus nostris ; et justis diripient spolia nostra, et dimittent Ecclesiam facientibus fructum in ea. Quando vero sanctitatis tractator iste fuerit, partim ex lectione sanctorum gestorum ejus animadvertimus, partim ex relatione religiosorum Fratrum, qui se de longinquo ad sepulchrum ejus per revelationem invitatos venisse, et a gravibus atque diutinis languoribus absque mora liberatos fuisse testati sunt, perpendimus.

104. Nunc operæ pretium arbitramur paucis demonstrare qualiter vel gratia vel ira Dei, nostris, hoc est in Germanicis partibus commendaverit de-

(101) S. Urbani I, Papæ et Martyris, cujus Acta jam dedimus.

(102) Est hæc Epistola 8 libri VIII, ad Alphanum Episcopum Salernitanum.

(103) S. Anselmi episcopi Lucensis Vitam dedimus 18 Martii.

(104) Udaldus creatus anno 1082 Episcopus, ab Henrico rege de sede pulsus.

creta Gregorii nostri contra avaritiam et luxuriam Simonis et Nicolai; quatenus et justis vigilantiores fiant, ad cavendum interdictæ communionis piaculum; et operarii iniquitatis formidolosiores effecti, summis poenitentiae conatibus enitantur ad evadendum suæ prævaricationis supplicium. Nam ad sepulcrum ejus coelitus facta, vel quæ fieri dicunt, religiosiores quique Romani; nos illis, qui viciniore sunt, percensenda reservamus; quibus et personæ facilius innotescunt, in quibus vel facta vel fiunt. Ut ergo contra primam in Ecclesia Simonis pestem primum ponamus exemplum, reverendissimus Hirsaugiensis cœnobii Pater (105) Willelmus, cujus religionem scripta quoque Gregorii nostri venerabiliter acceptant, inter multos, qui specialem ejus medicinam expetebant, recepit quemdam Presbyterum, Simoniacæ pravitate lepra maculosum, humilitatis antidoto curandum. Sed eheu! vim faciente monachorum importunitate, quorum pessima consuetudo est de sacris Canonibus aut parum aut nihil curare, non compevit eum ad illicita immaculati Agni immolatione. Unde contigit ut ipse Salvator horrenda eum visione deterreret, cum forte post inchoatam Missam catechumenorum in proprio (stallo) resideret. Oppresso namque sopore apparuit, scissis vestibibus, aspectu quasi leprosus; eique stupenti et admiranti, quem respiceret causa hujuscemodi apparitionis: Taliter, inquit, tu me tractasti: qui cum, te Simoniacum non nescires, ad conficienda Sacramenta Corporis et Sanguinis mei nihilominus accedere præsumpsisti. Inter hæc, urgente hora surgendi ad lectionem Evangelii, multi Fratrum innuerunt ut excitaretur; sed prædictus Abbas altiori consideratione renuit, ne revelatio, si qua esset, impediretur: animadvertit enim non otiosum esse tam profundum illius temporis et loci soporem. Itaque ventum est ad Missam Sacramentorum, et tunc necessario expergefactus, celebrandi causa mysterii, manifestavit gravedinem et impossibilitatem suam, acceptoque protinus ejusdem Missæ vicario, ex tunc in reliquum penitus cessavit a Sacerdotali officio.

105. Abhinc proferenda sunt exempla contra Nicolaitas, et eorum communicatores valentia. Felicis namque memoriæ Virgo Herluca, cui familiares erant visiones et revelationes Domini cum infirmitatibus Apostoli, fideli relatu nobis insinuavit quod ipsa vice quadam, dum solitaria resedisset in cellula sua, subito viderat Dominum Jesum ad se introire, comitante beato Wicterpo (106) Augustensis Ecclesiæ quondam Præsule; habituque paulisper silentio subsistere, et vulnera tantum sua cruore manantia offendere. Cumque horripilasset a timore visionis insolitæ, affatus est eam Episcopus ita dicens: Abhorresne, Soror, a cruenta specie Salvatoris? Ait: Etiam, Domine. Vis eum, inquit, taliter

(106) *Willelmus* anno 1091, die 5 Julii mortuus, plurimum laudatur a Bertoldo Constantiensi, et a *Trithemio* in *Chronico Hirsaugiensi*.

(106) *Vitas S. Wicterpi episcopi et B. Herlucae*

ulterius non videre? Respondit: Volo. Noli, inquit, ergo amodo Richardi Presbyteri Missas audire, qui debitam tanto officio castimoniam non vult custodire. Sic enim vocabatur Presbyter, qui illi ecclesiæ indignus præerat, juxta quam Virgo Deo dedita manebat. Et ex tunc eum publica visitatione confutum, et exemplo suo plebem, ut idem faceret, animavit.

106. Illa quoque (107) visio non indigna commemoratione videtur; qua dilectus Deo et hominibus, benedictæ memoriæ Adalbertus monachus, et ipse contumelias et terrores ab adversariis Gregorii nostri propter obedientiam decretorum ejus passus, eandem Herlucam vidisse referebat de quodam Nicolaita, qui carnalibus desideriis inserviens ecclesiam illam contaminaverat, quæ est in loco qui dicitur Rota. In illa namque confinia, hoc est in confinio Noricorum et Alamannorum quos Lycus fluvius disternat, non procul destinabat mansiones ejusdem venerandi senis et beatæ Virginis, multumque se invicem in Christo diligebant, quia excellentem Dei gratiam in se mutuo recognoscebant. Ita ergo dilectus de dilecta narrabat. Beata Herluca inter socias virgines et viduas quadam die ex more sedebat, et operi manuum juxta consuetudinem suam diligenter incumberebat; cum ecce subito per fenestram prospiciens, miserabiliter lamentari cœpit et vociferari, dicens: Væ, væ! Melius homini illi erat, si natus non fuisset. Cumque nimis attonita quædam illustris femina, nomine Hadewiga, interrogasset eam quidnam vidisset, unde tantum commota fuisset? Mortuus est, inquit, infelix Presbyter illud de Rota, et anima ejus ab angelis Sathanæ sublata portatur ad inferna: vidi enim eos prætereuntes cum insultatione, et animam comitantem cum ejulatione. Illa optante hoc verum non esse, Mittatur, inquit, qui veritatem inquirat. Missus nuntius familiam lugentem invenit; et eadem hora comperit mortuum, qua beata Virgo spiritum ejus viderat a malignis spiritibus asportatum.

107. Interea super ipsas quoque uxores seu concubinas Nicolaitarum terribiliter desæviit divina ultio. Nam quædam illarum, in reprobum sensum traditæ, semetipsas incendio tradiderunt: aliquæ dum sanæ cubitum issent, mortuæ repertæ sunt in matutino, absque ullo præcuntis infirmitatis indicio: aliquarum etiam corpora, post evulsas animas, maligni spiritus rapientes, et in sua latibula reponentes, humana sepultura privarentur. Porro incestuosis Missarum celebratoribus ita se manifestavit aliquoties ira Dei; quod, dum jam jamque communicare vellent, turbo vehemens irrult, calicemque subvertens Sanguinem effudit, Panem vero sanctum humanæ inventionis mirabiliter abripuit. Qualis vero Presbyter ille fuerit, qui sæpe dicti semperque dicendi Gregorii nostri casulam,

virginis dedimus 18 Aprilis, et postremam quidem auctore eodem Paulo Bernriedensi: ubi n. 22 meminit hujus historiæ, a se in hac Vita descriptæ.

(107) Hæc visio ibidem repetitur n. 24.

sibi in pignore positam, tempore II (108) Gelasii Papæ ad Missam semel induere præsumpsit, non satis investigavimus: sed hoc pro certo, Romanorum relatu, didicimus, quod illico scabiosus effectus, vix per dignos pœnitentiæ fructus evasit.

108. Quanta vero gratia Dei subsecuta sit obediens Gregorianæ institutioni, ostendit Religio quadrata, per Apostolicam Gregorii nostri (109) benedictionem venerabiliter in his regionibus inchoata et feliciter multiplicata, videlicet attonsum Christi servorum, eisque fideliter servientium Fratrum (110) barbatorum; Virginum singulari devotione jugiter inclusarum, itemque Virginum regulari moderatione introitus et exitus suos custodientium. Sane quadraturæ hujus sive quadrigæ quatuor præcipui rectores fuere; videlicet Canonice vitæ renovator eximius Altmannus Episcopus de Patavia, et beatæ recordationis (111) Odalricus Prior de Cluniaco, venerandi Patres Wilhelmus de Hirsaugia, et Sigefridus de Sancti Salvatoris Cella (112).

109. Verum quia Cluniaci mentionem modo repetivimus, ad commonitionem cœnobiis Præsidentium, libet ad memoriam revocare duas visiones, inibi Gregorio nostro factas; ut qui verbo et exemplo ejus hactenus profecerunt, amodo nihilominus et harum visionum contemplatione proficiant. Igitur cum adhuc Legatus apostolicus quadam vice Cluniacum venisset, et (113) Abbati Fratrum Capi-

(108) *Gelasius II*, creatus anno 1118, præfuit uno solum anno.

(109) Confirmatur hoc ex epistola ejus 24 libri VII, ad dictum *Wilhelmum abbatem Hirsaugiensem*, in qua approbat quod curam monasterii S. Salvatoris susceperit: et Trithemius de dicto Wilhelmo ait: *Ipse namque est, qui Ordinem nostrum in omnibus pene Teuthonici regni Provinciis reformare studuit. Vocatur autem Religio quadrata, Ordo ex quatuor generibus, id est duplici utriusque sexus gradu, constitutus. Plura vide apud jam citatum Trithemium.*

(110) Id est *Conversorum*, quorum usum idem Wilhelmus vel instituisse, vel abolitum renovasse dicitur a Trithemio: nam clericis barbas radentibus, ipsi illas alebant causa distinctionis. Hos porro Germanus quidam Poetaster in Chronico Laurisheimensi tomo I ill. scriptor. Germ. in Satyra quadam ad Henricum V, sic explodit:

Nunc quoque Barbati, qui sunt, attentius audi.
Sunt ergo Laici Milliensibus

(ita monachos Hirsaugienses scurræ iste appellare videtur propterea quod pane ex milio communiter vescerentur).

Sunt, inquit, Laici Milliensibus associati,
Quos risus populi dedit hoc agomine fungi
Sunt quia prolixis barbibus ad pectora pexis
Deformes .. facie austera et tonsi caput alte.
Cautius ancisis certoque tenore capillis:

Id est non prolixis, haud tamen ad cutem tonsis, sicut illis quos ex re noster Paulus *Attonsum*, vocat, quosque idem Prætaster sic subsannat, tenui duntaxat capillorum brevium linea caput in modum coronæ cinctos.

Hic per tonsuras grandes, grandesque cucullos,
Per caput abrasi, terra tenus et manicati.

Cæterum insignem utrorumque in monasteriis prælaudatis virtutem, dignior audiri Bertholdus, in Chronico ad annum 1083, sic describit: *Eodem tempore in regno Teutonicorum tria monasteria cum suis*

A tulo præsidentis assedisset, sublevatus spiritu videre cepit medium Jesum, modo se placide acclinantem eidem Abbati, recte judicanti; modo indignanter avertentem, cum forte minus invigilaret rectitudini: qui, postquam finito Capitulo eidem Patri secreto referebat, non parum cautionis in reliquum suggererat. Item, cum divina revelatione præmonitus ex apostolica auctoritate præcepisset ut omnes qui ibidem vel homicidiæ, vel adulteri vel quolibet modo criminosi exstitissent, ab altaris officio secundum scita canonum cessare deberent, et iidem protinus pavida confessione declarati fuissent, narrabat prædictus abbas, se in somnis eosdem velut ab angelo decollatos vidisse.

110. In calce libri commemorare delectat plenæ dilectionis bigam, martyrii cruore perfusam: Burchardum videlicet Halberstatensem, et Theodorum Juvavensem episcopos, Gregoriani dogmatis assertores efficacissimos. Horum namque Burchardus, Annoni Coloniensi et Werenhario Magdeburgensi reverendissimis archiepiscopis sanguine et religione proximus, postquam gravissimum Henricianæ persecutionis pondus laudabili constantia diu sustentaverat, tandem appropinquante supernæ retributionis die, videt sibi in visu noctis beatum Blasium martyrem ac pontificem assistere, et beatæ passionis socialem gloriam repromittere. Itaque furiosæ schismaticorum plebis (114) horribili circumdatione

C cellulis, regularibus disciplinis instituta, egregie polebant: quippe cœnobium S. Blasii in Nigra-silva; et S. Aurelii, quod Hirsaugia dicitur, et S. Salvatoris, quod Schafhusen dicitur, id est, navium domus. Ad quæ monasteria mirabilis multitudo nobilium et prudentium virorum hac tempestate in brevi confugit, et depositis armis, evangelicam perfectionem sub regulari disciplina exequi proposuit; tanto inquam numero, ut ipsa monasteriorum ædificia necessario ampliarentur: eo quod non aliter in eis locum commanendi haberent. In his itaque monasteriis nec ipsa exteriora officia per seculares, sed per religiosos Fratres administrantur; et quanto nobiliores erant in seculo, tanto se contemptibilius officiis occupari desiderant; ut, qui quondam erant comites et marchiones in seculo, nunc in coquina et pristino Fratribus servire, et porcos eorum in campo pascere, pro summis computent deliciis. Ibi nempe et porcarum, et bubulci, præter habitum, iidem sunt qui monachi. Tanto autem caritatis ardore omnes fervent, ut quilibet eorum, non tam suum, quam alienum desideret profectum; et in exhibenda hospitalitate insudant tam mirabiliter, ac si se perdidisse æstiment quidquid pauperibus Christi et hospitibus non erogaverint.

(111) In Vita B. Herluçæ n. 42, appellatur *Udalricus, Cluniacensis attinentiæ apud Suevos præpositus*.

(112) In villa *Scaphusen* et diœcesi *Constantiensi*: ut dicitur in citata Gregorii epistola 24 libri VII.

(113) Is est S. *Hugo* abbas, in cujus Vita auctore Raynaldo abbate idem refertur, 29 Aprilis, pag. 649, nu. 4, et in alia Vita pag. 656, n. 3.

(114) Bertoldus Fista habet ad annum 1088: *In Saxonia piæ memoriæ Burchardus Halverstatensis episcopus, in causa S. Petri firmissimus, heu! occiditur..... Migravit autem ad Dominum 8 Idus Aprilis; uti tunc inter prætermisissos diximus, et ad hunc diem rejecimus, si forte de ejus veneratione ecclesiastica possemus aliquid intelligere.*

apud Goslarium coarctatus, et letaliter vulneratus, A quamdiu supervixit cum admirabili alacritate præsentes admonuit ut sibi et ab hæreticorum contagio caverent, et in obedientia Catholici pontificis permanerent. Denique inter verba sanctæ exhortationis et orationis spiritum emittens, sepultus est in Memoria apostolorum Petri et Pauli, quam ipse a fundamento construxerat et dedicaverat.

111. Porro (116) Theodomarus, naturæ præstantia et totius humilitatis et honestatis artificio præclarus, crebra fugiendi necessitate a Guibertinis et Henricianis tribulatus, et longa demum captione maceratus; postquam se vidit in suis terminis non posse fructificare, statuit Hierosolymam transmeare; atque inter eundem a paganis interceptus, et pro inexpugnabili confessione nominis Christi membratim intercisus, supernam Hierusalem victor gloriosus intravit. Hic ordinaverat nostræ humilitatis ordinatorem, reverendissimum scilicet Udalricum Lauriacensem sive Pataviensem episcopum (116), atque apostolicæ sedis legatum, qui ante hoc (117) septennium, post multos agones, pro assertione Gregoriani dogmatis, cujus ad normam et electus et promotus fuerat, legitime decertatos, obdormivit in Domino, anno ætatis suæ centesimo quinto, neminem, proli dolor! sui similem relinquens inter omnes Germaniarum præsules. Nullum etenim videmus ita compositum moribus, honorabilem vultu, modestum habitu, auctoritate reverendum, semper habentem in gratia sale conditum sermonem, et opportunis undique responsis expeditum, et alias possidentem prærogativas, quas maluimus dissimulare quam concitare inanem invidiam illum exæquare non valentium. Hoc tamen cum pace cunctorum putamus dicendum, quod nihil illius severitate jucundius, nihil erat jucunditate severius; et quod miræ abstinentiæ cum tanta alacritate moderabatur virtutem, ut nullam penitus redoleret ostentationem.

112. Cujus specialis alumna, (118) virgo Deo devota, vidit cælestes visiones, et accepit donationes, ad commendationem Gregorianæ obedientiæ non ineptas, ideoque silentio minime prætereundas. Dillexerat enim quemdam presbyterum, eo quod caste vixisset, et a tam legitimo pontifice, videlicet Odalrico, sacros Ordines accepisset; ejusque in divinis Officiis, etiam ipso tenore vocis, delectabilem suæ caritatis similitudinem attigisset. Unde contigit ut quadam vice videretur ei sacra mysteria celebrare, dextera divinæ majestatis desuper apparente, et ca-

nonice signa cum ipso faciente. Verum post excessum divini Præsulis, cum, peccatis exigentibus, possisset Deus tenebras insipientiæ, et facta esset nox insolentiæ, in ipsa pertransierunt omnes bestię silvæ, et catuli leonum rugientes ut raperent et quærerent a Deo escam sibi, videlicet spiritus maligni: et, quod miserabile dictu est, sacerdotem istum, eatenus integrum, morsu luxuriæ corruerunt: quod præfatæ Virgini sic assignatum est. Visus est ei denuo sacris mysteriis insistere, dextera quidem Domini nihilominus apparente; sed veluti languida dependente, ac nihil penitus conficiente. Et hæc quidem divinitus ostensa sunt Virgini.

113. Cæterum aliquoties, cum incontinentium sacerdotum officia, juxta Gregorianam prohibitionem, corporaliter declinaret; ac per fidem et orationem illis intenderet, quibus corporalem præsentiam exhibere non potuit; mira Salvatoris largitate ejusdem suavitatis gustum sentire cœpit in ore, quem interdum, realiter communicando Catholicis, se gratulabatur sensisse ex manifesta sacramentorum perceptione. Diligebat autem hanc Virginem præ cæteris virginibus beatæ recordationis antistes Odalricus, non magis propter suam indolem bonam, quam propter honorabilem sanctæ matris viduitatem, et materterarum ejus (quæ omnes illam maxime erudiebant) laudabilem virginitatem. De matre, cui nomen Helisæa, (119) breviter adjiciendum, quod in fervente obedientia Gregorii nostri multis virtutibus et prophetiæ spiritu præpollens, cum ad momentum transitus sui de hoc mundo, benignis spiritibus se invisentibus, opportunam solitudinem, procurasset, et in eorum glorioso præsidio ad Christum migrasset; e vestigio revertentes, quæ discesserant sorores, invenerunt eam, ad similitudinem Pauli primi eremitæ, manibus ad Dominum expansis, instar supplicantis; quo nimirum pius Conditor in defuncta ostenderet, quam devote sibi dum viveret supplicasset.

114. Hæc nobis scribentibus forte superlata est narratio duorum miraculorum Salerni cœlitus patratorum, unum mox ut eodem beatus Gregorius recensisset. Nam cum primitus illic prædicare cœpisset, astans quidam rusticus maligna (mente) cœpit intra se taliter dicere: En, auctor præliorum et seditionum, postquam totum commovit orbem, hanc inquietare venit urbem. His ita cogitatis, cum etiam proloqui voluit, mutum se factum doluit. Cum vero necessitate compulsus accessit ad hominem

1091, in dicta Metropoli dicitur obisse anno 1124.

(117) Ergo circa annum 1131, hæc scripsit auctor.

(118) Gretserus opinatur intelligi *B. Herlucam*: sed malim intelligere aliam aliquam, dum hæc scriberentur adhuc viventem, ideoque non nominatam: alioqui non prætermisisset postea auctor in *Vita Herlucæ* meminisse matris et materterarum, de quibus infra, tanta sanctitate spectabilium.

(119) Idem Gretserus, non illius virginis, sed ipsius episcopi matrem hanc fuisse credidit: in quo putamus hallucinatum.

(115) *S. Theodomarus* sive *Diethmarus*, et potius *Thiemo*, archiepiscopus 29 Salisburgensis, seu Juvavensis, factus circa 1088, et cum Bavarorum duce Welfone profectus in subsidium Christianorum, in Palestina rem Christianam, recepta Hierosolyma, restaurantium, incidit in manus Saracenorum; a quibus martyrio affectus est anno 1101, die 28 Septembris, quando ejus Acta erunt illustranda, quæ continentur in tomo IV Antiquarum lectionum Canisii, et in Metropoli Salisburgensi Hundii a Gewoldo edita pag. 58, et seq.

(116) *Udalricus*, successor *S. Altmanni* anno

Dei, provolutusque pedibus ipsius, quibus signis potuit, peccasse se pœnitere innotuit; ipso miserente et benedicente recepit loquelam, omnipotenti Deo famuloque ejus gratias relaturus. Postquam vero defunctus et sepultus est, nocturno silentio subintroierunt fures, aperire sepulcrum volentes propter

A induvias pontificales. Verum tantæ vehementiæ ventus obvius eis fuit, ut cunctæ lampades, quæ in crypta B. Matthæi ardebant, exstinguerentur; et ipsi cadentes in amentiam tam diu jacerent, quousque cleri populique spectaculum fierent.

ACTA PONTIFICALIA.

I.

EX CHRONICO BERTOLDI CONSTANTIENSIS.

CAPUT PRIMUM.

Acta sancti Gregorii usque ad annum 1083.

Anno 1056. Victor papa, misso Hildebrando tunc archidiacono, sed postea apostolico, (120) synodum Turonis generalem collegit: in qua Berengarius, Andegavensis ecclesiæ canonicus, a quo Beringariana hæresis denominatur, synodaliter et præsentialiter pro eadem hæresi examinatur. Qui cum se defendere non posset, hæresin suam coram omnibus anathematizavit et abjuravit, secundum formam, quam sancta et universalis synodus Ephesina præscripsit.

2. Anno 1061. Anselmus episcopus Lucensis papa ordinatus, et Alexander vocatus, (121) satis strenue Simoniacam hæresim destruxit, et ministris altaris cum conjugibus coire juxta canonum statuta cum excommunicatione interdixit, ipsosque laicos clericorum incontinentium officia audire per bannum prohibuit: sicque clericorum incontinentiam satis prudenter refrenavit. Hujus autem constitutionis maxime fuit auctor Hildebrandus, tunc Romanæ ecclesiæ archidiaconus, hæreticis maxime infestus.

3. Anno 1073. Romæ Alexander Papa decessit: pro quo venerabilis Hildebrandus, Romanæ Ecclesiæ Archidiaconus, communi omnium consilio expetit Papa constituendus. Quo audito ipse Archidiaconus, se viribus esse imparem tanto honori, imo oneri, reputans, inducias respondendi petiit: et sic fuga elapsus, aliquot dies ad Vincula S. Petri occultatus latuit. Sed tandem vix inventus, et ad Apostolicam Sedem vi perductus, Papa centesimus quinquagesimus nonus septimo Kalendas Maii ordinatur, et Gregorius VII appellatur: cujus prudentia non solum in Italia, sed etiam in Teutonicis partibus, refrænata est Sacerdotum incontinentia: scilicet quod prædecessor ejus in Italia prohibuit, hoc ipse in tota Ecclesia Catholica prohibere studuit.

(120) Hujus Synodi meminerunt B. Lanfrancus libro contra Berengarium c. 4. et Guitmundus lib. III, qui etiam Gregorium tunc Archidiaconum

B 4. Anno 1074. Legati Sedis Apostolicæ in Alemanniam ad Regem venire, pro ipsius Regis moribus corrigendis: in quorum manus se Rex ipse correctionis sponsione commisit, suumque auxilium Domino Apostolico ad deponendos Simoniacos firmissime promisit. Ipsi etiam Regis Consilarii omnes res Ecclesiarum injuste acquisitas se reddituros, coram ejusdem Legatis sub sacramento promiserunt, quippe qui easdem res a Simoniacis emerint, concilio suo eisdem indignos ad Ecclesiasticum honorem adjuvando. His ita dispositis, Legati Sedis Apostolicæ redierunt.

5. Anno 1075. Hermannus Babenbergensis Episcopus, a Clericis suis pro Simoniacæ hæresi accusatus, a Papa deponitur: cui Rudbertus substituitur. C Gregorius Papa in prima hebdomade Quadragesimæ Synodum Romæ collegit: in qua causam Episcopi Spirensis, sed Simoniaci, examinavit: qui ipsa die cum examinaretur causa Romæ, id est, 6 Kalendas Martii, infirmatus est Spiræ; sed deinde 4 Kalendas Martii, miserabiliter expiravit, quando et a Gregorio Papa definitam suæ damnationis sententiam in Romana Synodo excepit. In eadem Synodo decretum est a Gregorio Papa, ut Clerici, aliquem sacrorum Ordinum gradum et officium pretio adepti, deinceps in Ecclesia non ministrent, nec Ecclesiam pretio acquisitam aliquis retineat, nec deinceps alicui Ecclesiam vendere et emere liceat. Deinde ut a Clericali officio cessent, quicumque se per incontinentiam reprehensibiles exhibent. Item ut populus Clericorum officia nullatenus recipiat, quos prædictas Apostolicas institutiones contemnere percipiat.

D 6. Anno 1076. Henricus Rex, per Simoniacam hæresim, sanctam Ecclesiam fœdare non cessavit: scilicet pro pretio Episcopatus, Abbatias et alia hujusmodi investiendo, et inter alia crimina etiam excommunicatis communicando. Cincius quidam, fuisse ait.

(121) In Conciliis Romæ habitis anno 1063 et 1065.